

DPN 6870

Title : मणिशैलवदान / Maniśailāvadāna

Run. No. 7595

Cat. No.

Micro. No.

Subject अवदान Avadana

Religion : Hindu / Bauddha

Language : Skt. / New. / Nep. / Skt.- New. / Maith.- New. / New.- Nep. /

Size in cms. 13.3 x 32.00

Folios 68

Lines (in a page) 9

✓
Compl. / Incompl.

Chapt. / act /

Author / translator

Scribe / donor Sugatadas Tuladhar

Date: NS / SS / VS / KS

Ruler / place

Script : New. / Dev. / Bhuj. / Ran. /

Illus. :

Material : palmleaf / paper / thiyasaphu /

Condition : fine / damaged by worms, rats, water /

Beginning, colophon, post-colophon :

Beg. श्री गुरु बुद्ध धर्म्म संक्षेप्यः नमः ॥ श्री वज्रयोगिन्मै नमः ॥

P. T. O.

उग्र तारां सदा नत्वा भवसागर तारेणीं

पद्मगिर्याः कथावक्षे सर्व सत्वा नुकम्पया ॥

Col. इति मारिषौलावदाने यन्त्रो महात्म्यं षष्ठादश परिच्छेदः ॥ १६ ॥

25

20

15

10

5

0

5

10

15

20

25

30

35

40

मानदास मुगत १ संकलन
वाक्या सङ्ग-कथिदात उपहार !

मानदास मुगत वाक्या संकलन
वाक्या सङ्ग-कथिदात उपहार !

मानस्य सुगत नागया संकलनं
बाबा सफु-कथयता उपहार !

श्रीगुरु बुद्धधर्मसंघेभ्यः नमः श्रीबज्रयोगिनेभ्यः नमः उग्रतारासदानन्ताभवसागरनारिणीः पद्मगिर्याः क
थावक्षे सर्वसत्त्वानुकंयया परासीत्याटलीपुत्रे नगरेस्वर्गसंनिभे अशोकीनृपराजेन्दु वभुवधर्मचरिणाः कुक्कु
रारामयासीन मुयगुप्रयटिमुनि नन्वायादौसमभ्यर्च्य कृताञ्जलिपुत्रोददत्त भदंन श्रोतुमिच्छामिप्रज्ञापरमिताकथा आ
दिशक्तिकथंभूता उग्रताराकथंभवेत् ताराइतिकथंनाम बज्रदेवीकथंविभो नत्तर्व श्रोतुमिच्छामिविस्तरेणावदन्तुरो
इतितेनमहिदेवाप्रार्थितेसौयटिश्चरः उग्रगुप्तःसमामंत्रात्तेनृपेसंसमववित साधुश्महाराज श्रुणुधर्मसमाहि
तः यथामेगुरूणाख्यातं तथाभावेहिनेतव परासितभगवानुब्र-शक्यसिंहोदयानिधिः उत्तरस्यादिशिदेशे म
णिचूडहिमालये यद्यमाल्येविहाराशीत् नानामणिसुशोभिते नानावृक्षैःसमापन्नेः नानापुष्पप्रशोभितैः नानाफ
लभरानसैःकल्पपाटयसंनिभैः अद्याङ्गुणासंपन्नजलेयद्योन्यरादिभिः पुष्पैश्चपरिपूर्याभिःपुष्परिणिभिराश्रिते
नानाजंजुगणैश्चापिमिथः स्नेहनिवन्धितैः नानापक्षिगणैश्चापिसंरावैरुपसेविते तस्मिंदिव्यमनोरंभ्यंआरामेय

१

रिशोभिते पुण्यक्षेत्रेजिनावासे विहारेमणिमण्डिते ॥ आर्वकैःमिशुभिसांद्बोधिसत्त्वगणैरपि ॥ सर्वसत्त्वहितार्थेनतत्थो
धर्मप्रकाशितु ॥ एवंतत्रसमासिनं संबुद्धधर्मदेशितं ॥ दृष्ट्वाधर्मजिमो श्रोतुं सर्वलोकासमाययुः ॥ देवादेत्यानरायसासि
छागंधर्वयोगिनः ॥ भैरवाद्यान्बुद्धिः योगिनीगरालोचना ॥ मामकीयरीशवरीमारीचीयाराडरातथा ॥ भगवतीभृकुटी
चतारागणासमागताः ॥ पूजोपेचयराशिगृहित्वाभक्तिसेयुताः ॥ सर्वतत्रप्रविष्टास्तेदृष्ट्वात्तंमुगर्तंजिनं ॥ विस्मितानन्दिताः
पूजांकृत्वा नन्वायथाक्रमे ॥ सर्वतत्रसमासिनाः परितृतपुरस्कृताः ॥ अथसमैत्रियोऽजयकृतां अलिपुत्रोयुगा ॥ भगवं
त्तमुनिदंतं प्रणत्वेवमपृच्छत ॥ सर्वज्ञभगवन्वास्ताधर्मराजमुनिवरा ॥ मणिस्तेलेचिरार्जिन्याः बज्रदेव्यामहात्मरि ॥ मणि
शैलान्त्वमुद्रतंतीर्थानांघादशोन्नमं ॥ फलेकिंकिं समुत्पन्नं कुराःतिथ्यस्ययत्नं ॥ तत्सर्ववद सर्वज्ञचित्तमेपरिवोधया ॥
भगवानाह ॥ ॥ मैत्रियश्रुत्वा सत्कथां दशाकुशलहरिणी ॥ उग्रतारागणोपशंवर्णितंकोरुसकपते ॥ आदिशत्पामहा
त्मरिविस्तरेणप्रभाषितुं ॥ अशोभनापिवक्तुं च न शक्यतेगुणोदधि ॥ न जानामिमयावक्तुं संक्षेपेनवदाम्यहं ॥ ॥ अस्तिने

पालविषये मणिचूडनामशैलेः॥ तस्मिन्नेव उग्रतारायेतिरूपेन वासिता॥ अथर्वलपुनः मेत्रियो बोधिसत्त्व महासत्त्व॥ त
 स्या उग्रतारादेवानीदानकथा श्रवणा॥ काम्ययाशि पुंमुक्ताये प्रणाम्य भगवतं मवोचत्॥ इयं उग्रतारादेवी कतमस्य तथागत
 सकलसमये स्वयं प्रादुर्भूता॥ यस्यादर्शनमात्रेण सर्वेषां मयनासिनी॥ भगवं कीं फलं ते वां यि मां वंदति पूजंति॥ एवं मुक्ते भगवान्
 मेत्रिये बोधिसत्त्व महासत्त्वमेतदवोचत्॥ भूतपूर्वमेत्रियस्मिन् भद्रकल्पेऽशीतिवर्षसहस्रायुषि मनुष्यानां नायको धर्मराजो विपश्चि
 नाम तथागतोऽहं संस्य कंसुद्रो वै भुमंत्यामहानगर्ग्यामुत्पादि॥ मेत्रियनेन कालेन समयेन सत्यधर्मो नाम बोधिसत्त्ववभुवा॥ नां यो
 दृश्यः तेन कालेन तेन समयेन पुरामणिचूडपर्वते उग्रतारादेवीयेतिरूपेण स्थिता सदा॥ तस्य च विपश्चिनेन तथागतस्य परिनिर्वा
 णाच्चिरंतरेण कालेनाद्येन भद्रकल्पे सप्तविंशत्यवर्षसहस्रायुषि मनुष्यानां नायको धर्मराजो शिषिनाम तथागतोऽहं संस्य कंसुद्रोः॥ इत्ये
 सहानगरे उत्तपादि॥ तेन समये न जमराजो नाम बोधिसत्त्ववभुवाहं॥ तस्मिन् समये मेत्रियने पालविषये सप्तकोशाया मसप्तकोशवि
 त्सारमहाद्भुता प्रसिद्धाना गवांस इति नाम्ना प्रसिद्धः॥ तत हृदस्य उत्तरदिग्भागे हिमालये मणिचूडो गिरो पुरा॥ महामणिस्तितार

2

ध्वेयोतिरूपेण संस्थिता॥ उग्रतारेति प्रसिद्धा देवा सुरमानुषैः पूजिता मानिता वंदिता सदा॥ एतत्सा योतिरूपं मुनिवरकधि
 तं यः श्रुत्वाति प्रसाद्य॥ श्रुत्वा पश्चान्मुमुक्षुः प्रमुदितमनसा श्रावयंते वमेत्यान॥ सजित्वा क्लेशसंघाच्चिगत कलिमला उग्रतारां चारि
 ॥ पुराणात्मासु रगाद्यः जिनजननिरूपे संप्रयांति प्रमोदन्॥ इति श्रीमणिशैलमहात्म्ये उग्रतरिणा योतिरूपदर्शनकथा प्रथ
 मपरिच्छेदः॥ १ ॥ अथ पुनरपि मेत्रियो बोधिसत्त्वे भगवन्तमेतदवोचत्॥ भगवन्तं योतिरूपमाच्छाद्य मुक्तिरूपं कतमस्य तथा
 गतस्य कलसमये केनोदंभभूत॥ ॥ भगवानाह॥ भूतपूर्वमेत्रियहेव भद्रकल्पे शिषिनाम तथागतस्य परिनिर्वाणाच्चिरं
 कालेन षष्टिवर्षसहस्रायुषि मनुष्यानां नायको धर्मराजो विपश्चिनाम तथागतोऽहं संस्य कंसुद्रोः सहानगर्ग्यामुत्पादि॥ ते
 न समये पर्वतात्पराजो नाम बोधिसत्त्ववभुवाहं॥ तस्मिन् काले मेत्रिय अस्मिन्ने जातरक्तनीलश्वेतवर्णा त्रयमुक्तिविनेत्र द्वादशवा
 र्धिका संपूर्णा तनुरति सुंदरिरूपो धृत्वा सर्वलक्षणा संपूर्णान्येष्टा श्रेष्टा आशा वंदनीया पूजनीया मनो रथाधिकफलप्रदा देवा
 सुरमनुष्यानां हिताय सर्वाय मोक्षाय च श्रीवज्रजोगिनी विष्वक् रूपो धृत्वा स्वयं त्यंता॥ साक्षात् भगवति स्वरूपिनी॥ सा देवी भगव

तीमूर्तिप्रकाशिनमात्रेण वसुमतिप्रकं स्थिता पुष्पा निपतितानि सुमंडलखरदुंदुभिः ॥ भूतानि सर्वदिश प्रसन्नतावभुवे त्रिगुणरू-
 पं धृत्वा उद्यतास्वये समुत्पन्ना भूतानि ॥ ततः श्रीदेवा वामभागे मणिर्चेत्यसमुत्पन्नः मणिः शिलाकाररूपः ॥ वज्रधातुर्चेत्येति यश्चा-
 क्लो लोकाः योगेश्वरेति प्रवदन्ति ॥ तस्य समुत्पन्नः शोभो वासुकिरूपसमुत्पन्ना भूतमणिः शिलाकारः ॥ ततः सप्तनिधनुषि प्रमारा-
 दक्षिणादिशो धर्मोदयाकाररूपमहाकारः स्वयमुत्पन्नः मणिः शिलाकालहरवृक्षेन्द्रादिदेवासुरनरायक्षकिन्नरमहोरगादिराक्ष-
 सा सर्वजना पूजावेदनां करोति स्म ॥ तस्मिन् समये योगज्ञानाचार्येन ब्राह्मेण मुहुर्ते नित्यस्नानपूजां कृत्वा सिद्धगुहास्थित्वा श्रीता-
 रिण्याः ध्यानपूजामूलमंत्रेण जापनित्यमेव कृतवानेकचिन्नेन ॥ तत्पुण्येन श्रीदेवी प्रसन्नीभूयते न यथा ध्यानेनाराधिता तत्क-
 पेधारय अग्रस्थित्वा हेवसरे तृणिषड्तिबुवन ॥ योगज्ञानाचार्येन श्रीनारिण्याः रूपेन्द्राविस्मिता भूतजातः ॥ त्वरितमुखा
 यन्त्रया ब्राह्मणमुहुर्ते पूजा कृतः तेनाहमति संतोषो भवति तस्मात् त्रिपुदक्षिणी कृत्य पादकमले प्रणाम्य हे देवी यथा ज्ञातं थे-
 तिती भाष्यनुष्णिगभूतस्थितः ॥ श्रीदेवुवाच ॥ हेवत्समांममनित्य पूजादियावत्कर्मक्रियाकर्तुं न भवतु तव

३

३ वं

संतानेन कृते कर्मणाहमति संतोषो भवति ॥ यावन्न वसं ज्ञानो भवति तावन्हमिह याने मोभा विष्यति तज्ज्ञानव्याप्तवसं ज्ञानो नास्ति
 तावत्तहं तथा नेमां नास्तितिकदा वनः स्तनत्वरं प्राप्य साराचार्यपुनरेवं प्रणाम्य कृतो अलिङ्गत्वा ॥ स्तोत्रं च कारयामास ॥
 नमस्तस्मिन् महामाये योगज्ञानप्रदायिने पंचभूतत्वमेवं च बुद्ध्या यतेन मः ॥ संसारश्रृङ्खलार्थं स्थितिकर्ता यतेन मः ॥ यावन्त-
 सर्वसत्त्वानां शक्तिरूपेण संस्थिते ॥ तव शक्त्या त्रिलोके नाना विक्रमकारिताः ॥ त्वया शक्तिप्रगृहिणे मृतक प्राणिक भवेत् ॥ तस्य
 वं तव प्रभावं च तस्मात् भूय नमस्तदा ॥ भवसागरतारिणे ये रागमुक्ता यतेन मः ॥ असंसाध्य सा शाय संसारविमुक्ता यच्च ॥ स्थ-
 ररूपा यश्च शम्भुविश्वरूपा यतेन मः ॥ बोधितान प्रदाता य प्रज्ञा पारमि तेन मः ॥ त्रिलोकजननी मातृसर्वाङ्गेभ्यः नमस्तुते ॥ ८ ॥
 देवुवाच ॥ त्वया प्रोक्तमिमं स्तोत्रं यः पठेद्भक्तिः सखि ॥ साये वा पातकस्थायस्मरेत् सर्वभये प्रदं ॥ सर्वपापविनिमुक्ता स प्र-
 याति सुखावर्ति ॥ हेवत्स त्वयो प्रोक्तं स्तोत्रं नाहं संस्तु नो भुत् ॥ तस्माद् शालभ्यत वनामवाचा सिद्धिर्भवेत् त्वया यं वाच्यं तत्ते स-
 र्वं वाक्यं सिद्धिर्भवतु ॥ हेवाचा सिद्धये मानवानुभूतवसं ज्ञानाय मान्यति पूजंति भोजयंति ॥ तत्सर्वं मया मानितं तस्मै चतुर्वर्गप-

पुनः येनममपूजकद्वारादामाचारकर्मेश्वरहस्यपूजांकारयिष्यति॥तेनेहजन्मनिसुखभोग्यने कवल्यफलंददा
 हं॥वत्सयेनतुभ्यंतवसनानाय निम्नंकरेति हिहिंकरेतिच॥अपमानंकरेतिनमान्यति तत्कृतसर्वंमह्यमेव
 तस्मैमहाहःस्वीकृत्वाकमानिर्मूलंकनामीतिनिश्चये॥इतिदेवावलपदानवाकां शिरसाप्रधार्यपुनर्नृत्तवमव
 वीत्॥हेमातलवाजाशिरसाधारयिष्याम्यहं॥सनानोत्थातयामि॥यश्चादहंतवसरिरेरीनेकुरुचेतिनिवेदितः॥
 वचश्चुत्वासादेवीतथास्तुशितिवुवस्वमूर्त्तावनययौ॥तदालभ्यःसराचार्यस्तारिण्यामूर्त्तौपूजांकृत्वास्थितः॥
 तनारिण्यानुभावंजिनवरकथितंवाचासिद्धिप्रशंसायेशुत्वाश्रावयन्निप्रमुदितमनसाःश्रद्धयासोक्षकामाः॥त
 त्सर्वंज्ञेशमुक्ताःसकलगुणाधशयोगज्ञानानुरक्ताःकृत्वालोकेहितार्थंजिनजननिलोकेसंप्रयान्तिप्रहर्षैः॥॥इतिश्री
 मशीशैमहोत्तेउग्रतारस्वमूर्त्तिधारिणावाचासिद्धिवरप्रदानोनामद्वितीयःपरिच्छेदः॥२॥अथभावाभौत्रियमेतद
 वोचत्॥॥मैत्रियवाचासिद्धिःवंशोत्पत्तिकथांशृणुः॥यस्यकथाश्रवणमात्रेणपुनर्जमोनविद्यते॥पुणमंजुदे

४

वेनकृतंःमंजुपूजननामनगरस्य विक्रमशीलाचार्यस्यपुत्रीसर्वशास्त्रज्ञातिसुन्दरीरमनीया ध्यानयोगाचारीज्ञान
 वतीनामाविवाहिता॥सागृहीत्वावाचासिद्धिनायोगनद्यापालेगृहंकृत्वा तस्येस्थापिता॥कालेतस्यासहरममानेन
 सागर्भवतीवभुवः॥ततश्चसमयेस्तपुत्रकान्तंमनोहरं॥सर्वलक्षसपत्रंभद्रांशमङ्गलाभिते॥योगलक्षणांसंयु
 क्तसमन्तभद्रकाशं॥तच्छ्रुत्वेवप्रमोदित्वावाचासिद्धिर्महामया॥तस्यजातिमहंकृत्वा नामधेयंचकारस॥मशि
 पोतिसमुद्भूतः॥तस्माद्योतिदेवनामइतिनामकर्णंकृत्वा पिताहर्षमुपाययौ॥सुशिशुक्रमादधितःलिषिशस्त्रा
 तत्रादियोगज्ञानज्ञवभूवसः॥विभूस्सकाशात्समवाप्यदिक्षां तनारिणीपूजविधिययाचे॥त्रिसंध्यपूजांकथयस्व
 ज्ञातध्यानंचवदस्वमह्यं॥१॥दिनेचरात्रौयन्मूजकर्मणाश्रीतारिणीयेन प्रसन्नभूता॥एतद्विधानंसहसावदस्ववि
 लोकसत्त्वामनुकंपयाम॥२॥एतद्योतिदेवेनगदितेवाचासिद्ध्यात्मपूजोत्सवंदृष्ट्वा प्रजादिवचनावोचत्॥हेपुत्रज्योति
 धन्यः२सत्त्वानोसिद्धं॥हेपुत्रप्रथमतःब्राह्मेमुकृन्त्युत्थायस्नादिकर्मकृत्वा॥श्रीतारिण्यावचोपचादिपूजांकुरु

५

स्तोत्रजापंचैकजटाधारिणी पाठं कुरु ॥ मध्याह्ने भोगसुजां कुरु रदस्य तत्रेयथोक्तविधिवत् ॥ सूर्याष्टे धूपदीपदानं स्तोत्र
 जापशयनासनं समर्पणं नित्यमेव ॥ पर्वणि दिने रदस्य मण्डलादिपूजां यज्ञवस्तिदानं मकारादियथातत्रोक्तविधिवत्पर्वणि
 २ पूजा कुरु ॥ वामाचारिणी नित्यमेव योगध्यानेन उग्रतारारूपदर्शनं समाधियोगं कुरु ॥ हे पुत्रयोगक्रमः ॥ मूला धाना द्रव्यपर्य
 तं रश्मिमुत्पाद्या न्येद्विद्यवारं वधयित्वेद्विद्यवशीकृत्य ज्ञानेद्विद्यमायेना पादां गुणादि वायुं मूला धाने द्रव्यं च क्रयोनियो अक्षो
 भ्यादिपंचतथागतपंचवर्णा ॥ प्राणादिपंचवायुपंचविंशतितत्त्वज्ञानेद्विद्येनानीय ॥ त्रिनाडिललनारसेनावधृतिका लल
 नादक्षिणे भागे रसना अवधृतिका ललनादक्षिणे भागे रसनावामतस्थित रवधृतिमध्यमा ज्ञेया ॥ तन्नामूर्द्धगाः स्मृता ॥ तत्त
 म्पञ्चकाद्विद्ये त्रिदलकमले स्थितः जीवात्मा प्राणा वायुसमभूयः ॥ ज्ञानेद्विद्येनावधृती रश्मेन गत्वा भुवो मध्ये कपाटमुत्था
 त्यगत्वा परब्रह्मरूपस्थितं दर्शय ॥ लोकसंदर्शनं समाधियोगं कृते सर्वलोकं दर्शयति ॥ उग्रतारादर्शनं समाधियोगं कृते ता
 रिण्या रूपं दर्शयति ॥ यथेच्छं मृतरसं महासुखरसं भुंजयित्वा तन्मार्जनं निवर्त्य स्थाने स्थाने वायुनाडि स्थाप्य तारिणी

मनुस्मरति स्तुः ॥ हे पुत्र ज्योतिर्देव तारिण्या रूपं ध्यानं बहुप्रकारमसंख्यं सवुद्धेनापि वर्णितं न शक्यते संक्षेपेन वद
 म्यहं ॥ नानारूपानि वर्णानि नानावर्णा कृतानि च ॥ कुरु क्रोडपूर्यानि विश्वरूपात्रिलोकपानाकारश्च न रूपेश्च न
 भेदागगसीपमः ॥ शूक्ष्मरूपा स्थूलरूपा नवर्णा स्फटिकोपमा ॥ सत्त्वानां विनयार्थाय देव्या वपुस्वयं मभूत् ॥ तस्मान्मनि
 मतां विद्वान् भावयेत्ते कचिन्नतः ॥ हे पुत्र मयोदितः वचेश्चत्वा द्रुचि ते नमानसा ॥ तन्तारिण्या ध्याने नित्यं कुरु सदा
 तिमं दुर्लभवेत् ॥ विश्वः वाक्या शिर्वादं गृहीत्वा स योगध्याने स्थितस्तदा ॥ अथ मैत्रेयो वाच ॥ वद मे भाव नृधारिणी ॥ सम्प
 कं पर्वमध्ये कुरु ॥ धारिणी मन्त्रशजानां सर्वसत्त्वा सुखा वहं ॥ भावानाह ॥ साधु २ महाप्राज्ञ शृणु वेशामि धारिणीं
 यस्याश्रवणमात्रेण विनश्यन्निभया ह क ॥ आयुर्गोप्यजननीं सुखं सौभाग्यवर्द्धनं ॥ यस्य कण्ठगतं चापि पुस्तकस्यापि वि
 द्यते ॥ तस्यापि सुभवे सत्त्व नभशी विदते कचिन्न ॥ संग्रामेशत्रुसंघाते अग्निभयजया कुले ॥ राक्षसे सर्वयक्षिन्यां रक्षा कु
 र्वन्ति तस्य च ॥ देवोरगा तथा देवो बोधिसत्त्वमहर्द्धिकाः ॥ रक्षानितं महासत्त्वय श्रेणां धारिणी पठेत् ॥ शृणु या धौल यवापि सा
 नि प्राप्नोति सौगतं ॥ संस्थानं महासुखमयं निदोषा दशवर्जितं ॥ अस्यासु धारिणी सर्वधर्मस्कन्धावृता सत्त्वा ॥ सर्वत्र त

तत्पूज्यफलं संपन्नानां संशयः ॥ इत्थं महानुभावोयं धारणीं स्थितिमात्रः ॥ वज्रधारिणी प्रभृतयो बोधिसत्त्वामहाशयाः
 ॥ ह्यग्रीवा हयक्रोडा शेचनाशास्तुमातरः ॥ सर्वज्ञपूर्वास्तु जिना वृक्षाद्यास्त्रिदिवौकसा ॥ नागानन्दोपनन्दाश्चास्तथाचा
 न्यकुशोरगाः ॥ राक्षसाश्चैव राक्षसेवसारूधिरलम्पतः ॥ नागकन्याविशालक्ष्मीयक्षणीरूधिराशिनी ॥ तस्य रक्षां करिष्य
 निमहासत्त्वस्य निसः ॥ लोकपालाशक्रश्च चत्वारो राजकायिकाः ॥ वृक्षाविभुश्च धनद आदिप्राग्रहसंयुतः ॥ कुमारभूतनाथ
 श्रपालयनिसदेवतान् ॥ यस्मात्सुभवे सत्त्वस्य कण्ठस्था हस्तागापिवा ॥ यस्मिन् राजपुरे वसति भद्रा पुरं निरूपयवा ॥
 अस्यास्तु पाठमात्रेण भूर्भुवो वेशमानयेत् ॥ भक्त्या पठेत्तु स तत्तं न देयाय स्य कस्यचित् ॥ रक्षयेत्प्राप्तो मत्तं सर्वसिद्धि
 प्रदायकं ॥ गुरुभक्त्या यत्तु शीलं संयुक्ताय प्रदापयेत् ॥ सर्वमत्रालयावेमां धारणीं सर्वसिद्धिदां ॥ तस्या हतं सर्वत्रैलो
 कं सचराचरं कुक्षीपे वसतामिति यश्चैनां धारयेत्तु ॥ तस्य पर्वदिमद्योतु स्वप्नो वाचमारजितः ॥ हिताय सर्वसत्त्वानां कृ
 पयतामुदाहरतः ॥ इयं मन्त्रधारिणी प्राप्ता भिनन्द सपार्षदः ॥ तदालम्भयेत्त्रियमियं धारिणीं पठति धारयति वाचयति

६

स्मा ॥ पुनरविभगवानाह ॥ मैत्रिय ज्योति देव ध्याते नोत्थाय भूराजं गृह्य प्राण्य श्रीतारिणीं नित्यपूजादिविधिवत् कृत
 वान् श्रीतारिणीं प्रसन्नीकृतः ॥ ततः वाचा सिद्धान्तपुत्रस्य भक्तिपराक्रमं दृष्ट्वा भिनन्दन अथ दौस्त्रीय रूषो सिद्धिगुह्ये स्थितो
 दयाचरादस्ताच्च यथैजं जायते गं कृत्य रात्रौ यं शरपूजां मासमेककृतवन्तौ ॥ मासोत्पन्नं सर्वसमाधिं कृत्या दौत्तारिणीं पारयेत्क
 तांजलिं कृत्यैव त्रैवेनौ सरोजमध्ये स्थितपादयुग्मो रक्तौ च भीमौ सुकुमाररूपा ॥ असौ भ्यमौ लिखितवारवंदा ॥ भक्त्या नमामि हि
 रसाप्रणाम्य ॥ संसाररागे स्थितलोकसत्त्वानां गविमुक्ता भवकारकारिणी ॥ संसारमारा कृतदुःखरुद्ध भक्त्या नमामि शिरसा प्रणाम्य
 संसाररागे स्थितलोकसत्त्वानां गविमुक्ता भवकारकारिणी ॥ संसारमारा कृतदुःखरुद्ध भक्त्या नमामि शिरसा प्रणाम्य ॥ ममानु
 कं म्यां कुरुमान्ती युतं वेदरूपे प्रशुभ्यस्ये ॥ संसारतारे जयपाद नौ को भक्त्या नमामि शिरसा प्रणाम्य ॥ इत्युक्ते सति श्रीतारिणी प्रसन्नि
 मुयः देव्याः रूपाते ज्योत्स्ना भुत ॥ ततः रूपांशान् सीतलज्जाल्यमानमनोहरदशनीयाः पृथुमुक्तिभवती यथा काश्यपि न्दिने
 शते जादग्यत्पत्रो भवति ॥ तद्वृत्तौ दैव्ये विस्मया वति हर्षो जातौ वती हर्षा तते जा पृथुवन्तौ ॥ सलिलौ ते जौ भूतौ एकै भूत्वा

३

वर्द्धितक्रमा श्रीतारिण्या तेजेन ततेज गृहीतः ॥ एकैकं धृत्य क्रमाद्धर्तः तत्क्षणादनाहितो भूतः ॥ श्रीतारिण्या पूर्ववत्
 तिष्ठितः ॥ तस्मिन् प्रकारेण तदादम्य प्रो जीवन्मुक्तः भूतः ॥ सपितरौ जीवन्मुक्तो हृष्टा हर्षविस्मया श्रुपातयित्वा मन
 साचिन्तयेद्व्यस्तारिण्या प्रभावं ममापितरौ धन्य योगज्ञानेन जीवन्मुक्तौ प्राप्ताः ॥ हेतारिणिते सुभ्यं नमः ममापितथा
 कृपकुरु ॥ इत्युक्त्वा पूजाकर्म्मणो चित्तमुत्थाप्य स्थितः ॥ ततः हेमकेतु विहारस्य शान्ति भवाचार्यस्य पुत्री सर्व शास्त्रज्ञा
 रूप गुणाज्ञान युक्ता ज्ञानवती नामा विवाहिता श्रीदेवी पूजाध्यान योगवामाचार पूजाकृता साक्षाद्दीर्घवीरणी प्रिव
 स्थितौ ॥ मैत्रिय त्वयापि श्रीतारिण्या योगध्यानं कुरुः शिष्टं त्वंसिद्धो भवति ॥ योति देव प्रसंसाये पुराय प्राप्नुकामाः यो
 गज्ञान प्रदानं भृन्वनि श्रावयन्ति प्रमुदित मनसा इत्युक्तिं तेन यानि ॥ निर्जित्यैकैश संघां विगुणाहितकण योगचर्या
 नुरक्त मैत्रिभक्त्या गुणाख्यातुषित भुवनगाः संव्रजन्ति प्रकामं ॥ ॥ इति श्रीमणिशैलमहात्म्ये धारणी प्रदानोवाचा सिद्धिजी
 वन्मुक्तः तृतीय परिच्छेदः ॥ ॥ अथ भावान् पुनरपि मैत्रियमाह ॥ मैत्रिय श्रीतारिणी पूजाफलं शृणु ॥ तत्पूजाकृत

पूराणां विद्वेषफलमुच्यते ॥ तच्छुच्यते मैत्रियसमाधाय सुचेतसा ॥ श्रीतारिणी ये मनसा विचिन्त्य समीक्ष्य हर्षाच्छरणां
 प्रयानि ॥ ते धर्मरक्ताः शुभलक्ष्मीमनः सन्तानचिन्ते सुभगा भवन्ति ॥ ये आद्य शक्तौ सुमन्ध्रपं प्रधूपयन्ति सुविशुद्धचिन्तेः ॥
 ते शुद्धचिन्ताः शुचिगन्धभाज्जा रत्नोपमाः श्रीगुणितो भवन्ति ॥ ये तारिणीः स्त्रापयन्ति प्रहर्षैः पंचासुतेः पंचश्रुगतीयेः ॥ मन्दा
 किनी दिव्य भुगन्धतीये स्नात्वा सुखने मुषिते रमन्ते ॥ सिद्धु रतिलकैः ये पंचगन्धैः श्रीवज्रदेवैः सुसमर्पयन्ति ॥ ते रत्नवन
 क्षितिपाधिगजा भवन्ति स्वार्थहितार्थकामाः ॥ ये दुष्पयदादि वरावराणि श्रीयोगरूपाय मुदा र्पयन्ति ॥ कौशेय रत्नाभरणा
 वृताङ्गा धर्माधिपासे सुधियो भवन्ति ॥ ये वैद्वमात्रे स्थलजैः सुपुष्पैः जलोद्भवं श्रीपि समर्पयन्ति ॥ ते दिव्यलक्ष्मी सुखभा
 ष्यवन्त श्रीसिद्धि मनसुधिया भवन्ति ॥ ये वज्रदेवैः सुपुष्पमालैः देवालये ये वलम्बयन्ति ॥ ते देवराजा वल्लक्ष्मी वन्त श्रीवो
 धिकामा सुभगा भवन्ति ॥ अरण्यभूतैः गिरिसंभवे श्वस्त्राशमभूतैः श्वस्वकीय पुष्पैः श्रीयोगमातरि मुदा पयन्ति ॥ ये सुद्रुचि
 ना सुचिगन्धयुक्तैः ॥ ते पापमुक्ताः सुखपूर्णा देहा महाधनाध्याः बहुपुत्रयुक्ता ॥ दिव्यत्रियाः सौख्यमसंख्यमुक्ता चाने प्रयानि

तुषितालयेषु ॥ कालेद्रवैः पुष्पा ॥ जातिश्च पुष्पैः नगरश्च कुरोदः ये किं शुक्लैः मालिकः कुञ्जकैश्च ॥ मानारवकुलैः कुरुकुलैः
 श्वसंचयकार्करपलाजिताश्च ॥ करवीरपुष्पैश्च शिरीषकैश्च धुनूरदमनरगसापुष्पैः ॥ सविल्वपत्रैः कुशमञ्जलिश्च सिवा
 रपुष्पैर्मैरुवकस्तथा ॥ सुनीलपद्मश्च कसूथिकापुंनग कङ्कारकुमुदोशमीतथा ॥ सजवाकुं कुमनागकेशर इतयत्रिका
 श्वमारति ॥ सपाटलिः पुष्पसुवधुकश्च तथा जनिपुष्पसङ्घोषिवैश्च ॥ सकर्णिकार नवमल्लिकाश्च नीलैश्च पीतैरप्यजिता
 नारकैश्च शुक्लैश्च चतुर्विधं तथा ॥ एतैश्च पुष्पैश्च यत्नाभपुष्पं बृहती सुपुष्पैर्विदिष्टमेव ॥ सतानि पूष्यानि श्रीवज्रदेव्याः म
 नोहरापीति प्रदायिकास्तुः ॥ शीतैश्च रक्तैश्च तथा श्यामैश्च पप्रवर्णचतुर्विधः ॥ प्रगृह्य भक्त्या प्रभजनि देव्यैः ॥ येषु द्विचिन्ता
 मनसा विचिन्तयेत् सौख्यमुक्ता तुषिनेरमनिः ॥ सा पुष्पमाला त्रिविधा च प्रोक्ताः परिणाहयेत्ते हृदये सुवाप्ते ॥ सामोदशा रि
 शीमाला च ज्ञेया सा धोवले विमुनाभिमण्डलेः सुप्राप्तमाला कौमुभेय ज्ञेया ॥ आशुल्फपर्यन्तं सुगन्धि सुमाला सुपादपयोपरि
 संस्थिताश्च ॥ ज्ञातव्यमेतत्तन्मालासंज्ञा सर्वाभ्यः सुगन्धश्च सौनमा तथा ॥ करवीरैर्जवापुष्पैर्वकैर्दमनकैरपि ॥ नीलो

न्यलैः सरसिजैः लवंगैर्नागकेशरैः जातिभिश्च मल्लिकाचम्पकादिभिः रचिताया भवेत्सुजः परमशोभनः ॥ मालेभ्योऽन्या
 त्परैस्तानु देवापीति प्रदायकाः ॥ वकपुष्पमालैः सुविभक्तसुकैः श्रीतारिणीये प्रतिपूजयन्ति ॥ तेषां पुवनि सुसमृद्ध
 व्यंशतकतुनां फलमाप्नुवन्ति ॥ सुजोभिद्रोणा पूष्यस्य चण्डिकायां ये शुद्धचिन्ता जननिमानवाः ॥ ते राजसूर्यफलप्राप्य
 भुक्त्वा चाने प्रयानि विदिवारयेषु ॥ सहस्रनीलकमलैश्च मालां ये सुप्रहर्षे जजनि चण्डिकां ॥ सर्वपापविनिमुक्तदेहा कै
 वल्यमुक्तिर्बलुयाप्नुवन्ति ॥ अथ प्रतिमासि पूष्यार्चनः ॥ वैशाखमासि च सपाटलेन येषु द्विचिन्ता प्रभजनि देवीम् ॥ मनोभि
 लाघपरिपूरयित्वा तेषां पुवनि विदिशां धियाश्च ॥ ज्येष्ठे सुमासे पद्माचर्चनं तथा ॥ आश्विमासे तु कङ्कारपुष्पैः ॥ सविल्व
 पत्रैः समभ्यर्चयन्ति विहितमा प्रोतिफलं च तेषां ॥ नभेषुमासे सुगन्धचम्पकैः ये पूजयन्ति श्रीतारिणीं तथा ॥ मनोभिलाष
 फलमाप्नुवन्ति ते सर्वकामसफलभवन्ति ॥ भाद्रपदमासेषु कदम्बपुष्पैः श्रीतारिणीये समभ्यर्चयन्ति ॥ ते भक्तिवनः सुसमृ
 द्धकोषाचाने प्रयानि तुषितालयेषु ॥ इत्ये सुमासे जलजैः सुपुष्पैः पूजयन्ति जननीं जिनानां ॥ संप्राप्नुवन्ति विहितं फलं च

सकातिके सुशतपत्रिकाश्च ॥ मार्जे सुमासे तु दशाद्यत्का नीलोत्पलैश्च जजनि चण्डिका ॥ यौपेतु मासे तथा च कुजकै
 माघे च मासे सुकुन्दकुसुमैः ॥ मरुवको तु तथा च फाल्गुणौ चैत्र सुमासे शतपत्रमेव ॥ एतेषु मासे विहितेषु जज
 नि देवैः सुलसजमाये ॥ ये सर्वदानस्य फलमाप्नुवन्ति ते सर्वविज्ञानफलं लभन्ति ॥ अत्रानि पृथगानि रसानिये च
 लम्भादिमूलानि फलानि भक्ता ॥ ते योगमाये प्रनिवेदयन्ति ॥ अथेष्टभुक्ता तु धितेरमन्ति ॥ सार्पेयभोजं सुरसं सुगन्धं
 श्रीवज्रदेवैः प्रददन्ति ये च ॥ ते योगमुक्ता प्रवलागुणाद्या श्रीभोगभुक्ताः खलु मोक्षयानि ॥ पानं यदि त्रिसुरभियुक्तैर्भेषज्य
 युक्तैः प्रददन्ति देवैः ॥ ये भूषणजानिरुजावलिष्ठाः भवन्ति सर्वत्रिदशाधिपासे ॥ ये शुद्धचिन्ताः पृतदीपदानं प्रकुर्यन्ते
 भवतारकायै ॥ ते कान्तारुणा गुणारवन्तो भवन्ति भूपाश्चितपादयन्ताः ॥ प्रकूर्वन्ते ये च प्रदीपदानं महोत्तारयै च ते लदी
 पं ॥ ते शुद्धनेत्राः प्रवलागुणाद्याः देवाधिगजाक्षितिपाधिश्च ॥ ये दीपमालारवलम्बयन्ति विशक्तिरूपा ये समन्ततश्च
 नेत्राभिगमाः सुखभोग्यवन्तः ते जीवमुक्तो खलु प्राप्नुवन्तः ॥ ताम्बुलपुष्पादिलवङ्गमैला ये भक्तियुक्ता समुदाययन्ति ॥

नेवज्रदेवैः दशपापमुक्ताश्चाने प्रयानि त्रिदशालयेषु ॥ छत्रं च ध्वजं पद्मपद्मं चामलं ये शुद्धचिन्ता प्रददन्ति देवैः ॥ ते दीर्घ
 कालेन भूषणभूता कैवल्यचाने चाने फलप्राप्नुवन्ति ॥ रत्नं सर्वगं च ये रूपधातुं यथानुलभं ददन्ति दक्षिणां ॥ धर्मार्थकाम
 ते मोक्षप्राप्त्या सलक्ष्मीवन्तः खलु मोक्षयानि ॥ पुण्यावदानं कथितं मुनिभिः श्रुत्वा नुमोद्य प्रभावयन्ति ये ॥ ते सौख्यभुक्ता दिवि
 भूतलं च देवानुचारि शतं भवन्ति ॥ इति मणिशैलमहात्म्ये पूजाफलपुस्तकप्रदानकथाचतुर्थः परिच्छेदः ॥ अथ मैत्रि
 यः द्वादशतीर्थानां कथा स्ववशात्काम्यय भगवन् भवेत्तदवोचत् ॥ भगवन् श्रोतुमिच्छामि द्वादशतीर्थमुत्तमां ॥ तस्योत्पत्तं फलं
 किं किं तीर्थं के केन स्नापितं ॥ कप्राप्यमु फलं तस्या किं भूतं किं भविष्यति ॥ तत्सर्वं वद मे शास्त्रा सत्त्वानां पुण्यवद्भ्ये ॥ इत्युक्ते स
 तिमैत्रियं भगवन् मुवाच स ॥ इच्छन्ति ते न मैत्रियं शृणु च सुसमाहितः ॥ पुण्यभूतैः त्रियं शृणु मायानामासुरैश्च ॥ इन्द्रा
 दिसर्वदेवानां जित्वा पुलं प्रगृह्णतु ॥ मायासुरैश्च देवैर्न जित्वा दिवं गृह्णतु ॥ ते देवा गणा भीतास्ते विष्णोर्वैकुण्ठेश्वर
 शां ययुः ॥ विष्णोः पारैः प्रणत्वा चक्रता अलिमुवाच स ॥ इन्द्रो वाच ॥ मायासुरैश्च जितो हृदिवं सर्वं प्रगृह्णतु केचिद्देवा मृ
 ता यानि ॥ केचित्पश्यन्ति दिशाः ॥ पादिजातं च हि न्यन्ति नन्दनं वने रुन्ति हि ॥ एतच्च परमं हरेः स्निग्धं मोचतु महं स

॥ एतच्च परमं इत्थं शिष्टं मोचतुमर्हसि ॥ मायासुरदैत्यं हनुमन्मायाशक्तिर्न विद्यते ॥ त्वया विना मयाः पातुमन्यदेवानश-
क्यते ॥ तद्भयात्कुलितास्माकं तुरां लक्षतुमर्हसि ॥ मायासुरगणा न्मर्वा न्शीघ्रं मोचतुमर्हसि ॥ सहस्राक्षेण चेतु-
र्के विष्णुः शक्रमुवाच सः ॥ मायादैत्येन्द्रश्च मायारूपेण मोहिताः ॥ तथापि वः सहायं च भुक्त्वा मां प्रागमिष्यति ॥
इत्युक्त्वा सुतरेन्द्रादिनृशत्रुं हनुययुः दिवं ॥ चतुर्भुजं पुरे ध्याय देवानुचुः सुघोषशैः ॥ तत्प्राप्य प्रागमिष्यति ॥ तत्प्राप्य प्रागमिष्यति ॥
विजिज्ञवान् ॥ देवायानेति ज्ञात्वा शिष्टं बहिर्विनिययो तयो देवासुरयश्च युद्धं घोरमभूत्तदा ॥ केचित्तरप्रहारेण स-
रवश्चिह्नते न च ॥ केचिद्वज्रप्रहारेण केचिच्चक्रप्रहारतः ॥ केचिच्छक्तिप्रहारेण केचिन्पाशवन्धनेन च ॥ परस्परप्र-
हारेण मुखे मुडरेण तथा ॥ असिमुसलपरशुप्रहारेण परस्परं ॥ तिमिराश्वकारेण च घोरयुद्धमभूत्तदा ॥ केचि-
च्छूलं महाघोसं जयेयुः कृतं तथा ॥ तदा कामासुरेण च इन्द्रजालेन मायया ॥ अनेकलपं संभ्रुत्वा हरे संघादित तदा
हरिणा मायाजालं च प्रकाटितुं न शक्यते ॥ मैत्रियतस्मिन् समये सर्वदेवान् पलायिताः ॥ दशदिशा सुगच्छन्ते

१०

नमरो वरे तथा ॥ नागयनोपि त्राशेन तुरां पणयितः गिरौ ॥ मेरौ समासी वै कान्ते मनसा चिन्तयेत्तथा ॥ कृगच्छामि शक्तिं ही-
नो किं करोमि सुरैर्जितः ॥ तस्मात्तुरां माये शक्त्वा शूरगां प्रगच्छाम्यहं ॥ तस्याः वरप्रसादेन कामासुरं घाटयामि ॥ इति म-
नसा विचिन्त्य हरिर्मणिगिरौ ययौ ॥ तत्राय शक्त्वा द्वारस्थः वज्रमहाकालस्य च ॥ अग्रे गत्वा नमस्कृत्य कृत्वा अलिपुगेव
दत्तः ॥ नागयनो वाच ॥ क्षत्रपालमहाकालमां देवान् समुद्रारयः ॥ अस्माकं दुःखसंकष्टं त्वया जानीय सर्वथा ॥ कितपेन
धर्मेण चास्माकं दुःखं मुञ्चति शिष्टतः ॥ तव कृपया मां दृष्ट्वा तुरां वदतुमर्हसि ॥ महाकालो वाच ॥ हरे कस्माद्भीतो सित्वं
त्रिजगन्मोहितं त्वया ॥ विष्णुर्वाच ॥ महाकारमायासुरेण जितो हं कथं प्रतिपद्यतुं ॥ महाकारो वाच ॥ तदा त्वया तप-
स्विनां किंचित्पापं कृतं पुरा ॥ शक्रस्य सहायं भूत्वा तपभक्त्या कृतः ॥ तपस्विनां मतिभ्राज्य कृत्वा दयादिता त्वया ॥ तस्यापे-
न मायाजालं स्फाटितुं न शक्यते ॥ नागयनो वाच ॥ महाकार तव का कं सत्यमेव युक्तवाचं ॥ मयानेकयत्र तत्र मया
दिहृता न्यथा भूता ॥ तने वाचं सत्यं मन्ये कथमसुराञ्जयिष्ये ॥ मेमहं कृपया दृष्ट्वा तदुपायं वदतु गुरो ॥ महाकारो वाच ॥

मणिशैलसंभवतो हरे द्वादशीर्थाणां ॥ तथान्वक्तुं रागनां तया त्रिकुलसमासा ॥ तन्तीर्थे स्नानपुन्येन क्रमात्पापविना
 स्थितिः ॥ ततयात्राकृतं पुन्येन श्रीपुंतां प्रदृश्यते ॥ तदा तवरिपुर्हलु रूपाय वददाति ते ॥ विष्णुं हवाच ॥ कथं यात्रां करिष्य
 मि गुरुवाकविधिर्विना ॥ भद्रं गुणैर्घारभ्यत्वमभूत्तया मयं व ॥ करुणा कृपया हृदयानीर्थायात्रां कुरुष्व मे ॥ महाकारो
 वाच ॥ पूर्वं दशाकुशलं न्यजेत् किंचित्तद्वृत्तं ॥ तथ्या ॥ कायदुश्चरितं कर्मत्रिधा भिन्नं प्रकाशितं ॥ अदत्तप्राणाति
 पातकाममिथा तथैव च ॥ वाक्यं चरितं कर्मचतुर्विधं प्रकाशितं ॥ मृषापिशुनपारुष्यसंमित्रेभ्यो हर्षी मता ॥ मनोऽ
 चरितं कर्मत्रिधा भिन्नं विदुर्बुधाः ॥ अविशारे वया पादमिथा दृष्टि त्रया विधाः ॥ यो दयां सत्यजे जोहि पराशरीव धादिना
 ॥ तादृशं हिंसकमादिप्राणियातिस्तदुच्यते ॥ परविषयलोभेन अयोयेन क्लेन च ॥ चौर्यासत्य अधर्मेण अदत्तप्रहरो विदु
 ः ॥ व्रतिनीधर्मचारिण्यशुचीवेगापारखीयः ॥ संवन्धिनिप्रसंगादिकाममिथा तदुच्यते ॥ विषयेषु क्लोभेषु स्त्रेहेषु च
 भयेषु च ॥ असत्येन प्रबोध्य मृषावा दतदुच्यते ॥ स्वरोपगुप्तं येन परदोषः प्रकाश्यते ॥ शपथेन मर्मदिग्धेन पारु

११

ष्वं वचनं विदुः ॥ दुर्हतिश्च बहारेण वं धूमि त्रिविधं विदुर्बुधाः ॥ स्वेन च गुणालङ्घयपै नूनं विदुर्धामतः ॥ यस्याये भिन्नवादेन प
 रचिन्तमधिष्येते ॥ परस्परविद्वेषस्यान्तं भिन्नविदुर्धामतः ॥ परद्वारादि संपन्नलोभचिन्तेन तर्कयन् ॥ तदविद्यामतिजे
 यं दुर्जनैः परिसेव्यते ॥ परद्वारादि संपन्नो कुचिन्तेन समापयेत् ॥ अमंगलं भवन्नितियाया दोये स उच्यते ॥ परत्रेयापयुगये
 न सुखदुःखं न विदुः ॥ दुर्वैधशास्त्रं श्रुत्वा च मिथ्या दृष्टिः सनाष्टिकः ॥ एतानि दशाकुशलायापानी संन्यज्ज्ञातथा ॥ सर्व
 सत्त्वहितं कृत्वा त्रिकायशुद्धचेतसा ॥ मेषसंक्रान्त्या मारभ्य तीर्थयात्रां कुरु हरे ॥ इत्युक्त्वा महाकारेण हरये यात्रां चकार ॥ प्रथ
 मतः योगनद्याः वन्द्यत्वाः मनभ्याः संगमे च ॥ तारातीर्थे जलं गृह्य संकल्प्य वाक्यमेव दत्त ॥ मम जन्मान्तरापापं कृतकर्म प्रमो
 चनं ॥ श्रीनारिणी प्रसन्नार्थं शुद्धस्नानं करिष्ये ॥ इति प्रोक्त्वा सतिरेण स्नानं कृत्वा विधानतः ॥ गुरुभाषितदानं च दत्त्वा तारां
 प्रयुजितः ॥ १ ॥ ततो योगनद्याः तथा तारावत्याः संगमे च ॥ प्रमोदनामतीर्थे च जलं गृह्य संकल्प्य ॥ पंचोषधिना स्नान्वा
 च दत्त्वा दानं दत्तं तथा ॥ २ ॥ योगनद्या रत्नप्रदा संगमे रत्नवती च ॥ तिर्थे गोमयेन स्नान्वा अष्टधा तो दानं दत्तं ॥ ३ ॥ योगन

४५ नीलवत्याः चंद्रवत्याः संगमेव ॥ धर्मवतीनामतीर्थपंचगव्येन स्नापयेत् ॥ तथा गोदानं च दत्त्वा नागार्जुनाय पूजितं ॥
 ४६ योगनद्याः प्रजाविद्याः संगमेव जवतीसा ॥ नामतीर्थे जलं गृह्यसूक्तं कल्याणमृतिकाया ॥ सुद्रमानसा च स्नात्वा दानं कृत्वा
 धान्यदानं ॥ ५ ॥ नीरवत्याश्च सुखदासंगमेता रावतीसा ॥ तीर्थे जवेन स्नापित्वा सिंहसनदानं दत्तं ॥ ६ ॥ निरवत्याः धर्मदायाः संगमे
 सागरावती ॥ तीर्थे पंचवृक्षास्नात्वा आत्मविम्बदानं दत्तं ॥ ७ ॥ योगनद्याः भूततथा च उवीरासंगमेव ॥ योगवतीना
 मतीर्थे चेतनीलेन स्नापयेत् ॥ श्वेतवस्त्रदानं दत्तं यथा योगधारवदे ॥ ८ ॥ योगनद्या योगसिद्धाप्रसंगमेशीतावती ॥ तीर्थे
 भस्मेन स्नापित्वा स्ववस्त्रदानं प्रदत्तं ॥ ९ ॥ यागनद्याः सिद्धिदायासंगमेसासां न्यवती ॥ तीर्थे पंचसुगंधेन स्नात्वा फलदानं द
 त्तं ॥ १० ॥ ज्वालावत्याः पापहराप्रसंगे च ज्वालावती ॥ तीर्थे रक्तचंद्रेण च स्नात्वा गुग्गुलुदानं दत्तं ॥ वैज्रधानुदर्शनं च सुनमेन प्र
 णामितं ॥ ११ ॥ जतश्च सा योगनद्याः पूर्णाफलदासंगमे ॥ पूर्णावतीनामतीर्थे सुगंधेन स्नापयेत् ॥ शार्ङ्गशिनादिपुष्प
 कादधिघृतान्नप्रदत्तं ॥ १२ ॥ जतः पुनर्योगकुण्डयोगधारया कुशेलस्नानं कृत्वा यथाविधिवत् होमां च न कृत्वा सुवर्णादिभू

१२

षण्चरत्नमालां दक्षिणां गुरुवे दत्वा क्षमार्प्य श्रीतारां स्मरेत् ॥ स्तोत्रं च कारयामास भक्तिचित्तेन मानसा ॥ नमो देव्यै महादेव्यै
 भृष्टिसे हरिकारिण्यै ॥ स्थितिकर्ता विश्वमाता आश्रयक्षेत्रेण मोनमः ॥ १ ॥ विश्वरूपत्वमेव च पंचभूतत्वमेव च ॥ दृष्टा दृष्ट
 त्वमेव च भोज्या भोज्यत्वमेव च ॥ २ ॥ रसारसत्वमेव च कृताकृतत्वमेव च ॥ गुरुत्वमेव माता च मायात्वमेव मोहच ॥ ३ ॥ विष्णु
 हरिश्चिवत्वं च ब्रह्म धर्मसंघस्तथा ॥ यावन्नः प्राणिनः सर्वास्त्वमेव सर्वजननवः ॥ ४ ॥ तस्मान्मातः महाभाये सर्वे गेभ्यः नमस्तु
 ते ममाप्यनासयित्वा शिष्टं दुःखप्रमोचयः ॥ ५ ॥ इति स्तुतिं हरिणा च श्रीनारिणीप्रसन्नो भूतः ॥ तदृष्ट्वा हरिमुत्थाय कृता
 जलिपुरो नमः ॥ ६ ॥ प्रदक्षिणात्रयं कृत्वा हरिनारासुवाच सः ॥ मातरेऽदिदेवानां दुःखमोक्षं कृतास्तदा ॥ ७ ॥ कामासुरेना
 देत्येनामरावती पुरा हतः ॥ सर्वदेवान् परायित्वा दशदिशा विभियताः ॥ ८ ॥ तस्मान्न हंच देवानां दुःखं हंतुं महागतः ॥ भवक
 पयामां दृष्ट्वा कामासुरं प्रहंतुं ॥ केनोपायेन शिघ्रं निशि घुंवदतु मर्हसि ॥ इति ते नमसादि देसा देवी तमुवाच सः ॥ श्री
 देव्युवाच ॥ हरदेवैश्च मरणोपर्याप्तवर्णा भृङ्गपर्वत ॥ शिखलेन सिंहासमये भगवान् विहरति स्म ॥ तत्र त्वंगच्छते न च कामासु

रहं नुं तुभ्यं ॥ मंत्रधारिणीं ददाति मगवतां ह्यमं वृं प्रहृतदेवी संपुज्यत नः ते कार्थ्ये सिध्यति रिति देवावच श्रुत्य त्रिप्रदक्षिणीक
 त्यसा ॥ देवाः पादौ प्रणत्वा च वै सुवरा पुरे ययौ ॥ सुवर्गांश्च द्रुपर्वतशिखले येन भगवान् ॥ तेनोपसंक्रम्यैकानेन षण्णां भग
 वतश्च पादौ शिलसावशकृतां जलिपुरोषदत् ॥ नारायणोवाच ॥ सर्वज्ञो सि भगवान् सर्वदशी सर्वसत्त्वानुकंपकः ॥ नदेशयंतु
 भगवान् धर्मपर्यायं येन देवनागयशगं श्वर्वा सुरगरुडकिं नरमहोरगराक्षसादयो मनुष्या मनुष्यमहनीशसं पातेन
 संशमेवाहुयुद्धे वारोवा विवादेन चौरमध्ये गते नवासर्वविजयी नो भविष्यति ॥ भगवानाह ॥ किमत्र नारायणामितो सिमा
 या धरुत्वं नारायणामायावीत्वं महावलोमि अनेकमायां जालेन सत्त्वानविहेट्य मी किं संशमे विजयपश्चपृच्छसि नारा
 यण ॥ एवं माह ॥ इहाहं भगवान् कामासुरेणामायायाजितो हं यराजितो हं मृताश्च देवाः केचित्पलायिता केविद्धि ध्वंसिता
 नदेशयंतु भगवान् धर्मपर्यायं ॥ येन सत्त्वानां संशमे विजयिना भविष्यति ॥ भगवानाह ॥ भूतपूर्वनारायणा अतीते ध्व
 त्रिमगधेषुरोहितकेयवती रत्नश्रीनामराजा वभुवाहं ॥ तेन कालेन तेन समयेन विध्वंशो नाम तथागतो हं संम्य

१३

कंबुद्रो विद्याचरणा संपन्नः ॥ सुगतः लोके विदुर्नरपुरुषदंभ्यस्तारथिः शास्ता देवतानां च मनुष्यानां च बुद्धो भगवान्
 तस्य भगवतो विश्वेश्वरस्य तथागतस्य सकाशात् मया इमानि महामाया विजयवाहिनीनामविशोमंत्रपडा निडहृतिनिवा
 चितानि पर्येषाप्रानि अनुमोडितानि परेभ्यश्च विल्लेखा संप्रकाशितानि भस्याः धारिण्या प्रभावेन नारायणा कदाचिच्छ
 बुभयंदुर्गतिभयं विनिपातभयं चौरभयं चोत्पन्नं न भवति वर्षसहस्राणि धर्मेणा तज्जंकारयित्वा पश्चात्सुरेन नगरा
 त्रनगरभावो गृहाहू हभावः उद्यानयात्रा मिवधारं रापाः प्रभावेन जातिपरिहृत्य मोक्षानामवोधि सत्त्वश्चक्रवर्तिराजा
 बहुवः संप्रवृत्तसंन्यागतो ॥ आजया सकलं त्रैलोक्यमात्तापितवान् ॥ पूर्वदानपारमितानि घट्टेन सर्वसत्त्वानां यथाभि
 लाषितेनोपकरणेन वसुधारापतितवान् ते च वसुधारावर्षेणा सर्वसत्त्वा सर्वसत्त्वा सुखीता सर्वोपकारा समुद्रावभुवः ॥ तद्य
 था ॥ नारायण ॥ भस्याः धारिण्याः प्रभावेनानेन कल्पसतसहस्राणि पारमिता संभारपरिपूरितवान् ॥ देवनागयशगं श्वर्वा सु
 रगरुडकिं नरमहोरगविद्याधरमनुष्या मनुष्याश्च आज्ञाकरा नित्यं निनवते प्रतिपक्षमुद्रहेति चतुःषष्टीकल्पसह

स्नाणिपरासूवि कृत्वापश्चादैनतेयभयानागानसुरेनथापयित्वापकजमंत्रानुनरायासम्पकं वीधोसंवद्रोहलोके च
 नुनरादेवगुरुसंभृतः ॥ तेन नारायण उरुहारा त्वं महामाया विजयवाहिनी नामधारणी मंत्रपदानी ॥ इत्युक्त्वा भगवान्म
 हा माया विजयवाहिनी रिपुप्रमर्दनी देवाः शकटचक्रप्रमारा मण्डलं कृत्वा यथाविधिवत्संपूज्य देवाः ध्यानं प्रतिभाष्य
 नारायणाय दत्त ॥ नारायण महामाया विजयवाहिनी विशाराजी अनेकशतसहस्ररूपाः अनेकशतसहस्रभूजा ॥ त्रि
 मेत्राचतुसुखारक्तकृष्णश्चेतपीताश्च परसेयगसंज्ञमिव तिष्ठतः ॥ एवंमात्मानं भाष्य ॥ ॥ महामाया विजयवाहिनी ना
 मधारणी पाठयिष्ये ॥ न व सर्वरिपुनाशयति भक्षयति विध्वंसयति शीघ्रं चूर्णाकरोति ॥ तेन नारायण उरुहारा त्वं महामाया वि
 जयधारणी धारयिष्ये वाचयिष्ये परेभ्यश्च विस्तरेण संप्रकाशयः ॥ नारायणाराह ॥ उरुहिता मे भवत्रियं महामाया विज
 यवाहिनी यद्वाही कृताधारिना वाचिता पर्यवाप्रा अनुमोदिता मनसा सुपरिविनितो परेभ्यश्च विस्तरेण संप्रकाशयति स्म
 ॥ इच्छामीमहं संप्रकाशयिष्यामि न्यूक्त्वा महामाया विजयवाहिनी धारिणी ॥ उरुहारा गुरुदक्षणां दत्वा धारितः ॥ अष्टोत्तरश

१४.

तावर्तवाचितः तत्क्षणे गोमहामाया विजयवाहिनी देवी महोय रूपां धृत्वा नारायणाय प्रतक्षे दर्शनं दत्तः एतदस्त्वनाराय
 णा शिष्यमुत्ताय पादय प्रेसिरसा प्रणाम्य कृताञ्जलि कृत्वा स्तोत्रचकार यासास ॥ नमो देवे महादेवे माया चक्रे स्थिता यव ॥
 मायारूपेण शत्रूणां भ्रामय मोहनाय च ॥ देवानां रिपुनासि न्ये भक्तानां वरदाय च ॥ २ ॥ परश्चरन्महाराय त्रिसंध्या शक्तिरूपिणो
 विश्वरूपाय श्रुत्याय विश्वकर्ताय तारिणे ॥ ३ ॥ शंभो मेशनुनाशाय शक्तिवलप्रदायिने ॥ विवादे जयदाताय सर्वरिपुप्रभक्षिणे
 ॥ ४ ॥ शत्रूणां बुद्धिनाशाय भक्तानां बुद्धिवर्द्धने ॥ त्रैलोक्यमोहनाय त्रैलोक्यसुखदायिने ॥ ५ ॥ श्रुतिस्थिति संहारश्चकर्ता ह
 र्ता त्वमेव च ॥ चतुसुखत्रिनेत्राय सहस्रभूजसोमिने ॥ ६ ॥ अरूपाय सरूपाय विश्वरूपाय ते नमः ॥ येति रूपाय ते जायमाखी
 रविनाशिनी ॥ ७ ॥ नमस्तारि महामाये सर्वसंहारिणी ॥ नमस्तु ते सदा माता सदा वसंतु मे हृदि ॥ ८ ॥ इति महामाया देव्याष्ट
 कस्तो वस्तु ते देवी प्रसन्निभूय नारायणमेवमाह ॥ हरेत वरुतस्तोत्रेणामां संतुल्य जातः तव वेदनां रिपूमाया सुरादि राक्षसानाम
 या भक्षयिष्यामि नासयिष्यामि ॥ अद्यालभ्यतव वीरिपुनापित्वं जयतु नराकनुयात महामाया धारिण्या प्रभवेन त्वं अक्षयो भविष्य

तुष्टधारणी सदाधारयोधनां मध्ये त्वं ज्येष्ठ भवेत् भविष्यति ॥ त्वया कथितं स्तोत्रं ये मानवा पथनिधारयन्ति तस्य सर्वी पुंन शशिष्या
 मि विवादे ज्येष्ठ भवन्ति संग्रामे विजये भविष्यति महाभयादिनाशयन्ति ॥ ततः हरे त्वं देवानमरावर्ती गत्वा राभुमिस्थाने शकट
 चक्राकारेण योजयित्वा धारणी पथे त्वां आगत्य तव रिपु सर्व भक्षिष्यमिना शशिष्यामि संशयन ॥ इत्युक्त्वा सा देवी अतर्हित
 ॥ पुनर्भगवानवाचनं प्रायण्डमाणी धारिणी मंत्रं यदानीं शुचिर्वा अशुचिर्वा भुक्तेन वा अभुक्तेन वा प्रतिदिनं त्रिंशत्वारि उक्त्वा
 रयेती स स्वपेवानंतर्ह्यमपि पापसंक्षेपं शययित्वा पुण्यसंक्षेपं प्रती लभन्मज्जाति स्मरो भविष्यति ॥ अथ नारायण अहो आश्चर्य
 मिति कृत्वा शखचक्र गडावनमाला मकुट मयनीय भगवंतं त्रिप्रदक्षिणी कृत्वा प्रणाम्य पुरुषं तव दनं भूत्वा भगवंतं गाथया
 स्तुवंति स्म ॥ अहो ह्यसुर देवानां ज्येष्ठ भवेत् ह्यनुत्तरः ॥ शिवं ज्ञानं मनश्च लोकाति तन मोलुते ॥ अभाय सर्व धर्माणां भूत धर्म
 प्रकाशकः ॥ धर्म धर्म विनिर्मल सत्य धर्म नमोस्तुते ॥ इत्युक्त्वा नारायणो भगवंतं प्रणाम्य सा धूम्रवर्ति कृत्वा अमरावती
 प्रकांती भूत ॥ मैत्रियततरि त्वादिदशदिगलोकपाल देवान संमिल्य राभूमौ आदौ शकट चक्रं कृत्वा देवाधारणी पथिना

१५

कश्चेलशब्दं कृतवान् ॥ ततश्च समस्तैराश्रुतैश्च स्वस्वदिशं गृह्यमाणैर्मिमागताः यं यं आगता तं तं सर्वदेवा भक्षितः
 दृष्टेनु हरिणः ॥ मारितशक्रेण यमेशाकृषेरेण वधया शिवेन मारितदेवान सर्वे न मारित दृष्टे देवा भक्षित के नापि न दृष्टः इत्युपचारे
 ण मायासुरगणा सर्वविधं संधित्वा सर्वदेवानमरावतिपुरे प्रविश्य स्वस्वकार्यं कृत्वा सुखलिलया तिर्यंति स्म ॥ तस्य भृती नारा
 यणाय भसुरेण सर्वशत्रुनां जयतुं न शक्तः ॥ मैत्रियद्वादशतिर्धनं फलानुसंसा अप्रमेय अभावेन पितृ जलेन शिंचित नेत्रपञ्चादि
 तसुरेजले स्थपित मानेण पूर्वजन्मनीकृतः पापक्षयित्वा श्रेष्ठ पुत्रिणा गणैः सह पुण्यविमाने स्थित्वा सुखलीलया स्वर्गभूमेति
 ॥ पुंन्यातु फलं मसंख्येय तीर्थावदानं कथितं मुनिभिः श्रुत्वा नमोऽप्यतिभाषयन्ति ॥ ये सौख्यं भुङ्क्ता दिवि भूतले च सर्वोधिज्ञानं फलं
 लभन्ति ते ॥ इति श्रीमणिशैल महान्मेनीर्थावदान कथा पंचमः परिच्छेदः ॥ ५ ॥ अथ मैत्रियः भगवन्तमेवमाह ॥ भगव
 न् श्रेष्ठ पुत्रा च भावेन कथं स्वर्गमोक्ष प्राप्ता ॥ अस्माकं शशयस्येनार्थ विस्तरेण वदत ॥ भगवानुवाच ॥ मैत्रियः शृणु श्रेष्ठ पु
 त्राः कृतकर्म फलानुसंसा ॥ अस्मिं भद्रकल्ये च नु विहारनामपु शीमाशीत ॥ तस्मिं प्रे श्रीमं ननामाचार्यस्य पुत्रि विलोम

तीनामाशीत॥पितुःपुराणद्वयेनयानेयानेमानेनसुखलिलयातिथितस्याकुधियामदेनहनिःपरजनायमृषावादिशुनपाह्य
 संभिन्नःकाममिथ्यास्तत्कर्मकरोति॥विवाहेपिअसत्त्वावेकत्वाविवाहप्रणासिताःस्तत्तमहापापेणाधिभवतिसादिनेश्यापमेव
 वद्विततयापेनस्वजनेनपरजनेनापित्यक्तमहादुःखीअवेतयामातगामेनगरात्वगमेवनानभुमेतिस्म॥तस्मिन्समयेकुंभोद्भवमु
 निनावादेशतीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थे
 नेपादौप्रणाम्यमुनिवाचमुनेगमनेकुचतवशरगागतोहंमोरक्षइत्युक्तेमुनिरुवाच॥अवरेयंवादेशतीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थे
 स्नानंकरुमागत्यतारातीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थे
 भागद्वितीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थे
 तारातीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थे
 धितस्त्रियापुरुषप्ररुषास्त्रियसयोगवियोगकृतः॥तत्तमहापातकीकृतःतस्मात्विवाहकर्मणोअसत्येनवासत्येनवाकुरुसमानविवा

१६

हकरनीयः॥स्तत्तमहस्यंरूपंःतस्मात्विवाहेनायधनाध्यकुरुपायसूर्यःअमंगलायलक्षणासंयुक्तवदेपिपापोनलिप्यतेविदु
 र्वधा॥तस्मात्तमहस्यंरूपंभवतिस्तत्तत्काल्यासंगवियोगकृतः॥तस्यापेनादौतारातीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थे
 नंकरुमागत्यतारातीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थे
 क्रमतःस्कादशतीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थे
 तद्व्यापृतजातकतयामहापापकृतःतदुक्तंकारगतेत्युक्तावादेशतीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थेस्नानंकरुमागत्यतारातीर्थे
 रोतिरमदेवीत्वमेवगिरिजाकमलात्वमेवप्रावतीत्वमसितारिणिवेदमाता॥व्याप्रात्वमेवभवनेजगदेकरूपास्तुभ्यंनमो
 तुमनसावपुषागिरान॥ १ ॥यानंत्रयेषुदशयारमितेतीगीतविस्तिर्गयानगजराकुरुसुंयतेतिपजाप्रसंगवतुरामृतपू
 र्णापात्रंस्तुभ्यंनमोस्तुमनसावपुषागिरान॥ २ ॥आनंदनंदविरमेसहजस्वभावाचक्रयोजनपरिवर्तितविश्वमाताविशुष्य
 भास्तपनभास्वरजानगंम्यास्तुभ्यंनमोस्तुवपुषागिरान॥ ३ ॥किमत्रबहुनामातवज्रवेरोक्तीस्वशीयशदावांछितसिद्धिर्दात्रि

सुभ्यं नमोस्तुते ॥ ४ ॥ इति स्तोत्रकृते श्रीनारिणीप्रसन्नो भूत ॥ कम्पोद्धवमूर्तिना श्रीनारिणीरूपदृष्टा शिष्यसुत्थाय विप्रदक्षिणीक
 नपादौ वंदित्वा कृतो अलिङ्ग्य श्रीनारिणीमुवाच मुनीः ॥ देवीमृतसंजिवनी जौषधादिसर्वोषधिकुचभवति मे दर्शय ॥ इत्युक्ते श्रीदे
 व्यवाचमुनेन नानोसिमृतसंजीव्यादियावन्नरौषधितावंन्नरौषधयसर्वसर्म्मिन्मणिशैले मति ॥ तत्र दृश्यतत्र गृह्य इत्युक्ता
 मणिशैले मृतसंजिव्यादिना नौषधिसर्वउत्पन्नं कृत्वा सा देव्या नृहितः ॥ मुनिरपिमणिशैले गत्वा दृष्टः मृतसंजीव्यादिना नौष
 धिं दृष्ट्वा संतुष्टो जानना नौषधिसर्वगृह्णित्वा स्वस्थाने गतः मुनिः ॥ ततः प्रभृति अद्यापिमणिशैले मृतसंजीव्यादिसर्वोषधिसर्म्मि
 नसमयः ॥ स्वानावदानकथितं मुनिद्वैः श्रुत्वा नमोऽद्य प्रभाषयंति ते ॥ तेषां पमुक्ता सुविशारवं शाचाने प्रयांति सुगतालयेषु ॥
 ॥ इति श्रीमणिशैलमहात्म्ये अगस्त्येन द्वादशतीर्थस्नानकृतावदानकथाव्यपरिच्छेदः ॥ ६ ॥ मेवियः पुन उवाच
 ॥ भगवन् विलोमतिकालगते किं भूतकुचगतानस्या कथां वद प्रभो ॥ भगवानुवाच ॥ मेविय विवाहनासकृतपापाक्षयः महाघोर
 तन्यापेण विलोमतियमदुर्तेपासेन बंधयित्वा यमद्वारनीता ॥ तत्र षोडशनरके छिप्यंति ता उयंति महाकृता जाते विलोमर्त्मात्मन

१७

कृतपापं दृष्टमया कुधिया परपीडा कृता तत्सर्वं जानिया ॥ तन्निरीक्ष्य मख अशान्त्यतश्च शरणोपनि तोहंतदुखा मोचय मातः सं
 संसारतारणी मां रक्ष ॥ इत्युक्ते कारिण्याभावेन ततश्च न्याचं नृविहारं पूर्वं मनमती नडी पारे ॥ गिरिंदरदेशे पूर्वकृतपापात्सु
 इकुले श्रेष्ठपुत्रिजातः ॥ तस्यामातयारममानेन वद्धितं तथैकतिलममतिनामस्थापितकुटिलनेत्रतया ॥ सावाला षोडशवाधि
 कावभूक ॥ तस्मिन्समये गिरिंदरदेशादक्षिणादिदोसांशानामपुरदेशस्य धनीनाम श्रेष्ठपुत्रेण विवाहिताः ॥ तस्यासहरममाने
 नपुत्रिजाता एकपुत्रिमेवाप्युपपत्तीनास्ति ॥ साकुटिलमतीपितरोगृहे आगत्य कटिपयदिनानि स्थित्वा सा पुत्रारोकरुचरेण
 सह स्वभर्ता गृहे गन्तुमार्गे आगताः ॥ गृहे श्रीसूर्यस्य तिथा तपाक्रान्तः ततः मार्गे नारातीर्थं समीपे प्रापः तत्र किंचित्तुच्छस्थाने वृ
 क्षमूले निस्थिति ॥ शीतलेण कुटिलमन्यानि दाभूदकस्माद् दृष्ट्वा नापतिता कालगतः ॥ तदृष्ट्वा तस्यापुत्रिदित्वा किं भव
 त्युक्तां तां तारातीर्थं गत्वा जलगृह्य मृतस्यानेत्रे प्रक्षाल्य शिचयित्वा मुखे जलं स्थापितः ॥ एतस्यापि तमात्रेण तस्याकुटिलमन्या
 पूर्वजन्मनी कृतसर्वपापक्षयो भवति निःपाया भूत ॥ तस्मिन्समयेन पुष्यविमानं गृह्णित्वा तारागणामागत्य कुटिलमतीपुष्य

विमाने स्थापयित्वा ॥ आकाशमार्गे स्वर्गं प्राप्तिता ॥ ततः कुटिलमर्धमार्गे मृते दत्ता तस्यापि तरो शुक्लभतेनापि शुक्ल आत्मगोत्र
 सहायमानियतवागताः तत्र वाप्यतत्कालगताः दृष्ट्वा हि हं मरुदित्वा परस्परवा दं करोति ॥ तस्यापि नेवाचमे पुत्री अस्माकं देश
 स्थस्मशाने निव्वासंस्कारं करोमि ॥ तस्यापि रुषेणोवाच स्वसुरपीतः तपपुत्रिमेकं न्यादानं त्वया दत्तमया गृहितं तस्यात्ममर्त्या
 भूदस्माकं देशस्थस्मशाने निव्वासंस्कारं करोमि तपस्वरवा दं करोति स्म ॥ तस्मिन् समया काशवाणि नोच्चारितमानवाः
 सासवान्यवमानिता तत्रैव श्मशानं भवती ॥ तत्र संस्कारं कुरु योगनशाः वन्दवत्याः मनमत्याः संगमे जारातीर्थमनमत्पया
 षाले पापमुक्ते स्म शानं भवती तस्मिन् श्मशाने श्रीतारिणी काले काले वा संस्कारं करोति ॥ तन् श्मशाने निव्वासंस्कारं कुरु तस्या पु
 त्रिनामिदाहं कुर्यात्पुनः कामोक्षं प्राप्नोति सामृतका पुण्या विमाने स्थपयित्वा स्वर्गं नीता दृष्ट्युक्ते सर्वे जना काशो दृष्ट्वा दृष्टः
 सर्वे जना तभूतजातधन्यधन्यैः सुखा स्थिताः ॥ मैत्रिय सा स्वर्गं नीत्वा तारा गगोन स्वर्गं सर्वदशयित्वा भ्यं नारमनो र्यं सुवर्गा गृहस्थ
 पिता तत्रानेक सुरा निभूक्ता सुखलीलयातिष्ठंति स्म ॥ मैत्रिय आकाशात्पुनरुवाच ॥ मानवाः कलियुगस्य प्रथमपादस्य कति

१८

पथवर्षगतेशतिमणिशैलेषु राक्षसे जिनादासे मनोरमे पिप्यलास्य हृत्समूले शंख देवनाम राजा समुत्पन्नो भविष्यति ॥ तस्मै
 विवासनार्थं श्रीतारिण्याः समुखे मनमत्या मणिरोहिण्याः संगमे याते कलिंगते वर्षे शस्या कासकरि महि ॥ मासे च फल्गुने
 चैव तिथौ गोविंशिते सुभे सप्तशमसमुद्दिता शंखपुरं भविष्यति ॥ तद्देशं श्रीदार्पिण्या करोति तद्देशं सर्वदेवराजानाम भविष्यति
 ॥ पुत्रवन्धर्मेशा न्यं करोति श्रीदेव्या दासतुल्यतिष्ठति राजा ॥ कोशां व्यधियतेः पुत्री तस्य पत्नी भविष्यति ॥ तद्देशं श्रीतारिण्या
 करोति ॥ ततः पुनयाते कलिंगते वर्षे वारणौकवसुमहीषौषेयौ कृद्देवशम्या च दहिने शुभसंयुते श्रीतारिण्या हेमस्य प्रतिमामूर्ति
 भविष्यति तदा शुभाजन्त्यर्षे मधुमासे वषोर्मास्यां दिने तथा ॥ शंखपुरं सुदेवेषु श्रीवज्रजोगिनी तदा यात्राय विजयि भविष्यति
 सुमंगले गणान्विते ॥ तस्मिन् समये यस्मिन् शानं महोच्च भविष्यत्यनेक सिद्धसाधकेन तन् श्मशाने साधयिष्यन्ति सिद्धिं प्राप्नोति
 नसं सयः ॥ इत्युक्त्वा वा निमज्जितः ॥ ततः तन्मृतका तन् श्मशाने निव्वासंस्कारं कुरु तस्या पुत्री नामि संस्कारं कृत्वाः सर्वे जना आ
 श्रार्थमिति कथित्वा स्वस्वदेशं गताः ॥ मैत्रियः न दारम्यास्मिन् श्मशाने श्रीतारिणी मागन्त्यकाले काले मर्तिनृत्पानिभोगं करो

त्वयापि॥सर्वलक्षणासयुक्ताचित्तान्तमाननेपालविषयेनास्तितिजानीयः॥ईदकुटिलमहात्म्यमवदानं सुभाषितं॥अद्भु
 यानुमोदतः श्रुत्वा निश्चायं निजये॥ते सर्वे अद्भुतानि र्गदानं कृत्वा नुमोदिता॥तत्तौ र्व्यसुविंभुक्त्वा ह्यनेयायुसुखावतीं॥
 इति श्रीमणिशैलमहात्म्ये कुत्तिनावदानं सप्तमः परिच्छेदः॥७॥अथेदानीं मैत्रीयः नवकुंरागर्ना फलानुसेसा अक्षराकाम्यया
 भगवंतमेतद्वोचत्॥भगवान् श्रोतुमिच्छानवकुंराः स्य यत्फलं तत्सर्वं श्रोतुमिच्छामि दत्तरेणावदगुरो सर्वसत्त्वहितार्थाय सर्वेषां पु
 न्यवर्धये॥भगवानाह॥मैत्रियपुराणाकेतनगरस्य ब्रह्मदत्त राजा य प्रमाले मणिचूडकुंराः त्राकृता श्रीनारिणीमेकविनेन पूजो
 तातत्पुण्येणाप्रभावेन मरापुण्यात्मा पुत्रो जातः मणिचूडेति नामः पुनरपि मैत्रियभगवंतस्त्वं तद्वोचत सर्वज्ञ भगवान् शास्त्रावस
 दत्तमणिचूडयो भूतनिदानकथा श्रोतुमिच्छाम्यहं नार्थवित्तरेणावदः गुरो इत्युक्ते भगवानाह॥मैत्रियमणिचूडस्य प्रशंसा महानु
 भावं मैत्रियदृष्टविनेन श्रुणु भगवानाह॥भूतपूर्वं मैत्रियास्मिन्नेव भद्रकल्पे शाकेतनगलब्रह्मदत्त नो नाम राजा राज्यं कारयति
 ॥कृद्वचस्थितं चक्षुः मंच सुभिक्षं चाकिरा बहु वचनवहुजनमनुष्यं च प्रशान्तकलिकलहविश्वडमरतस्करो गोमगतं शा

१५

लीक्षुगेमहिषीसंपन्नमखिलमकराकमेकपुत्रमिव राज्यं कारयति॥तस्य राज्ञः कांक्षितमिति नाम देव्यग्रं महिषीव भव॥अभिरुचा
 दर्शनीयापासादिका अन्यर्थमिष्टभक्ताकांक्षारं धीयाचमन आयाच॥सोः परेण समये नयावदेव्यासाई किटतेरमते परिचारयति
 ॥पुत्रहेतोः॥तस्यैव रमतस्तस्याभार्यायाश्चिरादपि॥पुत्रो न दुहितावापिनो बहुवकथं च न॥तदपुत्रो ब्रह्मदत्तो पुत्रो भिदर्शनो
 सुकः॥कपोलस्वकलधृत्वा व्यचिंतय डहोगतः॥अहो देवान् त्रमे पुत्रो पुत्री चायापि नाशयत्॥तन्मे राज्यं च व्यर्थं स्यादहं दुर्गति
 माप्नुयान्॥इति मनसि चिन्तयन् राजा सोकांगारे स्थितः॥तस्मिन्काले ब्रह्मरथपुरोहितराजद्वारे॥आगत्य राज्ञे मंगल आशिर्वदि
 दत्वा स्थितः॥राजा गुरो यादोः नम्रा शनंदत्वा स्थितवंतो॥राज्ञः दुःखमूर्खं दृष्ट्वा गुरुः राजानमुवाच॥राज किं हेतुना तवः मलीनमु
 खदुःखो भूतः॥अहमागतार्थेन वाके न दुःखो भवेत्कुतः॥तत्सर्वं वद राजे नृपधीति यदि मयी॥राजोवाच॥गुरो यादौ प्रणत्वा च
 सर्वमाह पुरोहितं॥गुरो न वार्थेन मनः दुःखिकृतं मयापि च॥संतानं च न जातो मे तस्मादुःखो भवतदा॥मयितव कृपास्ति चेत्संता
 ने दातु अर्हसि॥ब्रह्मरथोवाच॥राजा नृनरस्यादि शिमणिचूडेय प्रमाले॥श्रीनारिणी विराजते तत्र त्वमहं गत्वा च तदुपायकरो

म्यहं॥राजोवाच॥गुरोतववाक्यं त्वं शीघ्रं गच्छ म्यहं नाथ॥इत्युक्त्वा शीघ्रं सुवर्गीरत्नादिगृह्णित्वा च तौ॥ब्रह्मरथो ब्रह्मदत्तो मणी
चूडे गतवन्तौ॥तत्र तारिण्यास्थाने पाप्यवाचसिष्ठये आहुय गुरुस्तं आहवाचासिद्धे॥अयं ब्रह्मदत्तो राजाः अयुत्र युत्र हीर
सः॥तस्मादागतो युष्माकं कृयाकर्तुं त्वमर्हसि॥कनोपायेन विधिनाराजः पुत्रं भविष्यति॥वज्रधुकपरोपकारणाथ विदु
मर्हसि॥वाचासिष्ठोवाच॥ब्रह्मन त्वं जामिसि॥तथापि तस्य राजः कायमुष्यर्थं विधिवत्तत्र न वक्तुं राडा नां यात्रां कुरु तत्रानं च
न वदिनं॥तत्पुन्यप्रभावेन राजः जन्मान्न रायापक्षयित्वा॥शीघ्रं तारिणीयसं त्रिभूयमहस्यत्रो भविष्यति॥इति तस्य वच
श्रुत्वा चरणौ नियत्य राजा तमुवाच सः॥वज्रधुकविधिं कुं राडयात्रामहं कुरुष्व॥अश्वारभ्य मम पुरोहितो त्वं भवः॥तस्मान्त्व
या आवाकं राडयात्रां कुरुष्व नो पुरोहितः त्वं भवः॥इत्युक्त्वा वजाचार्येन क्रमेण विधिवत् कुं राडयात्रां कृतवन्तौः॥प्रथमतः
॥एतत्कुराडगत्वा कुं राडदर्शने प्राप्तां वृद्धतवान् नमस्कुत रुषाय रत्नरूपास्वरूपिने तव दर्शने मात्रेण सर्वपापविनाश्यति॥इ
ति स्म रुवागप्रणामित तजलं गृह्य वज्रधुकद्वारात् वासं कल्पित अयेत्यादियथा गोत्रनामः ज्ञानाज्ञानकृतकारिणादिजन्मज

20

मातरयायक्षयपूर्वकममकामनापरिपूरणसर्वार्थसिद्धिकायमुद्यर्थमस्मिन् रत्नकुण्डलानमहं करिष्ये ॥ यं यं कामनाकृतं
न ते कामनामनसि भाव्यं यं वो षधिनां स्त्रायिताः ॥ कायवाद्यानसेः कृतयापक्षयो भवति ॥ सूवर्णाद्यलंकारसहितयथाश
क्तं हृद्यगोडानंदपितः ॥ तत्र तिर्थाय अनंजना गाराजः पूजार्धदत्तः राजापुत्रकामया तृतिर्यस्याः पश्चिमी दिशो नागा
र्जनाय पूजितः तत्र गृह्ये वज्रधुकद्वारा धितारिणी माराधय हस्यमकारादिपूजां पुन्यजमृतरसं भुंजीत्या श्रीनारिणी मनु
स्मरंति स्मः ॥ १ ॥ ततः पराह धर्मकुंठो गतः कुंठो ददर्शः नमामि लोहवर्णाय धर्मकुंठायाय निर्मलेन यापृशति मेजहि तहि
वाछितमाप्नुयात् ॥ स्तुत्वानंम्य जलं गृह्य पूर्ववज्जवेन स्त्रायितस्तथा ॥ सर्वलोकहृलादिक्षयो भवति ॥ सूर्ये विंशत्युक्तवस्त्रिहान
कृतं ॥ तत्र तीर्थाय पप्रना गाय पूजार्धदत्तः तत्कुंठायाः पश्चिमेनातिदूरे च नुविहारे श्रीनारिणी माराध्या पूर्ववदहस्यपूजां ह
त्वा भुंजयित्वा श्रीयोगिनीमनुस्मरंति स्मः ॥ २ ॥ ततः तृतीयो हेमगिरिकुंठो गतः कुंठो ददर्श ॥ नमामीमांशिकुंठायाय जलं
पसुनीर्मले ॥ त्वया पृशति मे देहं स शमसि भविष्यति ॥ स्तुत्वानंम्य जलं गृह्याद्य सुगंधेन स्त्रायितः ॥ देवराजपदं प्राप्नोति ॥ ४

२९

सर्वाध्यक्षयमुक्तिर्भवन्ति॥रूपमयचंद्रविंशकारपपात्रेघृतपुरितशुक्लवस्त्रदानकृते॥तत्रकुंरापूजार्घ्यकफोटकनाग
चा॥तत्रिर्थापश्चिमदिशेनातिश्लेष्मिंश्रुंगेभवानिमाराध्यमकारपूजनसंतुष्ट॥श्रीभवानीमनुस्मरन्तिस्म॥६॥ततःसप्रमा
द्रेशीतरिकुंरागुतकुंराददर्श॥तथास्तुतिकरोति॥नमस्तेशीतसीमातकुंरादुरूपेणसंस्थिता॥इतिसुत्वनमस्तुत्यजलंगृह्यवि
धिवत्कुंभेनस्नपितं॥अष्टसिद्धिभवतो॥गजाश्रदानेदत्तं॥तत्रतीर्थपूजीत्याकलिकनागपूजार्घ्यचकृते॥ततीर्थान्पूर्वदिशे
नातिदुरेमहालक्ष्मीदर्शनपूजीतं॥तत्रगर्भलेगुह्येश्रीभगवन्निमाराध्यपूर्ववद्दहस्यपूजीतं॥अमृतंपित्वाभुक्त्वाश्रीभगवन्नि
मनुस्मरन्तिस्म॥७॥ततरेषुमेदिवसेताराकुंरागुतकुंराददर्शस्तोत्रमुदीरयामास॥त्वेतारात्वेचकालित्वमपिभवधराकुंरा
रूपेणसंस्थात्वेविद्यात्वेचमाताहृदिकमलस्थितालक्षकर्तात्वमेव॥त्वजीवत्वेचबुद्धिभवनिधितरगोनाविकश्वत्वमेवतत्स
र्वत्वेचकर्तात्रिनयनजननीमातस्तुभ्यंनमोस्तु॥कृतांजलिसुत्वनत्वाजलंगृह्यसकल्पमृतिकाभस्मेनस्नपितं॥वाक्यसिद्धि
र्भवति॥फलेकपुष्पवागोपयित्वासुवर्गादानदत्तं॥तत्रतीर्थःपप्रनागपूजार्घ्यचकृत्॥पप्रगिरिमहाविहारे श्रीउग्रनारामा

राधपंचमकारहस्यपुन्यतडसंपुन्य॥ श्रीनीलनाराणीमनुस्मरंतिस्म॥ ८ ॥ ततः नवमेदिवसयोगकुराडगतकुंददर्शमनोरथ
 पुरावीत्रेणासोत्रवकार॥ नमः श्रीवज्रयोगिंयै जलरूपाय ते नमः॥ योगकुराडस्वरूपाय नमस्तेभवतारक॥ त्वयिपर्शनमात्रे
 सादृशकशलनश्यति॥ सर्वपापविनाशार्थं स्नापयामि सुचिन्तयामनोरथपुरयः मे मातस्तुभ्यं नमो मुदा॥ स्तुत्वाष्टांगप्रणवा
 वज्रलेगुहसुसंकल्पगोमूत्ररक्तिलेनस्नानं कृतं रात्र्यादिसर्वभोग्यसुखं भवति॥ तत्र गीर्थः पूजार्थं वरुणानागपूजनं व
 स्ववस्त्रदानं तृतीयं॥ तत्र रूपारि श्रीवज्रजोगिन्यासस्तु स्वेहोमकर्ममाचार्येन कृत्वा विधिवन्नवग्रहरक्तवस्त्रसुवर्णादानं दत्तं
 आचार्ये गुरुवे च स्नालं कालादिसुवर्णरूपगोहस्वविहस्यस्ववज्रधृक्केदत्वा क्षमार्पणं कृत्वा नत्वा होमकर्मसंपूर्णं कृत्वा
 श्रीवज्रजोगिनीमाराधय हस्यसारिमकारपूजनं कृत्वा तडसंभुज्य नमकार्यसिद्धिमनुसिस्मृत्य श्रीवज्रजोगिन्याः पादमूले स्थि
 त्वा राजौ जागरि स्थितः॥ तडात्रौ विद्यामाने राज्ञो किंचिन्नीडागते तथा स्वप्नं दृष्ट्वा॥ राजं नत्वा सत्तु त्रौ भविष्यति तद्युक्ता
 पृथ्विमण्डले यावन्तदुःखिदरिडसत्त्वा नामदरिडं करिष्यति दानेन दानयारमितां गच्छति॥ स्वमांसं मपि दानं ददात्येतादृशा

३२

ते पुत्रो भविष्यति कुंराडुयात्रापुराया उभावेन त्रिपुररुषौ शिघ्रं तुषितवामुवने गच्छन्त शक्तिप्राप्नोति॥ राजन् शिघ्रं स्वदेशं गत्वा
 त्वापहराजैकुराडजले दत्वा पानियं तथा सह रमनियं मिन्नुक्ता तर्हि ता देवा॥ राजापि विबुध उच्छ्रितः स्वप्नं सर्वमनुस्मृत्य श्री
 वज्रजोगिन्या प्रभावाद्यमेकार्यसिद्धिं यातमिति मनसा विचिन्त्य वज्रधृक्पुरोहिताभ्यां मयस्व प्रवार्तां सर्वं कथयामास॥ वज्रधृक्
 पुरोहितैस्तसर्वं श्रुत्वा उचतुः राजन् तव भक्त्या देवी प्रसन्नो भूत॥ तव कार्यसिद्धिर्यातं राजन् शिघ्रं तव राज्ये गच्छ तथा कुरु स
 तुत्रो भविष्यति॥ इत्युक्ते राजा राजाचार्यं यं हिरंयमणिमुक्तादिसमर्प्य कृतांजलिं समार्प्य शीघ्रं कृत्वा प्रणम्य राजा पुरोहितौ स्व
 देशं जग्मभुः॥ कुराडावदानं कथितं मुनिद्वैश्रुत्वा प्रहर्षैः प्रभाषयन्ति ये॥ ते सौख्यमुक्तादिविभूतले च श्रीराघशक्त्या प्रतिया
 लयन्ति॥ ॥ इति श्रीमणिशैलमहात्म्ये कुराडयात्राकृतस्वप्नप्रवारापदानो नामाष्टमः परिच्छेदः॥ ८ ॥ पुनरपि भगवानाह
 मे त्रियराजा पुरोहितौ स्वदेशं गते निवर्तयुत्वा मे त्रिपौरजना सर्वे॥ आगत्य राजः चरणौ प्रणीपत्पनानावाद्यगीतैस्सिंदुरयात्रा
 दिसुमंगलकृत्वा राजधानीं नियन्तः॥ राजा राजधानीं प्रविश्य मे त्रिपौरजनेभ्यः कुशलवार्तां दिक्कृत्वा सुहर्षे विस्मययामासः॥ ततः

राजा भंजपुरेयथौतथाकोनवनीदेयाः राजपादौ प्रणामाकुशलवार्तां कृत्वा स्थितः ॥ ततः सुदिने सुमुहूर्ते कुंराजलं पवित्रं तस्यै
 कोनवनीदेवौदत्तपुत्रकाम्ययातयापितजलं नम्य भक्ति युक्तापितः ॥ सोपरेण समयेन यावदेवासाई किउतेर मते परिवारय
 ति ॥ अथारभ्य देवयोगादी चोरेणान्यतमदेव निकायान्युत्तानस्याः कोनवत्याः कुक्षिमवक्रान्तः ॥ तस्य किउतेर ममारा
 ह्य परिवारयतः ॥ कालेन समयेन देवापत्रासत्वा संवत्तातनस्याइ यमेव हृषादो हृदउत्पन्ना ॥ अहोवताहं महति हि रस्य सुव
 रीरासे निषया तत्सर्वीहिरस्य सुवर्गा अमरा वासरा रूपरावनीय केभ्यो हाने दयामिति ॥ तयाराजे आरोचितं ॥ राजापिने
 मित्तकाः पूछाये कथयन्ति ॥ देवयस्यः कुक्षिगतः सत्वस्यायमनुभाव इति ॥ ततो राजा प्रमुदिन हृदयेन कारितः ॥ तस्या
 याउ हृदउत्पन्ना सा प्रतिविगता ॥ पुनरपि तस्या दोहउत्पन्ना ॥ अहोवताहं महाजनकायान् षडरसेना हारेण संतर्प्यमा
 गां पश्येयमिति ॥ तयाराजे आरोचितं राजापितथेव सर्वकारितस्तस्यायां दोहउत्पन्ना सा प्रतिविगता ॥ पुनरपि तस्या दोह
 तउत्पन्ना ॥ अहोवताहं महाजनकायस्य महति सिंहासने निषण्ण धर्मदेशयामि ॥ तयाराजे आरोचितं राजापिने पिनेमिन्निका

२३

पूछाः ॥ सा कथयति देवयस्यः कुक्षिगतः सत्वस्वं महर्षिको महानुभावोऽस्यायमनुभाव इति ॥ ततो राजा राजकुले महति शो
 भां कारयित्वा महासिंहासने प्रज्यशाकोतेन गेयरागवयोषणां कारिता ॥ शृण्वन्नु भगवतो नगरनिवासिनः पौरा अथ कांति
 मती देवी महती सिंहासने निषया धर्मदेशयिष्यति ॥ येन आधर्मकामास्ते राजकुलमागत्य विगतेशं काधर्म शृण्वन्तु ॥ ततस्ते
 घं गदघोषणां श्रुत्वा राजकुलं निपतिताः ॥ अथ कांति मति देवी सर्वलंकारभूषिता स्वकांभ्यां सर्वोद्गुप्यर्षदमवभाषते सहस्रैव
 सिंहासनेभि रूयनिषण्णा ॥ ततो महाजनका ये सन्निषण्णे सन्निपत्तिने कांति मति देवी सर्ववर्षदमवलोक्य प्रमुदिन हृदया सुहृते
 भूषितामवस्थिता ॥ ततः स्य बोधिसत्वस्यानुभावेनाश्रुतपूर्वमिमां गाथा प्रतिभाषिता ॥ धर्मस्थितो याति गुरोर्विद्वां प्राप्नोति पुष्टिं
 परमाप्तयश्च ॥ प्राप्ते च दुःखेन विषादमेति परत्रवाप्नोति सुखं विशालं ॥ धर्मो हि वैर शनि धर्म युक्तं पिता यथा पुत्रमुदावहन् ॥ त
 स्मात्तु यो ज्ञानवलोपपन्नो यावच्चिरं धर्ममतः प्रकुर्यात् ॥ धर्मो हि वैर शनि धर्म युक्तं छत्रं यथा वर्षाते वर्षकाले ॥ धर्मो तु शंसा सु
 गतेन शास्तान दुर्गतिं गच्छति धर्मचारि ॥ अधर्मचारी तु नरः प्रमत्तो यां यां गतिं गच्छति मूढ दृष्टिः ॥ न स धर्मश्च धर्मवडमो समवि

याकिनो॥अधर्मनरकं याति धर्मात्मा प्रीतिरुत्तिः॥अथातः पर्यदः कान्तिमत्यादेव्या सकाशाधर्मं श्रुत्वा प्रशादजाता धर्मपरा
 यणाः संवृत्ताः॥ततस्तस्यादेव्या दोहदुत्पन्ना॥सा प्रतिविगता पुनरपि तस्या दोहदुत्पन्ना॥अहोवता हमुद्यानानि यमिमिति॥
 तयाराजे आरोचितं ततोराज्ञं महतीं नगरशोभां चकारयित्वा उद्यानानि चार्थल्लिङ्गमहता परिवारेण यमिहतायां च उद्यानानि
 दर्शनी तस्यायां दोहदुत्पन्ना॥सा प्रतिविगता पुनरपि तस्या दोहदुत्पन्ना॥अहोवता हस्तानां सत्त्वानां मुपस्थानं कुर्यामिति॥
 तयाराजे आरोचितः॥ततोराज्ञे स्नानां सत्त्वानां मुपस्थानं कारितः॥तस्या च दर्शितं॥तस्यायां दोहदुत्पन्ना सा प्रतिविगता पुन
 रपि तस्या दोहदुत्पन्ना॥अहोवता हं दीनानां माश्वासयेयं दरिद्रेभ्यश्च यावदाग्रं धनमनुदशामिति॥तयाराजे आरोचि
 तं राज्ञा तथैव कारितः॥तस्यायां दोहदुत्पन्ना सा प्रतिविगता पुनरपि तस्या दोहदुत्पन्ना॥अहोवता हं येऽस्माकं विजिते सा
 धुर्यं समं ज्ञातुं श्रमणा ब्राह्मणाः प्रतिवसंतस्तानुस्वहस्तेन भोजयित्वा पुन्ये केन न वेन दुष्यजुगेनाहोदयेयमिति॥तयारा
 ज्ञे आरोचितं राज्ञा तथैव सर्वकारितस्तस्यायां दोहदुत्पन्ना सा प्रतिविगता॥ततः सपरिपूर्णा नां नवानां मासानां मय

२४

यातुं प्रसूतोदारको जातः॥अभिरूपो दर्शनीयः प्रासादिकः सर्वाङ्गप्रत्यंगो येन॥अतिक्रान्तमनुष्यवर्णः संप्राप्तदिव्य
 वर्णायुष्कलतया समन्वागतः॥शिरसी चास्य सहस्रप्रशस्तं पुराणनिर्जितं प्रभास्वरं मनोरमं मणिरत्नमष्टाशुषितं
 घमबलजनकं जातं॥तस्माच्च मणिरत्नात् सूर्यमण्डलादिवरश्मयो निश्चरन्ति॥तस्यावभासे नरात्रौ सर्वं शाकेते नग
 रस्फूर्तं दिवस इति ख्यातं॥ततः शाकेते नगरः निवासिनपरिचारिका॥ज्ञातयश्च शाकेते नगरि निवासी जनकायः परविस्म
 यमुपगतः॥तच्च मणिरत्नमुष्णां शीते शीते चोष्णसंस्पर्शः शान्तिकरं सर्वव्याधिचोरोदकाग्निर्दुर्भिक्षो यस्य सर्गानां प्रशमनं प्र
 शादकेन च सर्वविद्या निरासयति॥ज्ञातमात्रः कुमारः कथयति॥भवं नो यदेतन्मम शिरत्नात् प्रक्षरं तिते नोदकेन लो
 हस्य भारं स्पृशेत् शोभने काचने भविष्यति॥तस्माच्च मणिरत्ना उद्याने उदकविन्दवः शरन्ति तैलोरुः संस्पृष्टः शोभने काचने
 भविष्यति॥तच्च काचने सर्वं श्रमणा ब्राह्मणा कृपणा वनीयकेभ्यो नुप्रयच्छतेति॥ततस्तनराज्ञे निवेदिनं राज्ञा कमुहलजातेन त
 थैव कारितः॥यावदसौ लोहस्य भारं तस्मिन्नेव शरीरे परिशुद्धस्य काचनस्य राशिश्च कतकायमानो वर्धते॥तच्च अर्थं ह

द्वा राजा सर्वश्रजनकायः परं विस्मयमुपगतः ॥ सर्वं च तनुवर्णाश्रमशास्त्राणां कृपणावशिष्टकेभ्यो दत्तवान् ॥ यदा चासौ
 कुमारो जातस्तदा देवताभिर्दिग्धजयनात्ताका समं जातु छिन्ना निदिव्यानि ववायानि पराहता निदिव्यानि यत्र कुमुदपुरा
 धिकमां न्यारवानि युष्यानि क्षिप्रानि सप्रवर्तवर्षे पातितं ॥ उपर्यन्तरिक्षे चास्य देवतारिव्यं छत्रं त्वदंशं समशिखिनालं
 जनं धारयति सर्वं वसाकेतं नगरं यशसा आपुरितं ॥ तस्य जातो जातिमहं कृत्वा नामधेयं व्यवस्थाप्यते किंतु भवतु दारकस्य
 नामेति ॥ अमात्याः कथयन्ति देवयस्मादयं कुमारः ॥ शिरसि महामणिं रत्नेन लग्नेन जातस्तस्मात् भवकुमारस्य मणि
 चूड इति ॥ अमात्याः कथयन्ति देवयस्मादयं कुमारः ॥ शिरसि महामणिं रत्नेन लग्नेन जातस्तस्मात् भवकुमारस्य नाम म
 णिचूड इति ॥ तस्य मणिचूड इतीनामधेयं व्यवस्थापितं ॥ केन विदुः चूड इति संजानते ॥ स इति
 तो वा द्वे तो महान् संवत्सराः सर्वशिल्पस्थानकर्मस्थानेषु पारगः ॥ स च भ्रातृभ्यः कल्याणाश्रयः ॥ आत्ममहिता परहित
 प्रतिपन्नः कारुणिको महात्मा धर्मकामः प्रजावत्सला बोधिसत्त्वः सर्वप्रदः सर्वपरित्यागिनि संगयति गीतमह

२५

तित्यागी वर्तते ॥ तस्य नास्ति किंचिदपरित्यक्तमंजतः स्वमांसाद्यपि सोमिषं न कुरुणा परिगतहृदयो दीनानाथः कृपण
 वनियकान्यावदासुधनेन संतर्पयामि इति मनसा विचिन्त्य पितुरनिकंगत्वा पादौ नत्वा कृताञ्जलिं कृत्वा वा
 च ॥ ततः कृपणादरिडकेभ्यः सर्वयाचकान् अन्नपानद्रव्यदानं कृत्वा धनेन संतर्पयामि तदा जां देहि इति बुवन् कृ
 तांजलिं कृत्वा स्थितः ॥ राजोवाच ॥ पुत्रतव मनसि यद्दानं कर्तुमिच्छति तत्सर्वं दानं कुरु संदेहं मा कुरु ॥
 इयं राजलक्ष्मीः सर्वं तवैव पितुरज्ञागृह्यदानेन संतर्पयति तस्य दानविसर्जं श्रुत्वा योजनसतादपि योजन
 शतादपि याचनका आगच्छन्ति तान् सर्वान् परिपूर्णमनोरथां कृत्वा विसर्जयति क्रमसः ॥ एवं घनिकालं स
 म्प्राप्तः संज्ञामणिचूडः कुमारः इति ॥ सा संज्ञा नहि ता मणिचूडो राजा मणिचूडराजा इति संज्ञा संवत्सरा ॥ अथ मणिचू
 डराजा चतुर्दशे भूमे नगरशृंगाटकस्य दानशालां कारयित्वा दानानि ददाति पूरयानि कारयति ॥ ततश्चा ॥ अत्र
 मानं वाचं भोज्यं वस्त्रं माल्यं गन्धं लेपनं मयाश्रयं प्रदीपदानं यत्रानिहस्तिनोऽश्वाश्चान्त्राभरणानि सुवर्णा

पात्रेरूपचर्यापरिपूर्णा ॥ रूपपात्रेस्वरार्च्यपरिपूर्णा ॥ गात्रस्वरार्च्यशृंगीरूपस्वरि कामदेहिनीरिन्दस्पन्द
 नस्यदिताः कुमारिकाश्चसर्वलकारभूषिता दानानिचददतिपुण्यानिकरोति ॥ अभीष्टांचसत्तान् दशसुकर्मपठे
 षसंनियोजयति ॥ इमांभद्रीदशकुशलानुकर्मपठान् प्रजहीत इमांचदशकुशलकर्मपठान् समादायवर्जयध्व
 मिति ॥ इदंभिक्षवोराजोभरिचूडस्यावदानानुशंसासनमभूत् ॥ तद्यथा ॥ राज्ञश्चक्रवर्तिने राजोभिक्षवोभरि
 चूडस्यभडगिरिर्नामहस्तिनागोवभूव ॥ यदेकाहेनयोजनशतंगद्वनि ॥ अश्वराजानेयश्चास्याभूयोजनशतयायी
 शीपुजवः ॥ तेनखलुपुनसमयेनान्यतममस्मिन्हिमवत्कन्दरे ऋषि भवभूतिनामभार्गवःसगोत्रप्रतिव
 सति ॥ तेनतत्रविचरितापश्रसरसिमहतिपद्मनिषर्णादारिकालञ्जा अभिरूपाप्रासादिका अतिक्रान्तामानुष्यव
 रासंप्राप्तादिव्यवर्णा ॥ सातेनाश्रमपदं नीत्वा संवर्द्धिता पद्मावतीतिचास्यानामकृतं यदासौयोवनवतीसंवृता त
 दास ऋषिमादाय बोधिसत्त्वस्यसकासंगत्वा कथयति ॥ महाशजन्त्रियंकन्यासर्वलक्षणासंपन्नातवाहंमेनाभाष्य

२६

र्थेनुप्रयच्छामिति ॥ त्वयैषाअग्रमहिषीस्थापयित्वा यच्चदक्षिणाचकर्तव्या यच्चयज्ञसमुत्थंपुण्यं तन्ममानु
 प्रदातव्यमिति ॥ बोधिसत्त्वकथयति महर्षेनहिपुण्यमपुण्यंवापरसंनानंसंक्रामति ॥ अथतवेवंरोचतेतद्वि
 नेवाहंकन्यायात्तामुद्दिश्य यज्ञमिच्छायज्ञसमुत्थंपुण्यं तवेवनिर्गन्तयिष्यामीति ॥ अथसुऋषिः प्रमुदितहृद
 या तथासुक्तापद्मावतीबोधिसत्त्वस्यभार्यार्थंदनः ॥ ततःब्रह्मदनराजा परमसुन्दरीसर्वलक्षणासंयुक्ताप
 द्मावती ऋषिभवभूतिराजकुमारयभार्यार्थंदमिति श्रुत्वा ॥ शिष्टंविवाहसामग्रींसंयोज्य पुरोहितब्रह्मरथा
 हुयः यज्ञविधानं कृत्वा सुदिनेसुमुहुते मणिचूडराजाय ऋषिभवभूतिनाकन्यादानंदत्वातिहर्षेणस्वस्था
 नेहिमवत्कन्दरेययौ बोधिसत्त्वेनपि महताश्रीसमुदयेनपरितानीता ॥ अथब्रह्मदनराजागोदानविधेर
 ननरविवाहदिक्षान्निवर्तयेत् ॥ ऋषिभवभूतिः कन्यासमवाप्य सत्यतिंदक्षसुतां इवावभौ ॥ ततःपुत्री
 दम्पत्यौःमुखंदृष्ट्वा राजामनातिसंतोषहर्षजातस्थितः ॥ ततःकतिपयदिनानेवब्रह्मदनराजाराजास्वपुत्रायराज्य

भिषेकंदत्वातौदम्यतौ वृद्धदत्त कान्तवतौ सर्वभ्यो गशिर्वा दत्वा तपोवनं जग्मतुः ॥ ततः श्रीनारिणीमेकचिनातु
 स्मरन्मूलमन्त्रेन जापयोगं कुरुतः ॥ तत्पुण्यानुभावेन श्रीनारिणी प्रसन्नीभूय रचिरेणा तौदम्यतौ तुष्टितवर भुव
 नेनीयते ॥ तत्र सुखलीलयातिष्ठति स्म ॥ ॥ इति श्रीमणिशैलमहात्म्ये मणिचूडजन्मवृद्धदत्त त्रिपुरुषोवत्प
 प्राक्षो नाम नवमं परिच्छेदः ॥ पुनरपि भावानाह ॥ ॥ मैत्रियश्च गुणवो धिसत्त्वस्य महात्म्यं ॥ अथ वो धिसत्त्वेनापि
 महात्मा श्रीसमुदयेन सापसावती परिनीता सर्वान्पूरीणां चाग्रदेवीस्थापिता स स्तथा सार्द्धं कीर्तितरमते परिचा
 यन्ति ॥ तस्यैकीर्तितरममाणास्य परिचारयतः ॥ पत्नीपसावती आपन्नसत्तासंभवा ॥ सानवानां मासानामन्त्या
 त्सुतो यत्रो जातो ॥ भिरूपो दर्शनीयः प्रासादिकः पद्मो नर इति चास्य नाम धेयं कृत्वा व्यवस्थापितं सडन्निताव
 र्द्धितो महान्संभनः यौवनराज्ये च प्रतिस्थापितं यावदपरं समयेन कौमुद्यां पूर्णमास्यां वो धिसत्त्वः सान
 पुरकुमारमात्यैौ राजानपदा ॥ अष्टांगमुपवासमुपोष्य करुणा संचोदितहृदयाः सत्त्वानां परिचाचनार्थं

२७

शाकेतनगरे पंचावधोषणां कारयामास ॥ शृग्वनुभवन्तः शाकेतनगरनिवासिनो देव एवं समाजा पचन्ति ॥ वहि
 नगरस्य मण्डले वाटेशी प्रसन्नियति त्वमित्यथ स जनकायो राजो पंचावधोषणां श्रुत्वा त्वरितं मण्डलवाटं ग
 ताः ॥ अथ स वो धिसत्त्वो महाजनकायसन्निपतितं विदित्वा महत्पाराज कुं राजानुभावेन येन मण्डलवाटं स्तेनोप
 संक्रान्त उपसंक्राम्य महती सिंहासने निषयत् तं जनकायमिदं बोधयत् ॥ एतद्युयं भवनो मातृजाः श्रमरावो वा
 स्य इच्छोषचायकाः कृत्यकराः सुखकरा इह लोके परलोके ॥ वयोभयदर्शनो दानानि ददति पुण्यानि कुर्व
 ति ॥ उपवासमुपवशीलं समादाय वर्त्तयध्वं ॥ तत्कस्य हेतोर्दानं हि खलु पुनर्भव नो दत्वा आद्यो भवति महाध
 नो महाभोगः प्रभूतसत्त्वश्चापतेयः प्रभूतहिरण्यरूपमणिमुक्तादिरत्नसंनिचयः प्रभूतदासीदामकर्मक
 रपौरुषेयः प्रभूतमित्रामात्यजाति सारलोहितः ॥ शीलं पुनरासेवितं वरुणीकृतं प्राधान्येन स्वर्गोपपन्नये संवर्त्तते
 तत्राल्पतरंगा दानेन च शीलेन च सुगतौ मनुष्य इर्भगानां सभागताया सुखयते ॥ भोगसंपन्नततो विशिष्टेन

२५
 २०
 १५
 १०
 ५
 ०

गनेन शीलेन मनुष्यसुभागानां सभागतायामुत्पद्यते ॥ महाभोगसंपन्न स्ततो विशिष्टेन चातुर्महाराजकायिकानां
 देवानां सभागतायामुत्पद्यते ॥ ततो विशिष्टतरेण चातुर्महाराजकायिकानां देवानां राज्येभ्यश्चाधिपत्यं कारयति ॥
 ततो विशिष्टतरेण स्वयं विशानां देवानां सभागतायामुत्पद्यते ॥ ततो विशिष्टतरेण शक्रो देवेन्द्रा देवानां त्रयविंश
 राज्येभ्यश्चाधिपत्यं कारयति ॥ ततो विशिष्टतरेण सुयामः सुधितः निर्माणा रति परनिर्मितवसवर्ति देवेषु उपप
 द्यते ॥ ततो विशिष्टतरेण सुयामः सुधितः सुनिर्मितवसवर्ति नो देवपुत्राः प्रत्येकयाम सुधिता परनिर्मितवस
 वर्तिनां देवानां राज्येभ्यश्चाधिपत्यं कारयति ॥ ततो विशिष्टतरेण यावदकनिसपर्यन्तेषु उत्पद्यते ॥ येषां च ध
 नेनास्ति तेभ्योऽहं धनं ददामि तेन तद्वनेन जातं ममानिका रुहीत्यादाना निददतु पुण्यानि कुर्वन्तु आत्मानं च
 सम्यक् सुखेन प्रीणयन्तु मातापितरौ पुत्रद्वारं दत्तौ दासकर्मकरः पौरुषेयमित्रा मातृ सा लोहितं च सत्वाः ध
 र प्राणाहरः परप्राणाप्राधेन जीविकान् कल्पयन्ति ॥ ते तस्मान्नापकर्मणाः प्रतिविरमन्तु ॥ अहंतेषां यावदाहं

२८

धनमनुप्रयेक्षामि येन जीविकान् कल्पयिष्यन्ति दानानि च दास्यन्ति पुण्यानि च करिष्यन्ति इति ॥ ॥ अथ बोधिस
 त्वसंस्थे वेलायामिमां गाढमभाषते ॥ दाता विशालदो लोके भोगवान् वीतमत्सरः ॥ यशस्वी भवति श्रीमान् सुगतीं चो
 पपद्यते ॥ दीर्घायुवल्बान् सौरिः वर्णावान् कान् दर्शनः ॥ प्रियो भवति लोकानामौपजीव्यश्च जायते ॥ लाभी भवति दिव्या
 नां मानुष्याणां तथैव च ॥ रूपशब्दरसस्पर्शगन्धानामुत्पन्नः ॥ अनाद्ये धनश्चैव सुखनित्यं प्रजायते ॥ प्रतिभा नेन
 संपन्नो नित्यं त्यागपरायणः ॥ यशस्यः शीलवान् श्रौतनित्यसङ्गिश्च संव्यते ॥ विप्रसन्नसुखो मृगो वदने सुखमीकते ॥
 विश्वासो नरदेवानां प्रामोद्यजनतो भृशं ॥ साधकस्वर्जमात्राणां मानन्दवहुलसदा ॥ प्रियो देवमनुष्यानां सुगतिनां
 च पूरकः ॥ लाभी भवति दीर्घायुश्च शस्त्री च विशालदः ॥ रक्षन्ति प्रजातहेनं समनुष्या मुह्यन्ति प्राप्तिप्राप्तो यजान्श्च नि
 त्यं स्वर्जपरायणः ॥ तस्माद्दानं सदा देयं भोगमिच्छन्ति मिच्छन्ताः ॥ सेविन्यं तथा शीलं विपुलं स्वर्जमिच्छतेति ॥ ततो बो
 धिसत्त्वसंजनकायं धर्मया कथया संदर्शय समाख्या ससुनेज्यसंप्रहर्षोत्थाया सनात्प्रकानः ॥ ॥ अथ चत्वारो लो

३०

३५

४०

कपालास्तस्य विनया चानमिमं लोकं प्रत्यवेक्षमाना अनुपूर्वेण शकेतनगरं प्राप्ता यावन्नगरस्योपरितान्नशकुबि
गन्तुं ते संलक्षयन्ति ॥ को हेतुः कः प्रत्ययो नास्माकं गतिर्याहतेति ॥ तेऽधस्तात् व्यवलोकयितुमास्तुष्टा ॥ यावत्पश्यति
बोधिसत्त्वस्यानुभावेन ततस्तत्परं विस्मयमागम्य तत्र खलु प्रतिनिवर्त्य येन देवास्त्रायस्त्रिशास्तेनोपसंक्रान्त उपसं
क्रम्य देवानां त्रायस्त्रिशां सैत्रोपेक्षां स्रद्धर्मायां देवसभायां सन्निवर्णानां सन्निवर्णितानां मेतदर्थं विस्तरणार्थे
च यामासु ॥ शृण्वन्तसु यं मार्गं इह वयं चत्वारो लोकपालाः सर्वमिमं लोकमन्वाहिना अनुपूर्वेण शकेतस्य नगरस्य
परिष्ठात्सं प्रतिष्ठिताः नशकुबन्ति नशकुमोगन्तुं ते वयं प्रत्यवेक्षमाणा पश्यामो मणिचूडनामराजानं शानपूरकु
मारा मातृभद्रवराग्रैर्नैगमजनपदमत्यर्थदानशीलतरं स्वर्गविश्वधयन्तमिति हिमोर्वा दिव्याकाया अभिवर्द्ध
यिष्यन्ते ॥ आसुरकाया परिहस्यन्तीति ॥ अथ खलु शक्रो देवानामिन्द्रो लोकपालानां वचनं श्रुत्वा प्रीतिप्राप्तो राजा
तास्तस्यां वेलायामिमांसां भाषते ॥ दानं ददाति अयं राजा सत्त्वैभ्यो हृष्याक्षितः ॥ दानेनैव सदा सत्त्वा सर्वं नियोज

२८

यतिप्रभुः॥ कायेन संबुद्धो धीमान् वचसा मनसा तथा॥ धर्मात्मा शीलसंपन्न सत्यवादिजितेन्द्रियः॥ कारुण्यं पर
मं कृत्वा सत्त्वात् शीलविधौ शुभे॥ प्रतिष्ठापयति क्षिप्रं स्वर्जमोक्षपरयणे॥ अनेन कुशलेनायं कर्मणा कर्तु
णात्मकं कृतमद्देवराज्ये वै आकर्षति महामतिरिति॥ अथ तस्मिन् नरे तस्या देवपर्वदि उदारे वभास
प्रादुर्भूतो यं दृष्ट्वा शक्रो देवानामिन्द्रो देवास्त्रयस्त्रिंशः चत्वारो महाराजानां लोकपालानां यशश्चिन् आमन्त्रय
ते स्म॥ तावद्युयं माया उत्थाया सनेभ्यो माविक्राम तथा यावत् ज्ञास्यामः किं विकारो यः सुदारे वभासो भविष्यति
किमज्ञांस इति॥ अथ तस्योपर्वदि महाब्रह्मा संहरं सैव प्रादुर्भूतः॥ अथ ब्रह्मा सहपतिः शक्रो देवानामिन्द्रो मां
व्रयते स्म॥ कौसिक किं न पश्यसि मणिचूडराजानं कारुणिकं सर्वसत्त्वमर्थबोधिषष्ठमारूढं बोधिसंभारप
रिपूरगायात्पूजितं तत्कौशिक युष्माभिरस्य साहाय्यं कल्पयितव्यमित्युक्त्वा ब्रह्मा सहपतिस्तत्रैवान्वहिताः॥ त
त्त्वा शक्रो देवैरुपरि विस्मयमुपगतः प्रीतिप्राप्तो यजानो विहरति स्म॥ ॥ अथ बोधिसत्त्वस्तस्यामेव शत्रो विन

यामास ॥ यदहं भवति मृषिमुद्दिश्य महायज्ञं जेयं मिति ॥ ॥ इति मणिहोत्रमहात्म्ये पद्मावती विवाहानुष्ठानं प्रशं
 शानामदशमोऽर्चः ॥ ॥ पुनरपि भागवान् मे वियमेतद्वोचत ॥ अथ मैत्रिय मणिचूडराजा प्रभातायां रज्यां
 पुरेहितं ब्रह्मरथनाम शादित्यगोत्रं हतेनाहुय कथयति ॥ यत्पुत्राध्यायजानीया इच्छाम्यहं निरगलं महाय
 ज्ञं यद्युमिति सुः कथयति देवसोभनं मिति क्रियतामिति ॥ ततो राजाऽमात्यानामा ज्ञादतां ॥ भवन्तोहं निरगलं म
 हायज्ञं यद्युमिच्छामि ॥ यद्युष्माभिर्मम यज्ञार्थं सर्वोपकरणानि समुदानेतव्यानीति ॥ इत्येव देवेत्यमात्या बोधि
 सत्त्वय प्रतिश्रुत्य सर्वोपकरणानि समुदानेतुमालङ्घाः ॥ अथ तस्मिन्नेव दिवसे पंचवासरुणा बोधिसत्त्वमुपसंक्र
 म्य याचितुं प्रवृत्ताः ॥ तेषामेकोऽब्रवीदस्मिमेतदुहिता प्रदेयादरिद्रश्चाहं तदहंसि मे धनं दातुनाहं तस्या उवाहं कथ्य
 मिति ॥ ॥ द्वितीय उवाच ॥ देवकृपणोहं व्याधितोऽनाथश्च तदहंसि मे औषधमूल्यं धनं दातुमिति ॥ ॥ तृतीयो
 अब्रवीत् ॥ देवपुत्रद्वारं मे धनीकैरूपरूढं तिष्ठति तदहंसि तद्वनेन ऋणं मोचयतुमिति ॥ ॥ चतुर्थः कथयति ॥

३०

मम भार्यासह धर्मचारिणी चौरैरपहृता तदहंसि ते तस्याः परिमोचनार्थाय धनं प्रदातुमिति ॥ ॥ पंचमः कथय
 ति ॥ देवाहं मस्मि जीर्णो ब्रह्मो महत्सुकः परप्रणोपस्य दहंसि मम जीविकार्थं धनं प्रदातुमिति ॥ ॥ अथ बोधिसत्त्वस्तेषां
 स्वरौरेवं कुरुणा दीनविलम्बितैरक्षरैरुच्यमानाः ॥ कारुण्यादा कं पितवाष्णोपरुध्यमानगजतदुदयकरलोऽश्रुपर्णा
 कूले क्षणोरोदितुं प्रवृत्तः ॥ ततस्ते ब्राह्मणा विषादमापन्ना बोधिसत्त्वमुचुः कस्मात्त्वं देवास्माभिर्याचितो रोदिषीति ॥ बोधि
 सत्त्वः प्राह ॥ महाब्राह्मणा ईदृशाहं मम भाग्यो निष्ठुरो निष्कारुणिकः कृपणो दुःखसदश्च यन्नपि याचका अविश्रब्धमव
 न्नि सभयाश्च परेषु मां रोचयन्त इति ॥ अपि तु ब्राह्मणा अयं मम मनोरथो हो वत मे याचनका विम्वस्ताः समाप
 न्नाः स्वगृहादिव धनजातं गृहित्वा गच्छेयुरिति ॥ ततस्ते ब्राह्मणा बोधिसत्त्वस्येदं रूपवचनं श्रुत्वा परं विस्मयमुप
 गाताः ॥ बोधिसत्त्वेनापि कारुण्यान्यार्थनाधिकेन धनेन सन्नर्प्य विसर्जिताः ॥ ततो मात्यापुरेहितेन साङ्गं शास्त्रेण
 रिद्धेन विधिना पूर्वेन नगरस्य महायज्ञं वाटमापयित्वा यज्ञोपकरणानि समुदानेतव्यानीति बोधिसत्त्वमुपसंक्रम्य

मुचुः॥यत्तुलुदेवजानीयाःसर्वाण्यज्ञोपकरणा निसमुदानीतानिप्रक्षतंखाजनीयंभोजनीयंधनधान्यहिर-
 रायसुवर्णहस्त्यश्वरथयानशयनासनवस्त्रालंकारादिःसमुदानीतंनानातीर्थकश्चमशावाहनापरिवाजकाःस-
 त्रिपतितामहायज्ञप्रत्यनुभवितुं॥वहवोदीनानाथकृपणावनीपकाविभवार्थंसमागताः॥कुरुराजन्डुष्यसहृ-
 भृतयोराजान उपनिमज्जितकावहोभीमता अन्यश्च महाजनकायःसत्रिपतितः॥काल इक्षनी देवस्ययज्ञत-
 गलुमित्यथवोधिसत्त्वःकरुणायासंचोद्यमानहृदया सालपूरकुमारमात्यभट्टवराग्रमहायज्ञवा-
 हासनेनिषद्य तंजनकायमुवाच॥इमांभवन्नोदशकुशलान्कर्मपथान्प्रजहीता॥तत्कस्यहोरेभिर्भव-
 नःसमानैःसमाचरितैःकायस्यभेदात्परंमरणापाय इत्यतिविनिपातंनरकेषु उपपद्यते॥तत्रचोपपन्ना
 महत्सुखदुःखदोर्मनस्यप्रत्यनुभवन्ति॥तस्मादहमेवंवदामि॥इमांभवन्नोदशकुशलान्कर्मपथान्समादाय
 वर्तन्धमिति॥अधिमार्त्रैस्तलैःकर्मपथैराशोवितैर्भाविनैर्वहुलैःकृतैर्विदुःखक्षयनिर्माणांमनुप्राप्नुवन्ति॥अ

३१

समराजनकायइमामेवरूपा धर्मदेशनांश्रुत्वा संसारादुद्धिमेति निर्वासोर्गुणादर्शसिंहनः॥अथवोधिसत्त्वस्तस्य
 पर्वदस्वंसनतिपरिपारशोकत्वापुनःकथयति॥अथास्मिभवन्नोनिर्गडंमहायज्ञंयदुमिच्छामि॥यद्युष्माभि-
 र्ममयज्ञस्यसफलांकतुकाभैरनुकंपापुनःसरेर्मनोभिःसत्कृत्यमांदक्षिणां प्रगृहीतुमनुग्रहःकार्य इत्युक्त्वावोधि-
 सत्त्वःपद्मावत्यादेव्यासार्द्धयज्ञादीक्षां प्रविश्यनिर्गडंमहायज्ञंमनाहृतंवाचयदुमारुह्य॥नचतस्मिन्महायज्ञे
 प्राशिघात्यते॥दासीदासकर्मकरपौरुषेयआत्मनःकर्मचिरात् यज्ञपरिकर्मकरोति॥सर्वेभ्यश्चसमागतेभ्यो-
 यथाभिलाषितानिदानानिदीयनेकश्चिदपरिपूर्वमनोरथोवाहति॥तंचमहाजनकायंगच्छन्मनुगच्छन्चदृष्ट्वा
 वोधिसत्त्वःप्रीतिप्राप्तोयज्ञातसंलभयतिसफलाभोगा अयंमहाजनकायःसफलमेराज्यैश्वर्याधिपत्यंसफलंजी-
 वितमिति॥अथविशतितमेदिवसेसंप्राप्तेस्तुत्यास्याऽत्युज्जमनकालसमये शक्रोदेवोवोधिसत्त्वस्यमीमांस-
 नार्थं॥अहुतिरभिवर्जितामहतोयज्ञाग्निस्कन्धाद्वेदीमभ्यासहसैवमग्निस्कन्धस्यतेजसामभिभूयप्रज्वलितज

जया कलापं लोहिनाक्षविकृत करचरणनयनं करालवदनं घोरविहारितं मुखं विनिर्गुतजिह्वं रौद्रराक्षसमभि
 निष्पाद्य महाभैरवं महामास समुत्थितं ॥ अथ समराजनकाय स्तंभथाभयानकंदृक् संव्रतः समनाद्विभूतः ॥ त
 तोराक्षसः कृतोजलिपुटो भूत्वा करुणादीनविलंबितैरक्षरैर्वोधिसत्त्वमुवाच ॥ महाराज नृत्वं हि सर्वप्रदः ख्यात
 शाकते महानगरे महान् ॥ ततोऽग्रत्वा महं याचेयज्ञेऽस्मिन् वरदक्षिणा ॥ क्षुत्पिपासातुरेडु रवीभ्रमास्याहारकांक्ष
 या ॥ अलब्धाचारमाहारदुर्वा विनामिवेदना ॥ अग्रश्च परतो लसे ह्यहारमिति दुःखितः ॥ विचरामि महीकृत्स्ना
 दीनो भयपराक्रमः ॥ बहुवर्षान्येवापि क्षुत्पिपासाभिपीडितः ॥ शवमप्यनयानस्य न लभे दर्शनं कुतः ॥ तत्रायं
 महाभागस्त्वं मां कारुणिकप्रभोः ॥ शीघ्रमाहारदानेन तीव्रदुःखाभिजाडितमिति ॥ ॥ अथ वोधिसत्त्वो राक्षसानि
 कादिदं मे वरुणं वाक्प्रव्याहारं श्रुत्वा कृपाविह्वलदयं संराक्षसं माश्वासयन्नुवाच ॥ मा भैषी अहमीदानीं त्वं यथाभि
 लाषितेनाहारं यावदाहं संतर्पयिष्यामित्युक्त्वा पौरुषेयान्नामब्रूयते ॥ शीघ्रं भवतो रमेराक्षसाय यथाभिलषि

३२

खादनीयं यावदाहं मनुप्रयच्छेतेति ॥ ततः पौरुषैर्ये वोधिसत्त्वस्य प्रतिश्रुतत्वं पितृत्वरितं तस्य पुरस्तात्तरवादनी
 यभोजनीयं महाराजिर्व्यवस्थापितं ॥ ततो राक्षसकथयति ॥ महाराज नृत्वं अहमेव विधमाहारमाहमीमि ॥ किञ्चुसद्यो
 हतमांसरुधिरैर्भक्षोहं नद्यदिकारुणिको भवान् दुरुप्रतिज्ञः सत्यवादि ततः शीघ्रं बुभुक्षितं च मां सोऽप्यभिमांसरु
 धिरैः संतर्पय तथाहित्वया ममायमाहारश्च प्रतिज्ञातो न त्वद्विधाकारुणिका महात्मानो मृषावाचं भाषन्ने इत्येवमु
 क्ते वोधिसत्त्वः कारुण्यादाकंपितहृदयः संलक्षयति ॥ हा कस्य परमसंकटमहमिदानीं प्रविष्टः कथमत्र मया प्रति
 पन्नं प्रत्यग्राणां मांसांसां सरुधिराणां विना प्रावधनं नास्ति संभवोऽस्य चायमाहार प्रतिज्ञातो न चाह कुतः पिपीक्षि
 कानामपि प्राणिनां प्रघातयितुमुत्सहे ॥ सर्वथा दानपारधीता परिपूरणार्थं स्वानि मांसरुधिराण्यमेराक्षसाय
 प्रदास्यामि इति ॥ ॥ अथ राक्षसवेशधारी शक्रो देवेभ्यः कथयति ॥ भो पार्थिव किंचिन्तापरस्तिष्ठसि ॥ अतिशयेन बुधितो
 ह मलं विलम्बितेनेति ॥ ॥ वोधिसत्त्व उवाच ॥ वत्स तव यादृश आहारो न जायते ॥ विना परहिंसया सेयादयितुं ॥ अ

हंच प्राणिबधान् प्रतिविरतो न च कश्चिन्निवेशनं निराशो गतः पूर्वः ॥ तस्मादहं स्वशरीरादात्मादाय मांसरुधिगति
 प्रत्यागच्छामि ॥ सुहृन्निचितवान् ॥ राक्षसप्राह ॥ महाराजन् शुधातेन त्वं मया चितो यज्ञदीक्षितोऽनादृत्य
 रश्चने निरगडो महायज्ञो युवते ॥ त्वया च मम प्रतिज्ञातो यथा भिलाषिता माहारं दास्यामीति ॥ तत्किमनया चित
 मायदित्वं सत्यप्रतिज्ञः ॥ यथा वो तथा वायतो मे स शोहत मांसरुधिगतिशी ॥ प्रपद्य यावन् शुधा परिधीडितकाल
 न करोमीति ॥ एवमुक्ते बोधिसत्त्वो बोधो मनः प्रतिधाय अचिरं देतो मे पूतिकायोऽयमनुत्तरायाः सम्यक्संबोधे
 संभारभावगमिष्यतीत्यनुविचिन्त्य तस्मिन् राक्षसे मैत्रिकरूपां चोत्पाद्य धैर्यवत्तमुदितां तं राक्षसं समाश्रय
 यनुवाच ॥ मा भेषीव तस्मिन् राक्षसं मुक्ता मांसयथोपेतं पुन्यं चायिरूधिरं मम त्वपिवत्तु ॥ अग्रे त्वां तप्य
 विष्णामि स्वेहं मांसशोशितैः ॥ अतु प्रपूर्वमचित् संहृद्यो भव पूर्वकः ॥ अद्य त्वया सूत्रेण संयुक्तः सुचिरादहं दान
 पारमितापदास्यामि सर्वबुद्धनिवेदितं ॥ अग्रे हं पूटिकादस्याविनाशान्नात्कदाचिरात् ॥ भवन्तं मित्रमासाद्य स्मर

३३

मुदुनुमुयते ॥ अद्य निर्वृतं तदहं त्वां स्वमांसरुधिरैरहं ॥ उवाच धिः करिष्यामि सर्वज्ञानकांक्षया ॥ अद्य मांसानि दा
 स्यामि सर्वज्ञानकांक्षया ॥ अद्य बोधिसत्त्वो यस्यासत्त्वं निमोक्षकांक्षया ॥ मांसशोशितदानेन करिष्यामि सुदुर्लभां ॥
 अद्य मूढि करिष्यामि पादमारस्य हर्षयेत् ॥ मोक्षकामं जगत्कल्मसं त्यज्य मांसशोशितं ॥ इत्येवं बोधिसत्त्वस्य भाष्य
 मांसास्यधीमतः ॥ प्रचचार महिक्कत्तनोरिवात्मसिवासुना ॥ ससुरासुरगन्धर्वास्तथैव बोधिसत्त्वो स्थिता ॥ भुत्वा तम
 द्रुतं दानं विस्मयं परमयसुः ॥ अथ बोधिसत्त्वोऽन्यतमं कुशलं पुरुषमा मब्रुवते स्म ॥ सहित्वं सौम्य मम गात्रं विस्ती
 र्णो रूधिरवाहिनीं शिरां विमुंचय यदहं चिरकालं तृणादिना मेनं राक्षसं तप्य विष्णामि ॥ मांसानि च शरीराद
 कृत्या स्मै प्रपद्य बुभुक्षामस्य विनेष्यामीत्येव मुक्तस्तीव्रदुःखात्पाहतो श्रपय्य क्लेशराः कृतांजलिपूजो बो
 धिसत्त्वस्य पादयोर्निषत्य कथयति ॥ प्रसीद देव नार्हस्येनं कर्तुं नामुत्तरे देवस्य काये रास्त्रनिपातिता ॥ यदि
 वाहं करुणात्मकवत्सलस्यानेकगुणा समुदितस्य कार्यं शास्त्रं निपातयिष्यामीति ॥ कुशला भवन्ति

बोधिसत्त्वसेषु शिल्पस्थानेषु ततो बोधिसत्त्वः स्वयमेव तीक्ष्णां शस्त्रं गृहीत्वा ललाटदेशात् ससिंशं मोक्षका
 मः शस्त्रमाकारयामास ॥ अथ ब्राह्मणपुरोहितो देवीचपप्रावती अन्तः परगणपरिवृता अन्यश्च महाजन
 कायः सा भुङ्क्षुर्देवि वदनतीव्रं ह्वात्वा ह् बोधिसत्त्वस्य पादयोः निपत्य निवारयन्नुवाच ॥ देवाय राक्षसो यज्ञविद्या
 तु कामागतः ॥ श्रुयते हि सर्वेषामपि राक्षसा यज्ञविधेः सितवन इति तत्प्रसीद देवमासाह संकुरुमास्मान् प्रा
 वती स पुत्रां परि त्यज्यमादीनां धृक्परावनीयकया च न कान् नाथान् कुरुमास्मान् शोकवक्ष्ये पातय ॥ अधिचादे
 वायं जनकाय स्वया पुत्रवत्यरिपालितः ॥ त्वद्वियोगान् सह हः स्वदौर्मनस्यं प्रतिवेदय ॥ तेया च न कानां चाशविद्या
 तो भविष्यति ॥ त्वद्वियोगदग्धाग्निप्रावती प्रमुखा न्यूनः पुमाणि ते संप्रयानि तस्मादेवेन राक्षसं मानुष्येणैवाहा
 रिण संतर्प्येति ॥ ॥ बोधिसत्त्वः कथयति ॥ अलमलं भद्रं युष्माकं शोकेन सुचिरमपि हि प्रियसंयोगाभूत्वा वश्य
 ने चाने वियोगावसाने भविष्यतीत्येष लोकस्वभावोपि च मेऽनुतरजानाधिगमाय प्रविष्टदीक्षस्य नाहं निभवनौ

३४

दानपारमिताया अनुतरया अनुतरयं कर्तुं ॥ तत्कस्महेतो यस्मान् विना दानपारमितया अनुतरसंयुक्तसं बोधिं प्राप्य
 ते ॥ दानपारमिता च न विना स्वर्गो जादि दानैः परित्यज्यते न स्मात्त्राहं सि भद्रनो सम दानपारमिताया अनुतरयं कर्तुं मित्यु
 क्ता बोधिसत्त्वस्तं महाजनकायं समाश्वस्य स्वयमेव ललाटदेशात् शिरं मुक्तां तं राक्षसं प्रियमेवैक पुत्रवत्कुरुणा
 यमान उवाच ॥ हिवत्स मनोरथं मे परित्यज्य प्रतीक्ष मे दक्षिणा पिव रूधिरं यावदाप्नुमि न्येव मुक्ते स राक्षसवेशधारी
 शक्रो देवेदो उभाभ्यां मुखेऽजलि कृत्वा तच्छो धिसत्त्वस्य रूधिरं समृद्धा पीयमानं समृद्धा पीयमानं दर्शयामास ॥
 अथ समहाजनकायस्तं बोधिसत्त्वस्य रूधिरं धारं ललाटो निष्क्रम्य राक्षसस्य मुखे नियतनी नृणां हाक स न देवरा
 क्षसेन भक्षित इति विदित्वा निक्रो सुमारब्धः ॥ बोधिसत्त्वोपि रूधिरं धारं प्रतनु भवती मा लोकप्रदौर्मनस्यमुपगतः ॥
 अथ शक्रो देवेदुस्तस्य भावमाजाय प्रकाशयितुं काममुवाच ॥ महाजन माह वने विप्रतिसारे भूदिति ॥ बोधिसत्त्वकथ
 यति ॥ वसनमेकं श्रद्धिप्रतिसारे पितु न वतीव त्वत्पुत्रस्यानुपशानाय इयं मे रूधिरधारं प्रतनु भूतानं माह वमेया च न

कोऽपरिपूर्णमनोरथो भविष्यतीत्यनुविचियन्नहं नृणां इर्मना स्थित इति ॥ एवमुक्ते शक्रो देवेभ्यो न गत प्रहर्षः परं विस्मय
 मुपगतो मुहुर्नरुधिरं पितृव नमिवात्मानं दर्शयित्वा बोधिसत्त्वमुवाच ॥ भो धार्मिक तिगता मे पिपासा अलं रुधिरं सामां
 समित्ता नी प्रयच्छेति ॥ ततो बोधिसत्त्वः प्रमुदिन हृदयात्स्वरितस्वरितं रुधिरधारं निगृह्य शस्त्रमादाय भिवर्द्धमानका
 रुरणः सरुधिरं मेदोवसानि स्वशरिणान् मांसात्तुक्त्य स्वहस्तेन तस्मै राक्षसाय ददाति स्म ॥ शक्रोऽपि देवेभ्यस्तानि स्वे
 मुखे प्रक्षिप्य मांसानि वसुत्कनिप्रदेशेषु रुधिरं सावधरतापरि जुष्टमिव स्वादन मात्मानं दर्शयामास ॥ यथा यथा च
 राक्षसा मांसानि भक्षयति ॥ तथा तथा बोधिसत्त्वः कृपणोऽयं तपश्चीमया सुचिरात्सं तर्पित इति विदित्वा नृपान् प्रीति
 मनुभवत् भूयस्या मात्रया मांसात्तुक्त्योक्त्य तस्य राक्षसस्योप दर्शयन्मुवाच ॥ इदं रुधिरं मांसमिदं समेदं मुकुमारं
 ममाग्रहार्थं गृह्णित्वा परिभुष्वेति शक्रो देवेभ्यो बुभुक्षान् इव नाम भूत्वा त्वरितं त्वरितं तानि मांसानि दत्तानि भक्षयन्
 निदर्शयति स्म ॥ बोधिसत्त्वोऽपि प्रीत्या समापूर्यमाणो हृदय उरो बाहु रूपाश्च जंघे मांसमुक्त्योक्त्यः स्वहस्तेन प्रय

३५

ददाति स्म ॥ ततो बोधिसत्त्वस्तीव्रवेदनात्प्राह ॥ धैर्यं मालाग्रदनेषु दत्ताधानाय स्वहृदयं संस्थापयन्मुवाच ॥ चिरत्नया यद्गृह
 याभिवाञ्छितं कदाचन कञ्चुकं मांसावसास्थिमज्जाभिहितं प्रकृष्यामि ह देहिनां सदेत्यवेषमाणाः खलु बोधिमुत्तमी ॥ अयं
 कालः समुपस्थितोऽयं मांसे शरीरं त्वरितं परित्यज ॥ शुधापरितं कृपणं निशाचरं करोमि यावत्पिशितैर्गतं व्यथं ॥ अपि च ॥
 भो हृदय ॥ कृत्स्नं जगत्परित्रातुं शतस्य शतं क्षमं प्रेक्ष्य लोकमनालोकं कर्तुं धैर्यं समुत्तमं ॥ इत्युक्त्वा बोधिसत्त्वः प्रगति
 तमासन्नायु रुधिरशरीरस्तीव्रवेदनात्प्राह तोमूर्च्छितः ॥ तस्य महाजनकायस्य हृदयान्मा कम्पयन् सहसैव पृथिव्यानि
 पतितं बोधिसत्त्वं दृष्ट्वा तीव्रदुःखानां उत्पाद्यमानं हृदयेव प्रकीर्णं केशी उत्तना डयनि सहसैव बोधिसत्त्वस्य शरीरं परि
 ष्वहा करुणकरुणां परिदेवि नु माला ॥ हाहा दे परमधार्मिक हाहा कारुणिक प्रदानशूरलोकनाथ कृपा मना
 थां वनक्षीं परित्यज्य परमउत्थिता प्रयातोसि हा प्रसीद देव विनिवर्तयस्व ननु ते मम पि नु भव भूते प्रतिज्ञाते नाहं पद्मा
 वती परित्यज्यामीति ॥ साहं निराशया त्वया नाथ परित्यक्ता ॥ हाहा तस्मि महाभाग मन्दभाग्योऽमुदुःखिता ॥ भ्रान्ति

हताननात्त्वयानाथविनाकृताः सीदन्तिममगात्राणि दिशोनप्रतिभ्रानिमे॥ हृदिभ्रमतिमेनाथहृदयंचाशसीदसि॥ नस्ति
 नानविषणाहं धमनिशयितापिवा॥ जायतीवामिः स्वप्रावाः नलभेदुःखिताधृति॥ कृगछामिनिषीदामिवसुधांप्रविश
 मि किं॥ अग्रिस्तुभः प्रदीपंवासलिलंवाविशाम्यहं॥ तमोन्धकारं भवति इदमयसुतीव शोका नलग्नथितायाः प्रपाति
 वचापि जगत्समस्तं प्रक्षामि मेदेवविना त्वयाश॥ हेदेवकगतस्त्वमामनाथां भृशंडुःखितां॥ संत्यज्य कृपणादीनां भ
 त्ददर्शनला लसां भवभूतेः प्रतिज्ञांतं पितुर्मपित्वया नय त्यज्यामि सुतानेहमिति तद्वितथंकथं॥ पुत्रादय महा
 वाहौवाच॥ त्वहृदयंमम॥ हृदिचंदायितां म ह्यं प्रेरयं ह्य मृजोपमं॥ तत्पुमिदनिवर्तस्वबंधूदीनां प्रियांसदा॥ पद्मा
 वतीमनाथां त्वं कृविहाय गमिष्यसि॥ अथावश्यं त्वयाधीरगनव्यमिति निश्चितं॥ पादश्रुश्रुषिको देविंदासीनयच
 मामपि॥ त्वत्प्रियाथं प्रविश्यामि प्रयास्यामि महत्त्वसंज्ञां प्रतिलभ्य प्रतिविवुधस्त्रीयां मरणांति किंवेदनावीर्य
 बलेन प्रति संख्या सवलेनाभिभूय नाहिनात्त्वग मांसस्रायु शिला जालोरुधिरंणा वधनता सहसेवमुत्थायतंर

३६

क्षसमुवाच॥ भोगुर्यकदना नितवमयोक्त्यस्वमांसानि न च तव नृप्रिर्जाता नदिदानीमहं तने सकलमेवं शरीरं ददामि
 दानपारमितापरिपूरणार्थं साधुमेगृहाणोत्तुक्ता बोधिसत्त्वेन रक्षसवेशधारी शक्रउभाभ्यां पाशाभ्यां बोधिसत्त्वः शरीरं गृ
 हीत्वा भक्षयितुं काम इव नाम भूत्वा समा कारयामास॥ ततो बोधिसत्त्वः प्रीत्या समा पूर्यमाणो हृदय उवाच॥ नेन त्वं वत्स
 जीवितस्वमे गस्थिवा अस्थिमज्जा नंवा पृक्तं वा हृदय मांसमेदो अस्ति संवा शीघ्रं भक्षय दह दह दानचेतनां ब्रह्मं यिष्या
 मिस फलानि मे मांसं स्फुरिष्यति संवृत्तानि जीविते चेति॥ प्रीतिपामो यमुत्पादयिष्यामि चित्तं च प्रसादयिष्याम्येवं मे इयं
 दक्षिणा विस्तीर्णा भविष्यति॥ अनुत्तराच मे संयक संवोधिः समीपे भविष्यति मृतस्य तु मे सर्वमेतद्दुर्लभमिति॥ अत्रान
 रे गगना तल गता भिर्विस्मया वर्जित हृदयाभिहाहाकारे मुक्तः॥ ॥ अथो शक्रो देवेन्द्रो बोधिसत्त्वस्त्वेमां रूपां स्वशरीरे
 निःसंगरित्या गितां विदित्वा परं विस्मय सुपगतो यथवेशमन धार्य स्वरूपेणा वस्थितो ग्निमध्या इत्थाय बोधिसत्त्वमु
 वाच॥ महाराज न शक्रोस्मि देवेन्द्रो नाहं रक्षसस्तत्साधुमे कथयति कर्मभिस्त्वमीदृशैरहो सुदुष्करेण व्यवसायेन च

किं प्रार्थयस इति ॥ बोधिसत्त्वः कथयति ॥ न कौशिका ह मनेन स्वशरीरानेन शक्यं प्रार्थयेनमारं न बुद्धत्वं न स्वर्गोप
 नि न च कवर्ति नान्यराज्यं मानुषं राज्यं मपि त्वने नानुनरां सम्यक्संबोधिमधि संबुद्ध्या नीर्णान्सत्त्वान् तारयेयममु
 क्तान् मोचयेयमनाश्वस्तानाश्वासयेयमपरिनिर्वाणमपरिनिर्वाणयेयमित्येतदहं प्रार्थये इत्येवमुक्ते शक्रो देवेभ्यः परं
 विस्मयमुपगतः संलक्षयति नार्हत्ययं महात्मा चिरमिमं परिल्लेशमनुभवितुं ॥ ततो सावुपायः स्याद्येनास्य यथाशौ
 राणां शरीरं स्यादिति ॥ तस्यैवं चिन्तयेत् स तदभवत् ॥ यच्च ह मस्य सद्यो वलाभिः संजीवनीभिर्गोषधिभिः कायं जीवितं
 च संधाय सत्पायाधिकानं कारयेयमेव मस्य पौराणशरीरं भविष्यति ॥ अतिविपुलं चास्य यश इत्येवमनुविचिन्त्य श
 क्रो देवेभ्यो बोधिसत्त्वस्य शरीरं सद्यो वलाभिः संजीवनीभिर्गोषधिभिः पूर्य बोधिसत्त्वमुवाच ॥ महाराज न माहवते
 शरीरं त्यजामीति आपरित्यजितो वापरित्याज्यो वा भूतुं ॥ चेतसो न्यथात्वं विप्रतिसारे चेति बोधिसत्त्वः कथयति ॥ न
 मे कौशिक चेतसो न्यथात्वं नापि मे कश्चिद्विप्रतिसार इति ॥ ॥ शक्र आह ॥ कथं मे तज्जायते इति ततो बोधिसत्त्वो मु

३७

दुर्जंतूणां स्थित्वा नुनरां सम्यक्संबोधिमनसिकृत्वा सर्वसत्त्वानुगतं मैत्रचिन्तं मुपस्थाप्य सत्तोषायापनया तस्यां वेला
 यां गाथाभाषते ॥ यथा स्वमांसानि ममाद्य कृत्वा कृपावसाद्योधिपशयशास्यनाभून्मनो विप्रतिसारजातमात्सर्यदीनत्वं
 विवर्जितं च ॥ अनेन सत्तेन सहस्रनेत्रं पुराणानुभावेन च मे शरीरं ॥ यथैव पौराणमभूत्तथैव भवत्तिदं संपरिपूरणं शो
 भमिति ॥ अथ गाथावसानं समनसं मेव सहसैव बोधिसत्त्वस्य शरीरं यथा पौराणं संवृत्तिं ॥ अत्रानरेषु विकारः पृथिवी
 कंपो जातः ॥ गगनात्तलगतैश्चानेकैर्देवताशतसहस्रैस्तदप्यद्भुतं देवमनुष्यावर्जनकरं प्रातिहार्यं दृष्ट्वा प्रमुदितहृद
 या सहसैव हाहाकोरोमुक्तः ॥ दिवं च विचित्रं च महत्पुण्यवर्षमुत्सृष्टुं दिव्यानि वायानि पशुहत्तानि ॥ अथ सममहाजन
 कायो बोधिसत्त्वः यथा पौराणं शरीरं दृष्ट्वा परमं विस्मयमुपगतः ॥ ततः शक्रो देवेभ्यो बोधिसत्त्वं परिपूरणं शरीरं दृष्ट्वा विस्मयो
 स्फुल्लदृष्टिः कृतांजलिपुटो बोधिसत्त्वं क्षमयितुमारब्धः ॥ क्षमस्व महाराज न यन्मया त्वं मीमांसनाभिप्रायेणातीव्राभिर्मोसद्ये
 दनवेदनाभिः संयोजितोऽपि मोचितुं यदा त्वमनुनराया सम्यक्संबोधिमधि संबुद्ध्या स्तदास्माच्चपि समन्याहरेथा इति

वोधिसत्त्वप्राह ॥ क्षात्रं कौशिक एवं भवतु समन्ताहरिष्यामिति ॥ अथ शक्रो देवेद्योने कैं देवताशतसहस्रैः सार्द्धं वोधिसत्त्व
 लस्मिन् यज्ञपरिसमाप्ते यज्ञावागनिष्क्रम्य प्रभूतधनधान्यहिरण्यं सुवर्णं हस्तिनौश्चान्नं रथानाभरणानि वस्त्राश्च यन
 सनानि शामवर्णं कन्यकाश्च स्वलंकृताः कृत्वा श्रमणा ब्राह्मणो भ्यो ददाति स्मा ॥ तांश्च दुष्पुसह प्रभृति प्राति सीमान् राज्ञाः स्व
 हस्तेन विविधां दक्षिणां दापयित्वा ॥ तं योजनशतयायिनं हस्तिनागं तं च शोभनमश्ववर्णं सुवर्णस्य शतसहस्रं वस्त्र
 थाय पुरोहितायानुप्रयच्छति ॥ अथ दुष्पुसहो राजा पुरोहिताय तं हस्तिनागं दीयमानं दृष्ट्वा लोभाभिभूतो यद्येव हस्तिनागो
 ब्राह्मणाय पुरोहिताय दीक्षेते अयमेव ब्राह्मणो राजा भविष्यति ॥ यन्वहं तथा कुर्याद्यथा प्राति सीमानां राजा दीयते इति
 विदित्वा वोधिसत्त्वमुवाच ॥ देव ब्राह्मणो यमनेन हस्तिनागेन किं करिष्यति ॥ अपि राजा मेघ दीयतामिति ॥ वोधिसत्त्व
 प्राह ॥ महाराज न असौ पाध्याय स्यास्मिन् राजवरे स्ति महाभिलाषो मया चास्मै परित्यक्तः ॥ तन्नाह मुत्सहे दत्त्वा पुनराग
 छन्नु मित्युक्ता वोधिसत्त्व तस्मै पुरोहिताय तं हस्तिनागं निर्यातयामास ॥ ततो वोधिसत्त्वः पञ्चावत्यादिभ्यः पितरं भव

३८

भृतिमृषिताहुयसादरं कृतांजलिं रुवाच ॥ महर्षेय मया तव प्रतिज्ञातं यन्मया यज्ञमहं त्वामुद्दिश्य पञ्चावती अग्रमही
 विभिषिक्ता मया त्वामुद्दिश्य निरगडो महायज्ञ इष्टो यावत् ॥ स्वप्नां सान्पि मया स्मिन् यज्ञे दत्तानि ॥ तदेव मेवं विधं महा
 यज्ञमेतत्समुत्थि च पुरोषं सर्वमेवाहं तवानुप्रयच्छामित्वं प्रामोद्य मुत्सादयेति ॥ एवमुक्ते ऋषिः प्रमुदित हृदया एवं मस्तु
 महाराज न नित्युक्ता वोधिसत्त्वं यथा मनो बोद्धिना पुरुषाभिः स्वाशीभिः सम्यगाज्ञास्य सपरिवारः प्रकान्ताः ॥ वोधिसत्त्वो
 पि निरगडो यज्ञमिष्ट्वा याचन कजर्नं यथाभिलाषितैरर्थविर्गैः सत्तर्प्य सपरिवारं सिकल्यो नगरं प्रवेष्टुं कामो भवेत्
 ॥ तेन खलु पुन समयेन बाहिको महर्षिजीरो वृद्धो महत्सुको वोधिसत्त्वमुपगम्ये तदवोचत् ॥ महाराज न ममोपाध्याय
 का इत्यगोत्रो मारिचिर्नाम हिमवति पर्वतगजे आश्रमपदे प्रतिवसत्यनेक वर्षात परिवारः ॥ तस्य मम वेदाध्यापशां प
 रिसमाप्तं ततो मया पादयोर्निपत्याभिहितः ॥ उपाध्याया ज्ञापय कं ते हं गुरुदक्षिणां प्रयेच्छति ॥ तदहं सिदेव रत्नां पञ्चा
 वतीं देवीं पुत्रसहितां मह्यं दानु मित्यथ स ब्राह्मणस्तस्यां वेलायां भासते ॥ परिधमं न हिं कृत्वां वृथिवां पते ॥ कांक्ष्यमा

सोपरिश्रमः सुचिरं गुरुदक्षिणां ॥ त्वंचकारुणिको लोके सर्वस्मिन् वसुधातले ॥ सर्वप्रदं शिष्यातः सर्वसत्त्वहिते रतः ॥
 आनश्वाहं तपस्वी च वृद्धो ब्राह्मण एव च ॥ अर्थी दुर्लभया धीर गुरुदक्षिणाया भृशं ॥ तस्माद्धूमे महाराज न प्रयच्छ कृपया
 सुतं ॥ पद्मावतीं च देवीं त्वं यज्ञप्रज्ञापतिव्रतामिति ॥ एवमुक्ते बोधिसत्त्वः स्नेहव्याकुलीकृत हृदयश्चिन्तयामास ॥ कथं
 दानि पद्मावतीं देवीं कुमारश्च मया विना जीवितं संधारयिष्यतीति ॥ सर्वाचारौ पर्यदिदमेवं रूपवचनं श्रुत्वा तीव्रदुःखा
 त्याह ना किमिति संसंभ्रमा संविश्या समवस्थिता ॥ ततो बोधिसत्त्वोऽपि मुहुर्न नृणां स्थित्वा संलक्षयति ॥ अनुनशहि सं
 म्पुक्कं बोधिर्न पुत्रदानैरविनावाप्यते तस्माद्वास्यामि प्रिया मिमां भार्या पुत्रं चेमं प्रियमस्मै ब्राह्मणा येत्येव मनुविचि
 न्यं बोधिसत्त्वः पद्मावत्या मुखं व्यवलोकयितुमारब्धः ॥ अथ पद्मावती देवी तस्यांगिकार सुचिन्तयामास यं विदि
 त्वानियतमेव भर्ता मां पुत्रं चास्मादस्मै ब्राह्मणाय दास्यतीति नियतश्च यमुपगम्य पुत्रसहिता प्रिय वियोगान्ता सा श्रुद्वा
 नवदना बोधिसत्त्वस्यापादयोर्निपत्योवाच ॥ देव ऋक्षानु तव संकल्पा परिहरयन्तां मनोरथां परिहरय दानपारमिता

३५

प्रयच्छामि मम विकल्प मनोस्मै ब्राह्मणाय सपुत्रिकामित्यथ सा पश्यन् पद्मावत्या भर्तुर्मनोरथ पूरणा व्यवसायं श्रुत्वा
 परं विस्मयमुपगता ॥ ततो बोधिसत्त्वो बोधो मनः प्रणिधाय दक्षिणे नृपाणिना सौवर्णभृगा रमादाय वा मे नृपाणि
 ना पद्मावतीं देवीं पुत्रसहितां गृहीत्वा तं ब्राह्मणमुवाच ॥ पत्नीमिमां सपुत्रामेव गृह्णातु मम द्विज ॥ क्षिप्रं चानेन संबो
 धिदानेन प्राप्नुयामहं ॥ इत्युक्त्वा बोधिसत्त्वस्य ब्राह्मणस्य हस्ते वारिधाय तयामास ॥ अस्मिन् न नरेष्वपि विकारः पृथि
 वी कंपो जातः ॥ गगनात्तलगतैश्च देवनाशत सहस्रैस्तस्य तद्भूत परित्यागितां विदित्वा विस्मय घूर्णितमनो भिरहो इत्ये
 करवैर्नादो मुक्तः ॥ अथासौ बाह्वीनाम ऋषिः पद्मावतीं देवीं पुत्रसहितामेव माहा ॥ आगच्छ परित्यर्पतां स्वामि
 नौ मम ॥ इत्येवमुक्ते पद्मावती देवी सा श्रुद्वा नवदना प्ररुदन्निप्रोवाच ॥ ब्राह्मणमुहुर्न तावन्निष्टयावदहं सुदुर्लभं
 दर्शनं देवस्य मुखं व्यवलोकयाम्या यश्चि मकमिति ॥ ततः स ऋषिर्मुहुर्न स्थित्वा पद्मावतीं देवीं पुत्रसहितां समादा
 य स्वस्तीत्युक्त्वा त्वरितत्वरितं तमाश्रमं पदमानीय गुरोपादौ नत्वा गुरुदक्षिणार्थं निष्पतियामास ॥ बोधिसत्त्वोऽपि

स्वाबंधुपरित्यागं कृत्वा निर्मनुना हृदयेन शाकेतनगरं प्रविश्य तां हः प्रसहा दीन् प्राप्ति सीमां क्षत्रियान् मूर्धाभिषिक्तान्
 यथा रूपैः सत्कारविशेषैरभ्यर्च्य प्रभतेर्वस्त्रालंकारहिरण्य सुवर्णगोहस्त्यश्वरथाभिः प्रतिमान्य स्वानि स्वानि नगरानि
 प्रेषयामास ॥ इति मणिशैलमहान्ये निरगधयज्ञ संपूर्णं स्वमांसप्रदानो नाम स्रकादशपरिच्छेदः ॥ ११ ॥ पुनरपि
 भगवानाह ॥ मैत्रिय ॥ अथ उष्यसहोराजा तस्मिन् गजवरे गर्वमापन्नो हस्तिनापुरनगरं गत्वा ६ मास्यै सार्द्धं सं
 जल्पं कृत्वा बोधिसत्त्वस्य इत्तं प्रेषयामास ॥ ततो बोधिसत्त्वमुपसंक्रम्येवमाह ॥ देव उष्यसहोराजा एवं कथयति
 ॥ त्वं मम मित्रः सुहृदहं सिमे स न हस्तिनागं प्रेषयितुमेव कृतं संख्यचिरस्थितिकं भविष्यति ॥ ततो चेत्प्रेषयसि ततो
 शक्तिर्यद्वलं तेन सज्जो भव स्रघो हे माताय पराकेरा त्वां निहत्य स्वयमेव हस्तिनागं गृह्णामि ॥ एवमुक्ते सा परधत्तको
 धरकलोचना हस्तेन हस्तं पराहत्य तीव्रद्वेषपर्यवस्थिता सरोषहंकारवैः सपरधत्त ॥ मण्डलमारयतीतं हतं निर्ध
 त्तयामास ॥ भोः उष्यसहो को दृशजो वक्तव्यः ॥ सुडं जीवलो कं प्रियां च जातिं कुरुस्व ॥ सुहृं निष्पलाय स्वयाचते

४०

शक्तिर्यद्वलं यः पराक्रमस्तेन सज्जो भव ॥ एते वयं चतुरंगवलकायं संनाह्याभिर्निर्गम्यामोयु द्वायेति ॥ बोधिसत्त्वो
 पि क्लेशानां दोषात्म्यमिति विदित्वा उष्यसहोराजनि कारुण्यमुत्पाद्यतां पर्यदं प्रतिनिवार्यतं इतमुवाच ॥ सौम्य उष्य
 सहोराजा इदं स्याद्वचनीयः समया हस्तिनागं ब्राह्मणाय पुरोहिताय यज्ञदक्षिणां धनं निर्गन्तितः ॥ तं नाहं मुत्सहे दा
 नेदत्वा पुनरागच्छतु न हि चान्तास्य पुनस्त्यवहरणं युक्तमित्यर्थं सह तस्मै करणं उष्यसहस्यराजो गत्वा विस्तरे
 णा रोचितवान् ॥ ततो उष्यसहोराजा संजाता परधत्तचतुरंगवलकायं संनाह्यत्वरितं गत्वा कटकवधं कृत्वा वस्थितः ॥ अ
 त्रान्तरे च बोधिसत्त्व उपरि प्रासादतलगतो मास्याग्रापरि कृतस्तिष्ठति ॥ अथ बोधिसत्त्वो उष्यसहस्यवलकायं मव
 लोका मात्यानामत्रयेत् ॥ भवन्तः कस्यायं वलकाय इत्यमात्याः कथयति ॥ देवत्वं कारुणिको निहितदण्डः सर्वसत्त्वे
 छित्त्ययं उष्यसहोराजा परिभूतायां स्मन् राक्षसप्रमदं कर्तुमागतः ॥ तदा ज्ञापय देववयं मे न निगृह्याम इति बोधिस
 त्वः करुणापरिगतहृदयः कथयति ॥ भवन्नो यो हं स्वमांसान्यपि परमार्थं परित्यजामि तत्कथमहं विहिंसाम नरा

पिविचिन्तयिष्यामि॥अपिभूयाध्यायस्फानिकात्सहसिनागःप्रभतेनहिरण्यसुवर्गेननिष्क्रियामैराज्ञेदीयतामित्ये
 वमुक्तैःमातापरमविस्मयावर्जिताअन्योन्यमुखान्यवलोकापरस्परमुचुः॥अहोआश्चर्य्ययत्रेदानीमुद्यतशस्त्रेपि
 वधकेदेवएवंमैत्रचित्तइति॥ततोबोधिसत्वोहाकसमल्यकेजीवितेइत्यरेअचिरकालावस्थायिशितृषायाव्या
 मोहितोयंराजाराज्येष्वर्घ्यमदमनोइष्टधार्मिकंसांपराधिकंचानर्थंमनसिकृत्यैवमात्मनोनाशायप्रतिपन्नोस्त
 दालंममानेनैवराज्येष्वर्घ्याधिपत्येनविप्रलंभकेनायायगतिगहनहेतुभूतेन॥तत्कोऽसावुपायःस्याद्येनाहमस्म
 द्राज्यबंधनात्स्वर्गोपद्रवभूतादिमुक्तोविविकेषुशानेवरणेषुसुखंविहरेयमित्येवमनुविचिन्त्यबोधिसत्वोदी
 र्घमुखांचाभिनिश्चस्यगगनातलमवलोकयामास॥॥अत्रानरेचचत्वारःप्रत्येकबुद्धास्तस्यचेतसाचिन्ता
 जायन्त्युपोपरिविहायसात्यागत्यबोधिसत्वस्यप्रासादेवतीर्णाः॥अथबोधिसत्वस्मांप्रत्येकबुद्धान्दृष्ट्वाप्रसा
 दजातःपादयोर्नियत्यमहाहर्षस्वासनेषुनिषाद्यकृतांजलिस्तुवाच॥महर्षयःप्रसीदध्वंमांविषयपंकाहबुद्ध्या

४९

वशानान्यरण्यानिप्रापयतयत्राहमेकाकीनिर्द्वेतोविश्वस्तःसुखंस्पर्शविहरेयमिति॥ततस्तेप्रत्येकबुद्धाबोधि
 सत्वमुचुः॥तेनहिमहाएजन्मृगहारास्मोकंचीवरकरिकमिति॥ततोबोधिसत्वप्रमुदितहृदयाहमकामपंका
 मुक्तोस्मीत्युक्तातेषांप्रत्येकबुद्धानांचीवरकरिकैलग्नस्तेचप्रत्येकबुद्धाविततयक्षराजहंसाइवसहसैवमग
 रातलमुत्प्लुत्यततस्त्वोपरिविहायसाहिमवनपर्वतराजंसप्रस्थिताः॥॥अथसजनकायस्त्रिमाकाशेन
 संप्रस्थितंबोधिसत्वंदृष्ट्वातीवशोकात्पाहतोहाहादेवकारुणिकसर्वसत्त्ववत्सलकास्मान्ननाथान्परित्यज्यग
 मिष्यसीमि॥बोधिसत्वस्तेहिमवनपर्वतराजमुपनीयान्नतममस्मिन्प्रदेशेविविधतरुवरणमण्डितेषुपुष्प
 फललिलसपत्रैवतारितउक्तश्चमहाराजन्परितुष्टोसिहिमवतिपर्वतराजोस्मिपद्मालोमणिचूडमि
 रिविहरेद्यंतेकालंजात्वाउपसंक्रमिष्यमो नचतेपुनरपिगृह्यराज्यायउत्तरणकरणीयेत्युक्ता॥ते
 कबुद्धास्ततस्त्वोपरिविहायस्मदृष्ट्वाप्रकानाः॥बोधिसत्वोपितस्मिन्वनरवण्डेआश्रमपदंगत्वाऋद्धि

भावसुपगम्यसुखस्यार्थविहरतिस्मायावदपरेण बोधिसत्त्वस्यैतदभवत्॥ इतीमेसर्वलोकाश्च भवभोगप्रशयशा
 पुस्यपापं यथाकृत्वा यानि स्वर्जचनारकं॥ स्वर्जेषु विविधान् भोगान् भुक्त्वा कामविमोहिताः॥ पुरोये श्रानुपरिशी
 णा भवन्ति नरकोत्सुराः॥ नरको वेदना तीव्रां संप्राप्य चानुतापिताः॥ धर्मानुसरणं गत्वा भवन्ति सुगतिगताः॥ इत्ये
 वं विविधं स्वर्गं भवेत्ज्ञात्वा नुपगितः॥ ग्राहस्थं विषयवत्त्यक्त्वा यातियोगितपोवनं॥ इत्येतन्मनसा ध्यात्वा योगाग
 माश्रितः॥ धर्माभ्यासमतिर्धीमान् बोधिसत्त्व सुदारमतः॥ ॥ सतत्र निस्सगतया दयालुः प्रजावदानेन शमेन नित्यं
 प्रत्यादिदेशं वक्तुं कार्यसंगात्॥ कामे पुरकं सततं नृलोकं॥ मैत्रीमयेन प्रशमेन तस्य विस्मयिनो लोपरीतचिन्ताः॥ प
 स्परदोहनिवृत्तिभावा स्तपस्वीवत् धात्री मृगाविवेकः॥ आचारश्रुद्धानिभूते द्वियत्वा तं तोषयोत्कुरुणा गुणाच्च॥ असं
 लुतस्यापि जनस्य लोके सोभत्येव सत्ययथैव लोकः॥ अल्पं ह्यभावात्कुहनानभिज्ञस्य कस्य हो लोभयशः सु
 खेषु॥ स देवतानामपि मानसानि प्रसादमकिप्रवचनानि च के॥ दृष्ट्वा धनं प्रवर्जितं वनस्था गुणैस्तदीये रवस्तु चिन्ताः
 गुरुं विभाव्य श्रवणाय धर्मं तच्छिष्यतां सिद्धिं विवोपजग्मुः॥ इतीलेभुचा विद्वियभावनया स्मृत्यप्रमोषे प्रविविक्ता

४२

याः॥ मैत्र्यादिकै चैव मनसमा धीयथा वलं सोनु शशासशिष्यान्॥ श्रवणधर्म्यं कथितं समासात् मया भवन्तः परियालनी
 याः॥ धर्मो हिरक्षापरमे विपत्तौ श्रुत्वा शयोमैत्रं ते शैनुगामी॥ यत्सं प्रयोगादिरहावसानाः॥ समुच्छ्रयाः पातविरूपनि
 शाः॥ विमुक्ततामि गुरलोलतायु स्तेनैव कार्यो दृढमप्रमादः॥ दानेन शीलाभर सौर तस्मान्पुण्यानि संवर्द्धयितुं यतधं
 निवर्तमानस्य हि जन्म इर्जं लोकस्य हि बुद्ध्याति पशुप्रतियुगा॥ ताशग धानामभिभूय लक्ष्मी विभातियत्कानि गुणो न शोभः
 ॥ ज्योतीषि चाक्रस्य सहस्ररश्मि यदीप्यते पुराण गुणो न यः सः॥ दिप्तस्त्वभावाः शचिन् पाश्च पुराण प्रभावात् पृथिवीश्च रा
 णां॥ सदश्वद्वत्या ह तसर्वगर्वाः प्रीत्या इवाज्ञा धरमुद्धरन्ति॥ पुरोये विहीराणा ननु यात्य लक्ष्मी विस्मयदगामी नापि नीति
 मार्गः॥ पुराणाधिकैः साज्य भवन्त्यमाना पर्यन्त्यमर्धा दिवतद्विपक्षान्॥ उखप्रतिष्ठा दयशोनु वद्वादपुण्यमार्गोऽप
 रस्यतस्यात्॥ श्रीमत्सुसौख्ये दयसाधनेषु पुराण प्रसंगेषु मतिं कुरुध्वं॥ तेतथेन स्यानु शासनं प्रतिगृह्याभिवा
 द्य प्रदक्षिणीं कृत्य चै नं स्वात्स्नाना लयानभिजग्मुः॥ अचिरगतेषु च तेषु सहायेषु समहात्मा ध्यानं कर्तुं चिन्तायेद

अथात्र गौतमो नाम महर्षिः गन्तव्यं भावं जिज्ञासितुं तपोवने भयं दर्शयन् मे तद्वोचत् ॥ तपोवने मगजन्तानां दुष्टभयं
 करे निवासोऽक्षसादीनां कथं स्थातुं प्रमोदसि ॥ अनपेक्ष्य कुलवंशमस्मिन्वयसि प्रवृजता ॥ चापलमिव खल्विदं त्वया तु
 वर्तितं प्रभो ॥ आराध्यते सत्यंतिवर्ति मद्भिर्धर्मो यदायं भवेन्वा ॥ श्रीमन्निहित्वा भवनान्यतस्त्वं कस्मादरणे सुमतिकर्तव्यं
 परप्रसादजितं भक्षान्निर्गणयः मानश्च लवज्जनेन ॥ कुचेलभं धुसुहृदिलीना वनात्तभूमावपविद्रुकाय ॥ मूर्तिर
 रिदं त्वमिवोपगुह्यं कथं नु शोकस्य वशं प्रजासि ॥ इमामवस्थाहितवैश्यमाणा द्विषोऽपि व्याघ्रापि हिते भक्षणासु ॥ त
 द्भक्षजं सुजनानुकूलं दीनानुरपालयनाथ नित्यं ॥ संपादयेथा निवसंस्त्वमत्र धर्मं च सन्तु न मनोरथं किं ॥ लोक
 प्रवादः खल्वपि चैषः परकर्मके रस्यापि स्वे निघार सुखागृहाः ॥ किंपुनः सुखसंप्राप्ताः समृद्धिर्ज्वलितश्रियाः ॥ अ
 धवोऽक्सिन्वः प्रविकसुषामृतरसपरिभोगा गतमतिस्तत्प्रवराहदयः समुपलब्धविशेषो गृहवनवासयोः कामी यमो
 गे निमग्नयारांतुप्त इव भोजनकथायां सुखमान उवाच ॥ इदं भो होतृत्वात्ते काममल्ला त्वयं वचः सुखसंज्ञातु

४३

माकार्षीः कदाचिद्गृहं चारके भवानपि मूनीश्वरः ॥ ग्राहस्थं महदस्वास्थ्यं सधनस्य च ॥ एकस्य रक्षणाया सा हि
 तरस्या जनसमातः ॥ यत्र नाम सुखं नैव सधनस्या धनस्य च ॥ तत्राभिरति संसोहः पापस्यैव फलोदयः ॥ नियताज
 नलक्षादिदुःखे बध्वं धन ॥ व्यसनैकलक्ष्य भूते ॥ नृपतेऽपि यत्रास्ति तृप्तिर्विभवैस्तोयनिधेरिवापुवर्षैः ॥ सुखमत्र
 कुत कथं कदा वा परिकल्प्यमाणं न चेदप्येति ॥ विषयोऽपि निवेशनेऽपि मोहादुणा कण्डुयनवत्सुखमिमानः ॥ बाहु
 ल्येन च खलु बुवीमि ॥ प्रायः समृद्धामदमेति गेहे मानं कुलेनापि मदनेन दर्प्य ॥ इदं खेन शेषं व्यसनेन दैत्यं तस्मिन्
 कदास्यात्प्रशमा वकाशः ॥ अतश्च खल्वत्र भवंतमनुयामि ॥ मदमानभुजगोपलये प्रशमीराम सुखं विप्रलयं ॥
 कइवाश्रयेऽभिमुखं विलयं वदती वदुःखनिलयं निलयं ॥ सन्तुष्टजनगेहे तु प्रविविक्त ॥ सुखे वने प्रसीदति
 यथा चेत्तद्विद्वेपितथा कुतः ॥ परप्रसाजितं हनि रण्यतो रमे वनानेषु कुचेलसंवृतः ॥ अधर्ममिश्रं तु सुखं न का
 मये विवेकासं पृक्तमिवान्नमात्मवान् ॥ ॥ इत्येवमुक्तेः सस्मिन् गौतमो हृदयग्राहकेन वचसा स वदुमानमेव तस्मि

स्मिन्महासत्त्वसत्कारप्रयोगविशेषशासंश्रयनुवाच ॥ साधुसाधुमहाभागत्वमेवविज्ञानन्दनः ॥ स्थातुं तत्रसमर्थो
 सिध्दान्तसौख्यं समाप्नुहि ॥ ततो बोधिसत्त्वो ध्यानाशमः प्रीतिसुखं संवेदयन्नेमे ॥ अथ शाकेनेन गरे सुवाहु मंत्रीरा
 जवत्परे चरणकारि अंशजकवलेन कथं बोधुं मिति मत्वा महर्षेर्मरीचे श्रमंगत्वा पद्मोत्तर कुमारं प्रार्थ्य बहूभि
 रर्थे निष्क्रिय गज्ये प्रतिष्ठाप्य ॥ तेन दुष्पुसहं राजानं विजितवान् ॥ महोत्साहं कारयामास ॥ तत्राननरे पृथिवीकं
 पनिमिन दशनोत्कम्पितमति रिओ देवराजा धर्मनाम देव पुत्रमेतदवोचत् ॥ धर्मगच्छ महाविज्ञमणि चूडामिमा
 सया ॥ पद्मावती वलाहृत्य मणिचूडाय दशयि ॥ तथेति धर्मो नाम देव पुत्रो देवेनुस्य प्रतिश्रुत्य हिमवति पर्वते पद्ममा
 स्य गिरौ व्याधरूपमात्मानमभिनिर्माय मरीचेर्महर्षेराश्रमपदं जगाम ॥ स तत्र व्याधः शरव्यग्रहस्त धनुर्वित
 त्तप्रचचार रौद्रः ॥ पिसंगनेत्रो बहुरूपकेश इत्याज्ञया हनुर्मनुजमाङ्गी ॥ पद्मावतीं चात्र सुकोमलाङ्गीं पूष्य नि
 चित्वा प्रचरायमानां वलाहृत्य प्रचरायतासीं तदनिकं वै व्यचल सुधुः ॥ ततः सा पद्मावती भयनिह्वला गिराह

४४

तास्मीति विजोशनी स्वामिनं मणि चूडं मनुस्मरन्निविललाप ॥ हानाथ स्वामिन् मां व्याधुशो वगृहीतो नरक्षसिक
 थमुपेक्षिता दयालुना त्वया नाथेन सता अनाथा मिव चौरैरूपद्रियमानां हा को मम भर्तुः परम धार्मिकस्य महाकारु
 णिकस्य सर्वसत्त्ववत्सलस्य महाराजमणि चूडस्य इमामदीयामवस्थां कथयिष्यति ॥ हा देव कारुणिक सत्त्वानुकं
 पक पद्मावती प्रियां भाष्यं निष्पादय शक्तिं तिव्र दुःखसंतप्रां परित्रायस्वेति स्वंमादि करुणा करुणा परिदेवते ॥
 अथ बोधिसत्त्वः सत्स्या परिदेवनाशद् श्रुत्वा कारुण्या दाकं पितरुदयः संलक्षयति ॥ ज्ञायते सापदेन वामनुष्येन भा
 धितस्यायं क्रन्दित शब्द इति बोधिसत्त्व ससंभ्रमः समनतोऽनुविलोकयंश्चिन्तयामास ॥ यो मे दीर्घरात्रं मनोरथो भू
 त कदा त्वं शरीरेण पराशरीराणां त्रासां कुर्याददास्व जीवितेन परेषां जीवितं परित्रासां कुर्यामिति ॥ तस्य मे चिर
 कालाभिलषितस्य मरणास्यायं कालः समुपस्थितो नास्ति मे सत्त्वानामर्थे किंचिद्दुष्करं कर्म करणीयमित्येवमनु
 विचिन्त्य तमाक्रन्दित मनुसरस्त्वरितं चरितं गच्छन्नुच्चैरुवाच ॥ मा भै मा भै रहने परित्रातेत्येवमुक्ते पद्मावती

देविकिराजभयभीता बोधिसत्त्वं दृष्ट्वा किरातभय भैरवामृत धारा वसिन्तेव परम पुद्गादमुपगता चिन्तयामास ॥ तु
 ने ॥ इत्थानि परिक्षीणानि देवताभिश्च ह मनुकंपिताय दहंस्मिन् महति महाभये वर्तमाने परमकारुणिकं चिरदेव
 पश्यामीत्यनुविचिन्तयतीव दुःखं पश्यन् किलोक्तं हृदय वाच्यो परुषः प्रमानाद्गद कण्ठीकृतां जलिपुष्टा बोधिसत्त्वाभिस्तु
 खं प्रधावती करुणा करुणा बोधिसत्त्वमुवाच ॥ परित्रायस्व मां देव दासी तव वचनं कशं परमभयमापन्ना मनाथां तवा
 ज्ञां परिपालयतीति मामवस्थामनु प्राप्ते ॥ अपि च यत्तत्तया हस्तग्रहा काले मम प्रतिज्ञां तं नाहं त्वया विना मुहुर्नमि
 पि प्राणां सं धारयामि इति ॥ तदिदानीं कथमन्यथा भूतं तदनिष्ट शीघ्रं परित्राणं कुरु ॥ कथमिदानीं राज्ञः क्षत्रियस्य
 मूर्खाभिर्बिरुस्य पश्यत एव किराता जमदग्न्यं पहारं कुर्वतीत्यर्थं बोधिसत्त्वः प्रकृत्यैव रूपया परिगतहृदयो देवा
 करुणा करुणौर्वचोभिर्ब्रूयमानस्तान् किरातान् उवाच ॥ अलमस्ते भद्रं मुखा मेनां स्त्रियं मय हरतमहर्षे मरिचीः
 काश्यप सग्रीव स्यायत पसः शोषा युधस्यो पस्या पिका दद्यावदसौ न जानीते तावदेवं शीघ्रं मुक्ता गच्छतः ॥ माहे

४५

चासौ ज्ञात्वा युष्माकं सर्वान् महता शपाग्निना ध्वंसेदिति ॥ ततस्ते किराता बोधिसत्त्वस्य प्रतिश्रुत्वा शपभय भीताः सह सैव
 देवीं यथावतीमुत्सृज्य निष्पलायनाय ॥ ततः पद्मावती देवी तस्मात्किरात्यारिमुक्ता बोधिसत्त्वस्य सुचिरं मनिमिषं निरी
 क्ष्य सर्वशरीरेण बोधिसत्त्वस्य पादयोर्निषत्पत्नीं वंस्त्रे हविर्क व हृदया आनास्वरं कन्दितु माश्वा ॥ ॥ ततो बोधिसत्त्वस्तां स
 माश्वासयन्नुवाच ॥ भद्रं एवं प्रिय विप्रयोगै रप्रिय संयोगै र्जाति जरा व्याधि मरणा शोक परि देवै र्ब्रू विप्रदिभि रनेकै र्दुः
 खै रसहस्रै र्संसार निवान सत्त्वा न भ्य नं पीड्यमाना न हं दृष्ट्वा राज्ञे श्वर्याधिपत्यं त्वां चापहाय सत्त्वानां ह्रस्व क्षयमवे
 क्ष्य माणो थ कारुण्यात्तपो वनं संश्रितं इत्यनरेव कामधात्वी श्वरे इषीमाणे बोधिसत्त्वं कामवैराग्यान् प्रव्यावयितुं का
 मो माणा वकं वर्णमात्मानमभिनिष्पद्य बोधिसत्त्वमुपसंक्रम्यैव माह ॥ मार्घ इयं पद्मावती देवि रूपयौवनसंपन्ना
 त्वदाज्ञा परिपालयति महदुःखं प्रत्यनुभवति ॥ तदहं स्येनां कारुण्याद्दुःखान् मोचयितुं तस्माद्गच्छ त्वं महाराज नृदे
 वीमादाय शाकेत नगरं पुनरपि राज्ञं कारययज्ञां श्रव्य जस्य ॥ सर्वे ते न तत्कालं स्युर्गो वासो भविष्यति ॥ इति ॥ एवमुक्ते

बोधिसत्त्वः संलक्षयति को यमां विहेठयिष्यति मनुष्यो वा जमनुष्यो वेति ॥ ततो मांरो वताय उपसंजानो स्मार्कं तपो विधुं
 कर्तुं मिति विदित्वा कथयति ॥ हे मांर किं न जानीषे बोधिसत्त्वं सत्त्वानां विमोक्षार्थं उपकरं शतसहस्राणि कृत्वा मांरं
 मोहयितुं मिच्छसि ॥ अपि तु मांरं विदुः स गच्छन् यथायत्नात्पार्श्वं स देव को लोकः समारकः स ब्रह्मकः स देव मांरो
 जगन्नशं कुयात् ॥ मामस्माद्यवसायाद्यावर्नियंतुं प्रागेव त्वं हः खीकृपया इति ॥ ॥ अथ उः खी मांरो जानति मे अयं
 मृषिश्चेतसा चिंतयति विदित्वा उः खी उर्मना विप्रतिसारी तत्रैवानर्हितः ॥ ततो बोधिसत्त्वः प्रकानं ह धिरां मांरं दृष्ट्वा
 विदित्वा पुनरपि पद्मावतीं देवि मुवाच ॥ उन्निष्ठ भद्रे मांरो कं काधीः सुचिरं मपि संप्रयोगो नृत्वा अवस्य मे व वियो
 गावसानो भविष्यति ॥ तथा ह्यस्य कं जीवितं मनुष्याणां गमनीयं संपर्यं कुशलं चरितं वं वलचर्यं नास्ति जात
 स्या मरणा मपि च देवि ॥ सर्वे क्षयाना निचयाः पतनानाः समुद्ययाः ॥ संयोगा विप्रयोगा ना मरणा ना जीवितं हि
 तं कच्छं भद्र मांरी चिंका इष पमादरेणा राधय कुशलेषु धर्मेषु प्रमादं करिष्यसि ॥ एवं दृष्ट्वा धर्मसां पशयिके र्वे

४६

संप्रगनु शिष्यः ऋषे मांरी चैराश्रमं पदं प्रेषयामास ॥ ततः पद्मावती देवी बोधिसत्त्वस्य पादयो निपत्य सा श्रुदुर्देन व
 दना दीर्घमुखां चाभिनिश्चस्य बोधिसत्त्वस्य मुखमनिमिषत्रिरीक्ष्य मांरा प्रोवाच ॥ हा देव महाकारुणिकः कथं मांति
 ब्रह्मः खानो नानुकंपसे ॥ सर्वथा हा हता मन्दभाषा इदमपि श्रिमकं तेनाथा यदर्शनं नियतं देवदासी पद्मावती त्वद्वि
 योगाग्निना दग्धा परलोकं यास्यतीत्युक्त्वा मुहुर्मुहुः परामृत्यु निरीक्ष्यमाना इष्टवसु परित्यक्त्वा त्रिबुशोकविल्लावाक
 थं चित्प्रकाना मांरी चैराश्रमं पदं गत्वा रूढनिस्त्यक्तं ररां विस्तरेण रोचितवती ॥ तस्यास्तदभिकरुणा वचनं श्रु
 त्वा तस्य कारुण्यमुत्पन्नं ॥ ॥ अथ स ऋषिर्गच्छन् भद्रे मया नुज्ञाता निर्विशं का पुत्रं राजं प्रत्यक्षा नुभवेत्युक्त्वा पद्मा
 वती देवी ततः एकापरिविहाय सा ऋष्याणां केतनगरं प्रेषयामास ॥ सा तत्र पुत्रेण सानपौरमात्य भद्रवराय नैगमज
 नपदेनाभ्यर्च्य मांरा राज्ञे भव्यां धिपत्य सुखं प्रत्यनुभवति ॥ ॥ इति श्रीमणिशैलावतने मणिचूडे पद्ममाले मणि
 चूडराजावानप्रसूयोग कृत द्वादश परिच्छेदः ॥ १२ ॥ पुनरपि भगवान् मैत्रियमेतद्वोचत् ॥ मैत्रिय तस्मिन् नानरे येते

दुष्पुसहेनराजापंचवाहुराणो धिसत्त्व शिरोमणोरर्थयिषेधितासौ ॥ अनुपूर्वेण हिमवति पर्वतराजे पद्ममाल्ये जि
 रोमणि चूडपर्वते वोधिसत्त्व समन्वेष्टमाणास्तं प्रदेशमनुप्राप्ता वोधिसत्त्वोपि पद्मावती देवीमतिवाह्य अन्यतर वनग
 हनं प्रविश्य कदाचहं दानपारमितायाः परिपूरणार्थं स्वशरीरं वाचनकेभ्यो नु प्रदास्यामेव मनुविचिनयं संलक्षयति
 यथा मे जीव करुणा हृदयं द्रावयितुं दानाभिलाषंश्चातीव मेव संजायते तं नियतं मे सूक्ष्मकालाभिलाषितो याचन
 कोभ्यागत इत्येवं मनसि कृत्य समन्तो व्यवलोकयितुमारब्धो यावत्पश्यति ॥ तत्र पंच पुरुषान् दृष्ट्वा पु
 नः प्रमुदित हृदयः प्रत्युद्गम्य वाकसाखिलेन प्रतिविष्ठाश्रमं पदनीत्वा प्रतिविनोद्य मूलफलैश्च संतर्प्य कथयति
 कुतोयुयं भदना इमं मनुष्यावरितं महाकानारं प्रतिपन्नाः ॥ केन वा कारणे नेति ॥ ते कथयन्ति दे दृष्टुसहस्यराजो
 निष्प्रतीकारणा दारुणाति मारिरुत्पन्ना महाजनका यो जीव म्रियते अपि दानीं पंचमंच संयुक्तस्तदहसि महा
 कारुणिक दुष्पुसहस्यराजः सानपौरमात्य नैगमजानपदस्य सर्वोपद्रवस्य पुशमन करेण स्वशिरोमणि रत्न

७

नेनाभयं जीवितं चानुपदातुं ॥ तथा हि भवान् सर्वपदः सर्वसत्त्वानुकंपको महाकारुणिको मे आत्मक इति लोके विख्या
 ततद्विद्युमसाकं स्वशिरोमणिः प्रदानेनावलंबितसफल गमनं करुष्य दुष्पुसहं च राजानपदमिच्छेन्न जीवितेनाह्लाद
 यास्पृहितवर्मेनैव परिभाषितस्य शिरोमणि रत्नस्य प्रक्षालनजलेन सर्वोपसर्गः सर्वार्थितयः सर्वविघ्नानि चान्प्रक्षणा मात्रे
 णाप्रसमंग छति ॥ एवं मुक्ते वोधिसत्त्वश्चिरकालाभिलाषितमनोहर परिपूरीश्रवणा सहसा समायूर्या मान हृदयोऽ
 ध्यसहे राजानि स पौरमात्यजानपदे इत्युपसर्गोत्सर्गोत्सृजेः समुत्पन्न जीवकारुण्यश्चिन्तयामास ॥ अहो धन्यो ईसाधु
 पतिरुद्योयं मे येवं वाचाचनकजनोत्पत्तिविश्वतोपिके समायत्रः ॥ शरिरात्यपि याचे पुसे ॥ स्वाधीनं च येन स्मिं यो
 वनेव शत ईवमीदृशं देयं महारव लुजस्थि वामो संवारु धिरवामे दो वामस्तकं वासकलमेवं वा स्वयमेवोक्त्योक्त्य
 स्वसत्त्वार्थं दंशं प्रागेव महाजनका यस्य परमकृच्छ्रगतस्यार्थं शिरोमणिमात्रकमित्यपि च जीवितं मणिरत्नं च स
 रितं च परमं गुरुसत्त्वासफलं हृद्यं करिष्यामि चिरादहं ॥ महोपसर्गं संसृष्टं कुरु राजन् सर्वो धर्म ॥ मणिरत्नं प्रदानेन कपि

विगतज्वरां कारुण्यादुर्लभं येन तस्मादास्यामितत्वरं ॥ मणिरत्नं द्विजेत्योहं बोधिरत्नाभिकांक्षयेति ॥ ॥ एवं बोधिसत्त्व
 अनुविचिन्त्य बोधिसत्त्वसंवाहनाः ॥ अश्रुयुष्माकं कुरु राजस्य विरकालाभिलषितं मनो हरं शिरोमणिरत्नप्रदानेन
 परिपुरयिष्यामि ॥ अश्रुयुष्माकं मागमनं सफलं करिष्यामि ॥ अशाहमसारात्कायात्सारं यद्विष्यामि ॥ अश्रुसत्त्वानां महो
 पसर्गो यस्य सत्त्वानां शान्तिकरिष्यामि ॥ अश्रुमहाकरुणां विवर्द्धयिष्यामि ॥ अश्रुसर्वपरित्यागितां लोके प्रकाशयिष्यामि ॥
 अश्रुबोधिसत्त्वशब्दसफलं करिष्यामि ॥ अश्रुदानपारमितायाः पारं दास्यामि ॥ अश्रुमारभवर्नकम्ययिष्यामि ॥ अ
 श्रुमारदौर्मनसं संप्राप्तं हयिष्यामि ॥ अश्रुपारं प्रदास्यामि ॥ सत्यनिजासरित्यनेः ॥ अश्रुबोधिसत्त्वमिष्टां प्रकाशयिष्या
 मि ॥ सर्वतो विराट्परमां बोधिमभिगम्य सुदुर्लभां ॥ अमृतेन जगत्कृष्णं नर्पयिष्यामि दुःखितं ॥ घोरात्संसारपाताल
 त्रचिलादेव नो वलान् ॥ निर्वाणानगरं क्षेत्रं प्रापयिष्यामि सत्वरं ॥ अशाहं तोषयिष्यामि देवगंधर्वमानुषान् ॥ नाय
 क्षकामात्मने रस्य प्रदानादति दुस्करान् ॥ एषो हं तिबुदुःखार्ते सर्वदा कोरव जनं ॥ नन्दयिष्यामि रत्नेन सुदुस्त्याजेन

४८

भूरिणा ॥ ॥ अश्रुबोधिगते चितं वद्वयिष्यामि सारदः ॥ विस्मापय न संगंधर्वान् गृयक्षान् सुरान् सुरान् ॥ सत्त्वहेतो
 स्वकंदेहसंत्यज्यामि कदाप्यहं ॥ इमियत्पार्थितं पूर्वपुरयिष्यामि सांपते ॥ दास्याम्यश्रुः कृपाविष्टः शिरोभित्वा महामणि
 मूर्च्छास्त्रभागं संरुद्धमनजगुरासयुतं ॥ अश्रुनिष्ठा शिदुःखानि संगृह्य कृपावले ॥ सत्त्वहेतो प्रदास्यामि जीवितं मणि
 नासह ॥ अश्रुसारं गृह्णीष्यामि पूनिकायादशारकान् ॥ परित्यज महारत्नं परमदुःखेककारतः अश्रुमारवलं सर्वकम्ययिष्या
 मिसंध्यजं ॥ शिरोमणिप्रदानेन संस्यक्तं बोधिकांक्षया ॥ ॥ इत्युक्त्वा बोधिसत्त्वस्त्वत्वरितं कमराडलं गृह्णीत्वा तान् प्राल
 नानुवाच ॥ एते युयं महाबाहव ॥ श्रिरकालाभिलषितं मनोरथं पूरयेत् ॥ एषो हं सत्त्वानामर्थं स्वजीवितं परित्यजामि ॥ सो
 हं एतस्यैवाक्येन स्वजीवितं परित्यजामि ॥ नराज्यार्थं न भीगार्थं न शक्रत्वाय न मारत्वाय न बुद्ध्याय न चक्रवर्तिसंज
 विजयाय ॥ नायत्र कथमनु नरासंम्यक्तं बोधिमभिस्वोधात्रीणां सत्त्वास्तारममूक्तामोचयेयमनास्वत्तानां भवायेयमप
 रिनिर्हृतान् परिनिर्वायमित्यनेन सत्येन सत्यवचनेन सत्यवाक्येनायं श्रमः सफलस्तान् ॥ दुष्पसहस्वराजः सपौरज

नपदस्यत्र्यध्वंतासंकल्पाः॥परिपूर्व्येतामनोरथोसमचानुनरोसंस्पकंवीधिरित्युक्तावीधिसत्वत्तेषांवाह्यगानाहेस्तेवारि
धारापातयामास॥समननरपातिनायोचमिक्षवोधिसत्वेनवारिधारायांषधिकारःपृथिविकंपोजातः॥सर्वश्चायंजात
जंबुद्विपः॥आकलाकलोधुमोधकारःसंप्रजः॥सूर्यचंद्रमसोनभासतेननयतेनविरोचनेसमनंनरडल्कायादिशोदा
हा॥अंनरिशदेवदुंभयोऽभिनदिती॥नद्यदयानापत्यसलिलानिसंवृजानिपुष्पफलविमृताःपादयाःसंवृज
सृगपक्षिणाःपरसंवासमापत्राःसमनंनतोविदुताःसर्वेजामुद्विपकामनुष्याअलेखताविलेखताडुःखदोर्मनस्यजा
ताविहरति॥सर्वेचहिमगिरिनिवासिनोयक्षगंधर्वकिन्नरगणास्त्रीकुशोकान्याहताःकरिनुमारघ्नाः॥हाकष्टंनामाश्रम
हाकाहणिकस्यानेकगुणसमुदिनस्यसत्त्ववत्सलस्यराजर्षेर्मणिचूडस्यनिधनंभविष्यतिनि॥गगनतलेचानेकानिभूत
ब्रह्मलोकप्रमुखानिदेवताशतसहस्राणिबोधिसत्वस्यतदतिदुष्करमतिरोमहर्षणमसद्यसत्त्वभूतमतिरोडकर्मदुष्
मानिसंन्निपत्तिनानिबोधिसत्वोपितेषांवाह्यगानांहेस्तेवारिधारापातयित्वाकथयति॥तेनहियुयंमहावाह्यगानाःश्रु

४९

गुतायंममशिरोमणिलालुमूलंयावदनुप्रविष्टःसरस्वत्वेयमयानसुकरःकपालंपरिपाद्यस्वहस्तेनभवश्रोदातुंतद
हंतममबोधेःसाहाय्यंकल्पयितुं॥शिघ्रंममशिरकपालंपरिपाद्यएतन्मणिरत्नस्वयंमेवगृहीतुमित्युक्तावीधिसत्वःश
र्वसत्त्वानुगतंमैत्रचित्रमुपरथाय्यमहतिशिलानलेषाद्युखमुपविश्यदंठंपदबंधंक्रुत्वाधैर्यंपरस्क्रुत्यजानुद्वयस्योपरि
ष्टादरशिर्धनिष्कंमंस्थापयित्वाउभाभ्यांपाणिभ्यामुभौकराणौहनुचक्रमुभौशरववर्तौमुदठमभिनिगृह्यपुनरुवाचा
नेनहिभवन्नःशिघ्रंमविशंक्रुत्वा॥एवोहंदंठंभवसायोनिष्कंम्यस्थापेयवस्थितःशिरःकपालंमेपातयित्वामणिरत्न
मेतद्यथेष्टंविश्रुपुं गृहीतेत्युक्त्वावीधिसत्वबोधोमतःप्रणिधायनयनेनिमील्यभ्रह्मिमवस्थितः॥अथतेवाह्य
गानास्तस्यमहात्मनःशिरःकपालंपातयितुकामानिश्चानिशस्त्राणिगृहीत्वापरिवाय्यवस्थिता॥अथयावदेतत्सिन्धुनाश्रमे
पदेध्यायितासाबोधिसत्वस्येदमेवंरूपमतिदुष्करंव्यवसायंताश्रवधकपुरुषानुयतशस्त्रान्बोधिसत्त्वंप्रघाटयितुकामा
नविदित्वातिवृद्धःखत्वाहतावाह्यगानानुवाचा॥हाकष्टंकथमिदानीयुयंपायात्मावाह्यगानाश्मेराजर्षिपरमकारुणिकंसर्व

सत्त्वबलमडुषिणामनयकारिणोपघातयतेति॥ नतोबोधिसत्त्वत्तान्देवतानुवाच॥ अक्षमलेदेवतेमामयाचन
 कानिवारयमामेवोधेरनरायकुरु॥ तत्कस्यहेतोर्भुतपूर्वदेवतेममशरिरयाचनकात्यागतः॥ तस्यदेवताभिरनरायकुरु
 ॥ कुर्वन्निमिममवोधेरनरायकुरुतः॥ आत्मनाचवहूपुराणप्रसूयते॥ यदिचताभिर्ममयाचनकस्यांतरायोनकृतोभिनि
 यत्रचिरादेवमयानुज्जरासम्यक्संबोधिरभविष्यदपितुदेवतेअस्मिनेवपृथिविपुटेशमयासहस्रशःस्वशरिरप्रीत्या
 गकृतः॥ नचमेकेविदंनरायकुरुतःपूर्वतस्मादहमेवंवदामिमामेवयाचनकस्यांतरायंकार्षीमामेनुज्जरांसवत्संबोधि
 दुर्गवस्थापयः॥ एवंमुक्तेसादेवताबोधिसत्त्वस्यामहर्द्विकताविदित्वाबोधिसत्त्वस्यानिकेमहानप्रज्ञानमुत्पाद्यभूवि
 मवस्थिता॥ नतोबोधिसत्त्वतानवाहणाववाच॥ तेनहिभद्रेनआगच्छतशिघ्रंशिरःकपालपातयित्वासिंहत्वंगृहि
 मेति॥ ॥ एवंमुक्तेवाहणा निर्घृणाहृदयाबोधिसत्त्वस्याशिरःकपालंतीक्ष्णैःशस्त्रैःपाटयितुमारब्धाः॥ ततोसोम
 हात्मानिक्ष्णैःशस्त्रैरभिहृन्मनोशिरशितिबुद्धेदनात्पाहतःकामवैराग्यात्परिहिनःपरिहिनोपितीक्ष्णवेदनामधिव

५०

स्पदंनेषुदन्तमादायनेवांवाहणानामेनिकेमेत्रचित्रमुपस्थाप्यधैर्यवल्गुसमुदितस्मृणीमवस्थितः॥ तेचवाहणा
 रौडविनाबोधिसत्त्वस्यतीक्ष्णैःशस्त्रैःपावरोश्रशिरपातयान्ते॥ तस्यतस्माच्छिरसःपातमानस्यसमन्तादुर्विप्रघ
 रितुमारब्धं॥ अथगगनानलस्थादेवतानैस्त्यक्तपरलोकेर्निघृणाहृदयेस्तथाविहृन्मनोतिबुद्धुःस्वार्तंबोधिसत्त्वहृदय
 क्रान्तिमारब्ध्वा॥ ततोबोधिसत्त्वतीव्रदुःखात्पाहतःसंलक्षयति॥ ममतावतर्धैर्यसंपन्नस्यवीर्यसमुदितस्येदमेव
 हृयमसह्यमहदुःखसमुत्पन्नं प्रागेव नरकोपयन्नामोसत्त्वानांकातरानामतितीक्ष्णभिनरकयाचनाभिर्यात्यमानाना
 मिति विदित्वासर्वसत्त्वान्मेआस्फारित्वात्रेनाहंस्वजीवितपरित्यागसमुत्थितेनाकुशलेनानुज्जरांसम्यक्संबोधिमभि
 संबुध्य एवंविधेभ्योदुःखेभ्योःसत्त्वान्परिमोचयेयमित्येवसिह्नादंनहित्यातिबुद्धेदनात्पाहनंस्वहृदयंस्थापयंतु
 वा॥ चिरंतनयायद्दयाभिवांछितं कदान्गसृमसवसास्थिमभूभिः॥ हितंप्रकुर्यामिहदेहिनांसेदेत्यवेश्यमाराः
 खलुबोधिसुज्जमा॥ अयंसकालःसमुपस्थितोयतेमामेशरित्वरितंपरित्यजामनोरथंयावदिरुचिराचितं करोमिसंपूर्ण

फलं सुदुर्लभं ॥ अयितुमोहदयाकृतजगत्परिजातमुद्यतनस्येव ते संपेक्ष्य लोकनामात्मकं नृनंद्रेयं मुत्तममित्ये
 वं बोधिसत्त्वः स्वचिजसंस्थाप्य पुनरात्मगतमुवाच ॥ अहो दुःखमहोतिर्वसे सारवणिगरां प्राणिनां नृदुःखं हेतुं सर्वसत्त्वानां
 मर्थं एकस्वसर्वदुःखान्मुक्तुं माकश्चिदेकसत्त्वोपि दुःखमाप्ति ॥ भूयादित्युक्त्वा तत्रैव भिक्षवो बोधिसत्त्वः सस्यताः पर
 मतिप्रवेदनासहसे वनिष्कमिताः ॥ यथा यथा च ते पुरुषाः परमनिर्दया बोधिसत्त्वस्य मुनिर्धैः शस्त्रैश्च हरन्ति ॥ तथा त
 था बोधिसत्त्वस्तेषां मन्त्रिके दुष्युः सहस्रचराजः सपरिवारस्योपरि शांतिमैत्रिकं कुरुणां च वद्वयामास ॥ न तस्ते वा
 स्मृणास्तदतिरोमहर्षां सुदुष्करं कर्म दृष्ट्वा परविस्मयमुपगताः ॥ अन्योन्यमुखानि निरिक्षमाणाः परस्परमूचुः ॥ भ
 वन्त पूर्वमस्माभिः श्रुतं यथा किलायं महात्मा स्वमांसाद्यपि कृपया च न केभ्यो ददात्यविकस्यमान इति ॥ इदानीं तु
 यथाश्रुत्वा सहस्रगुणपरित्यागः ॥ कुरुणां आत्माभिरस्य दृष्टे तु क्त्वा ते पुरुषा बोधिसत्त्वस्य शिरकपाले प्रविदार्य म
 हत्कारुधिर एवाहेना विसिंध्यमानशरिराः सहसे वमस्ति क्यपि राशं शिरोमणिं मूर्ध्नु सारज्वाः ॥ बोधिसत्त्वो धिताम्य

५१

रमदारुणां मरणांति किं वेदनां प्रति संख्या न च वलेशा विचार्य बोधो मनः समावध्य भूषिणोऽवस्थितः ॥ ततस्तेर्यमपु
 रैरिवानिनिघृणाः ॥ बोधिसत्त्वस्य सहसे वशिरो मणिं तन्मणिरत्नं सुरावलं नमूलं समल्लिख्य मुद्वृतं ॥ अथ वो स
 त्वः स्वजीवितनिरपेक्षतां परमदारुणां वेदनां मगणयित्वा संसृभुक्तान् पुरुषानुवाच ॥ तेन हि र्येभ्यो मुख्यायावद
 हं प्राणानुपरित्यजामिता वदेव शिष्टमेतन्मणिरत्नं मया शितले प्रतिष्ठापयेत यदहं स्वहस्तेन प्रादयं श्रितं प्रसा
 यिष्यामिति ॥ ततस्तेस्तस्य पारोतन्मणिरत्नं प्रतिष्ठापितं ॥ अथ बोधिसत्त्वः प्रमुदितरुदयसफलो मे भ्रमः संवृत्तः परि
 पूरणी मे मनोरथ इति विदित्वा तन्मणिरत्नं तेषां मुपदर्शयनुवाच ॥ पूर्वमेतन्मया मणिरत्नं वाचा मनसा दत्तमिदानीं तु
 स्पर्शस्तेन ददामि यथा च मया यं शिरोमणिरत्नं नरासम्पत्तं बोधिसत्त्वमभिप्रार्थयमानेन सत्त्वहितहेतोर्दत्तो नेन सत्त्वे वा
 कीनार्यमहामणिरत्नं दुष्युः सहस्रराजः सपौरजनस्यान्येषां च सत्त्वानां सर्वोपसर्गोपद्रवविषयभिक्षप्रसमनसमर्थो

भयाचममचवोधिलाभाएतुप्रासर्वसत्तांनमैत्रास्कारयित्वातेभ्योवास्तुभ्योमहताप्रसादवेगेनतन्मशिरत्नंस्वह
 तोनदत्तवान्॥प्रतिपादिचमिक्षवतस्मिन्महामशिरत्नवोधिसत्त्वसर्वसत्त्वेषुमैत्राचिनमुपस्थाप्यनुजरांसंस्पृक्त
 वोधिमालम्बमानःसर्वजगत्परविस्मयमुपनयनाफलंश्रमंमन्यमानःप्रमुदितहृदयप्रयोगेप्रतिप्रसन्नमुहुर्त
 म्भस्मिन्मवस्थितः॥प्रतिप्रतिसव्यमात्रेचप्रयोगेमुर्द्धितः॥सहसैवधरणीतलेनिपतितः॥तेचवाह्यणाआश्रम
 पतिवाशिन्नादेवतयावोधिसत्त्वस्यमनोरथपरिपूरणार्थतस्मिन्नेवशरोऽध्याडुष्यसहसराजःप्रसादवस्थापि
 ताः॥तैश्चत्वरिणमेववोधिसत्त्वस्यशिरोमशिडुष्यसहस्यराजःप्रत्यर्पिताः॥सचवृत्तान्तोविस्तरेणानिवेदितः॥
 ननुत्वाडुष्यसहोराजातच्चमशिरत्नं दृष्ट्वाविस्मयमुपगतोवोधिसत्त्वेषुतांकरुणांतांसारिरेनिसंगपरित्यागिता
 वैरिष्यपिशांनिसौरभ्यमनुविधिंनयेत्॥वोधिसत्त्वस्यांनिकेमहान्नीयसादमुन्पादयामास॥ततोसौवोधिसत्त्वस्य

५२

शिरोमशिस्तस्यमहात्मनःसत्याधियानवलेनचराजोडुष्यसहस्यवीजितेइतिनार्वातुपदवानुपसर्गानसर्वोणिवि
 याणितांचमारिप्रशालनोदकात्युक्षरोनप्रशमितवान्॥तेपिपंचवाह्यणाराजाडुष्यसहस्यमहताथविसर्गेन
 संविभक्ताइति॥समनंनरभाविनेचवोधिसत्त्वमहात्मनि॥अयंविहाहसोमहासाहसोलोकधातुस्त्रिकपितःस
 कम्पितःसंयुक्तम्पितः॥अभ्यर्थचयंमहापृथिवितस्मिन्समयेसरणितांभूत॥तांवोधिसत्त्वस्याद्रुतपरित्यागिता
 निःसंगपरित्यागिन्स्वशरिपरित्यागितामहसमानानयथामहत्तिकंसपात्रीआतादितारणानि॥एवमेवेयंपृ
 थिवितस्मिन्समयेत्यर्थप्रणिताभूत॥सर्वयवतनदिसमूहेभ्योस्वमहाभयभैरवःशरोनिश्चरितः॥चतुर्दिशंचमहा
 भीष्माधूमकेतवःसमुत्थिता॥समनतश्चोल्कापातादिशोदाहाअंतरिक्षेचडुंडुभयोभिर्नंदनि॥चन्द्रार्कग्रहनक्षत्राणि
 चविषमंगछानि॥रजोवहलानिआकाशेविषमावायवोवांनि॥चतुर्दिशंचमहामेघाःपाडुभूयगर्जित्वानदित्वाअवृष्टेव
 प्रतिविगताःसमतामहाशानिघोररूपाःपतन्तिस्म॥इयंमहापृथिवीमहासमुद्राश्चपरसंशोभमायत्राःसर्वेचजामूक्षीपका

मनुष्याः परसंमोहमुपगता सर्वश्रायं त्रिसाहस्रो महासाहस्रोलोकधातुनर्मोचकार संसृतोपीदानीं सत्वाः स्वकर्मपिवाहं
 गृहितं न पश्यति गंगा तले गते श्वाने के देवता शतसहस्रेति यशोकात्याहते ॥ हाहा कयं प्रयाति तोयमहात्मा महर्षि
 त्पेक्षारवेणोर्चैर्ना दोमुक्तः ॥ अजरिश्वाच देवता बोधिसत्त्वोऽसौ परियदिव्यानुपमं लानि क्षिपति पद्मानिकमुदानि पराभि
 कात्रि ॥ अगुरुचूर्णानि च न चूर्णानि दिव्यानि युष्मानि क्षिपति दिव्यानि च वायात्रि संप्रवादयति चैलं विक्षेपोऽश्वाकार्षुः
 ततः शक्रो देवे द्यामहे यायं महात्मा धृमान् नाथा नृकृत्वा तीव्रवेदनात्पाहतः ॥ सहस्रेव त्राणा नृपरित्यज्यतीति विदित्वा
 त्वरिते त्वरितं बोधिसत्त्वशरिरं स घोवलाभिः संजीवनीभिरीषदिभिधापुरया मास ॥ देवनां च यत्समितवान् ॥ अत्रानरे च मा
 रिचिमहर्षिरिमाये वरुणाणि परमदारुणा निनिमित्तानि दृष्ट्वा संलक्षयति ॥ किमर्थानि सताय प्रज्ञास्तानि मिना निप्राहु
 र्भुतानिति ॥ तस्येन त्यकरामन्यत मया देवतया विस्तरेणारोचितं ॥ अथ मारिचिर्नृषिरिदमेवरूपं रोमहर्षणा दुष्करं
 बोधिसत्त्वस्य कर्मश्रुत्वा संहृष्टो मकुपः सत्कोरोसीयं महामतिरिति पंचशतपरिवारः ॥ उपरिविहाय सारिध्या बोधिसत्त्व

५३

स्य शकाशमूपसंक्राम्य प्रति संमोय चैव मेकां ने स्थितः ॥ स्पृष्टवृत्तानो भवभूतेर्महर्षदेवतया विस्तरेणारोचितं ॥ स श्रुत्वा
 परविस्मयमुपगतः ॥ स परिवार उपरिविहाय सा ऋष्याशकेतं नगरं गत्वा पद्मावत्या देव्या पद्मोत्तरस्य च राज्ञः सतदर्थं निवे
 द्य प्रावति देवी पद्मोत्तरं च राजानं शान्तः पुरामात्य भद्रवराय नैगमजनपदं गृहीत्वा तदेव परिविहाय सा ऋष्या बोधिसत्त्व
 मुपसंक्राम्य प्रति संमोय च पुरस्तादवस्थितः पद्मोत्तरोपिराजामात्रा सह परिवारो बोधिसत्त्वस्य पादयोर्त्रिपत्यं प्ररुद्धं नेकां
 नेव स्थीत ॥ अत्रानरे च बोधिसत्त्वधैर्यं वलसंभितः ॥ संज्ञाप्रलप्तावत्या वत्या श्रुतिदेवा सुराणां श्रवणं महति पर्वदं द
 द्वाच पुनः किं सिदमिचित्तं यामास ॥ अथ मारिचिर्नृषिर्बोधिसत्त्वमुवाच ॥ भोः राजर्षे किं सिदमाश्चर्यं प्रालप्समिति
 बोधिसत्त्वः कथयति ॥ अभुज्ज्ञानाधिगमाय प्रविष्टदीक्षाणां बोधिसत्त्वानां मेतद्विचेष्टितमिति ॥ मारिचिर्विस्मयावर्जि
 तहृदयो बोधिसत्त्वमुवाच ॥ न ते राजर्षे स्पृष्टं च स्पृष्टं च वधकानां सत्त्वानां रोडुविज्ञानां निर्घृणाहृदयानां पापकारिणां त्यक्त
 परिलोका नाम कृतज्ञानानां निरुद्धिणां कानां भवती क्षणैः शस्त्रैः शिरः कपालं पातयितामनि के आघाटं चिनमुत्पन्नमिति

॥ बोधिसत्वकथयति ॥ कथमहमेवाकस्यामित्राणां विरकालाभिलषितमनोरथपरिपुरकानां दानपारमितापरिपूरकानां मनिकेचिनं प्रहसयिष्याम्यपि चोपाध्यायात्मानं दद्यात् मातापितरौ च पुत्रदारश्च न त्वेव मभ्युपेतं सत्त्वानां विप्रियं कुर्यात् तीव्रानप्यपराधान् प्राणघातक्षमामि ॥ तत्प्रणवेचिनः स्वल्पमपि पराधं करोमि सत्त्वेषु दृढभक्तिं याताः शब्दमहत्वं विराध्य कदा विपत्तिमाप्नोति ॥ प्राणपरित्यागेऽपि तेषां तोषणं कुर्यात् ॥ एते सत्त्वाः प्रसाद्याः सिद्धिमागता वहवः सिद्धिक्षेत्रं नान्यसत्त्वभ्यो विप्रो जातिः ॥ एते चिन्तामनयो भद्रघटधेनवश्च कामदुग्धो गुरुवच्च देवदेवते वचस्तस्मादाश्रयनीयामि ॥ एषामेव हि तेषां महती वलवीर्यं संनाहउत्सहेहं नरकाग्नौ कल्पसहस्राण्यपि स्थानुमिति ॥ एवं मुक्ते मरि अर्षे वैधी सत्त्वमुवाच ॥ साधु साधु महर्षे अहो धैर्यं महो दृढप्रतिज्ञा अहो स्वशरिरे निःसंगपरित्यागिता अहो सत्त्वैककारुण्यं अहो दानप्रियता ॥ यत्रैतानि त्वमेव कारुण्यपात्रशिरोमणिस्त्वप्यदानाचितं न व्यावर्तितवान् तस्माधु महर्षे कथया ॥ अनेन त्वमिदं शोनाति दुःकरेण किंप्रार्थयति ॥ बोधिसत्वः कथयति

५४

अनेन हं काश्यपशिरोमणिस्त्वदानेनानुजरांसंयुक्तं बोधिमभिसंयुक्तं सत्त्वानि द्वियवलबोधंगारत्नैः संतर्प्य सारकानारादुनारयेयमिति प्रार्थये ॥ मारीचिकृषिः प्राह ॥ कथमेतन् ज्ञायत इति ॥ बोधिसत्वः सुहृत् भविषि स्थित्वा कथयति ॥ ते न हि महर्षे शृणु सत्त्वाधिव्यानं करोमि ॥ अथ बोधिसत्वः सर्वसत्त्वानुगतचिन्तामुपस्थाप्य बोधौ मनः प्रणिधाय तस्यां वेलायां गाथाभाषत ॥ यथा स्वदेहं हि ममाद्यदत्वा कृपावसा बोधिपरायणा स्या ॥ नाभुन्मनोविप्रसादाज्जन्मात्सर्यदिनत्वं विवर्जितं च ॥ अनेन सत्त्वेन सुभाषितेन पुराणानुभावेन च मे शरिरं ॥ यथैव योराणामभुजथैव भवन्ति देसं परिपूरां शोभमिति ॥ अथ गात्ताने समननरमेव बोधिसत्वस्य सहसैव सर्वशरिरं योराणां संवृत्तं ॥ तथैव चाप्यनन्मणि रत्नं द्विगुणप्रभासरेन समुष्णी समवलम्बे पादुभूतं ॥ तत्र शरवगिरेः पार्श्वमणिचूडासमाश्रिते ॥ मणितीर्थमिति ख्याते मणिचैत्यसुशोभिते ॥ अथापि शं प्रतिष्ठिते ॥ तस्यादर्शनमात्रेण सर्वपापाणि गरुडस्येव पत्रगा ॥ पीतं च विन्दुमात्रकेण दर्शनादपि नश्यन्ते सर्ववाणि व्याधिना न्यपि ॥ प्रक्षाल्यापि च तत्र स्थंगं गच्छान फलं भवेत् ॥ शिरः सिंचनमात्रेण शुभं च

इन्द्रियाणि यद॥ अत्रानरेचषदिकारः पृथिविकर्मो जान॥ सोम्यावायवोवानि आरुद्रादिशः प्रसन्नाः संवृताः॥ सूर्यचंद्र
मसौ भासेतेतवेतेविराजते॥ आकाशे देवदुंडुभयोभिनंदति गगनात्तलगतैश्च देवैर्तदद्भुतं दृष्ट्वा विसमयो फुल्ललोचने हाहा
कृतमन्तरिक्षं च वभुव॥ ततः केचित्पुण्याणि क्षिपन्ति केचिद्व्याणि केचिदाभरणानि केचिद्विविधानि वाद्यानि संप्रवाद
यनि आकाशाच्च दिव्यं पुष्पसंमिश्रं त्ववर्षं पतति तं सर्वोक्तं जाम्बूद्विपारत्रैजानुमात्रेणोद्योतं संछादितः॥ तां च दिव्यां सचिं
त्या विभूर्षिदृष्ट्वा देवाः ऋषयस्तच जनकायः॥ आश्चर्यं जाना अद्भुतं प्राप्ता उदानमुदानयं नि॥ आश्चर्यं महोपगपानां
साहाय्यमिति॥ अथ मारिचिऋषिर्यथा पौराणां शरिरं बाधिसत्त्वं दृष्ट्वा विस्मयोत्फुल्ललोचनः कृतां जलिरत्नुसाहवात्र
वाच॥ साधुसाधु महर्षे सुनिश्चिनास्ते बुद्धिरं कं पस्ते प्रणिधिः पुनगतास्ते सत्त्वेषु महाकरुणायत्रनाम त्वमेवं संवत्सकरेषु ध
र्मिषु विस्मरदो न चिरादेव मनेन व्यवसायेनानुत्तरां संस्यक संस्यो धिमभिसंभोक्त्यस इति॥ अथ मारिचिऋषिः पंचशतप
रिवारो भवभूतिऋषिः पंचशतपरिवारो भवभूतिऋषिः सपरिवारः शक्रब्रह्मादयश्च देवा बोधिसत्त्वमभिसंराध्य प्रक्रामा

५५

॥ अथ यत्रोत्तरो राजा सपरिवारो बोधिसत्त्वस्य॥ पादयोनिं पत्न्यसाश्रुदुर्भिनवदनः कृतां जलिपुटो बोधिसत्त्वसर्वभावेन
विज्ञाययामास॥ प्रसीद देव अस्मान्न नाथांस्तीव्रशोकार्त्तान्परित्याक्षीत्सदा गच्छ देवशाकेतनगरं पुनरपिराज्यकारयथा
च यमिहैव सर्वे निधनं गता इति न तो बोधिसत्त्वेन कारुण्यपादधिवासितवान्॥ अत्रानरेचने चत्वारप्रत्येकबोधिसत्त्वमुपसंक्र
मेवमाहुः॥ साधुसाधु महाराजन शोभनं ते कृतं॥ यत्ताकेतनं नगरं गमनमभिवसितुं॥ यदि त्वनायेनाधिवाशितमभविष्यत्रि
यतमयं जनकायैः पद्मोत्तरो राजा सहसा चा सर्वं भवे विषयनिवासिनि जनकाय उवाच शोणितं छर्दयित्वा निराशीभूतः॥ का
लगतोऽभविष्यत्साधुसाकेतनं नगरं गत्वा धर्मराजा जपालयेत्तुक्ता च प्रत्येकबुद्धबोधिसत्त्वसपरिवारं तत्स्वं ऋष्योपरि
विहाय साकेतनगरं संप्राप्य प्रक्रान्ताः॥ बोधिसत्त्वपि पद्मोत्तरो राजा सपरिवारो महता सङ्कारेण सिंहसनेन प्रतिष्ठाप्य रा
ज्याभिषेकेनाभिषिक्तः॥ एष च वृत्तान्तो राजा इष्यसहेन श्रुते श्रुत्वा च पुनः सत्वरं मानरूपं चतुरंगवलकायेन बोधिसत्त्वं प्रत्यु
द्गम्य पादयोनिं पत्न्यसमयित्वा च कथयति॥ त्वमेव राजा हतवान्पात्रिक इति॥ ततो बोधिसत्त्वेन दुष्यसह राजा सपरिवारो या

दाप्रमहारत्नैः सनर्प्यस्वविषयमेव विसर्जितः ॥ एवं सर्वेषां तिसीमाराजानो यावदाप्रमहारत्नैः सनर्प्य दशकुशलेषु कर्मपथेषु
 प्रतिष्ठापिताः ॥ यावदनुपूर्वेणावोधिसत्त्वः सकले जन्मद्विपेराजसंहतः ॥ ततः सर्वजन्मद्विपनिवासिनं जनकायं यावदाप्र
 हिरापसुवर्गासनर्प्य दशकुशलेषु कर्मपथेषु प्रतिष्ठापयामास ॥ तेन खलु पुनः समयेनाजन्मद्विपत्राद्वचस्फितं शेषं
 चाकीर्णं बहुजनमनुष्यश्च सदा पुष्पफलावशाः ॥ देवकालेन कालं सम्पक्वार्थिधारा मयनुपयच्छभ्योतीव शस्यसम्य
 तिर्भवति ॥ तेन खलु पुनः समयेनास्मिन् जन्मद्विपेयः कश्चिन्मनुष्यभुनः कालं करोति सर्वसर्वः कायस्य भेदादेवेषु य
 यद्यते ॥ यदुयस्य चतुर्महाराजाकार्यकेषु गतः ॥ कालं नरेणावोधिसत्त्वः सर्वजन्मद्विपनिवासिनं जनकायं कुशलप
 रायणाकृत्वा सर्वापकराविशेषं सनर्प्य दशकुशलेषु कर्मपथेषु प्रतिष्ठापिताः ॥ ततः यद्योत्तरं कुमारं राज्ञे भव्ये धिपत्ये प्र
 तिष्ठाप्य राजर्षितुष्टुचर्यं चरित्वा चतुरोवाह्या विहारं भावयित्वा कामेषु कामच्छन्दं प्रहाय तद्बहुलं विहारी वृत्तलोक
 सभागतायां चोपत्रो महावत्सासंहतः ॥ भगवान्नाह ॥ किं मन्यध्वे भिक्षवो यो सोमसि चूडीनाम महाराजाहमेव

५६

तेन कालेन तेन समयेन बोधिसत्त्वचर्यायां वर्तमानो मया तद्विश्वो शिरसि जातं मणिं रत्नं स्वजीवितं परित्यागेन सत्त्वाना
 मर्थं परित्यक्तं ॥ तेन कालेन तेन समयेन एवं हि भिक्षवो बोधिसत्त्वभूतेन बोधिसंभारार्थं महदुष्करकर्मकृतमिति ॥ परि
 त्यक्तं ॥ याचासो पद्मावतिदेवी तेन कालेन तेन समयेनैवं वासो यशोधरादेवी ॥ तेन कालेन तेन समयेन यथासौ यद्योत्तरः
 कुमारो सुवराजो भूदेवस्वराहुनो भिक्षुः ॥ तेन कालेन तेन समयेनैवं वासो यशोधरादेवि रथो नासि वाह्या पुरोहितो भूतः ॥
 एष एव शालिपुत्रो भिक्षुः ॥ तेन कालेन तेन समयेन यथासौ भवभूतिनाम महर्षिर्भूयो नमसभार्योर्थं पद्मावतिदेवी
 यद्योत्तरं कुमारश्च गृहित एष एवासौ काश्यपो भिक्षुः ॥ तेन कालेन तेन समयेन यथासौ ब्रह्मदत्तो नाम राजा मणिचूडस्य
 पिता भूदेवस्वभुद्रोदो नाम राजा ॥ तेन कालेन तेन समयेन यथासौ कानिमतिनाम देवी मणिचूडस्य बोधिसत्त्वस्य माता भू
 देवैवासौ महामायादेवी ॥ तेन कालेन तेन समयेन यथासौ मोरोमुत दुषिनाम येवस्वाधो महामंगल्याय नो भिक्षुः ॥ तेन कालेन
 तेन समयेन यथासौ विन्दो देवेन्द्रो यथाकुंराडा नाम सुखितो राजा सरूपधारि ममानिका नामा सरूपधिरयाचनको भूदेवस्व

नागिरो नामभिः ॥ तेन कालेन तेन समयेन यस्मिन् चोदय बोधिसत्वस्यामाया अभवत् ॥ एतावदेव तानि भद्रिका कपा
 ज प्रसूतानि पंचशावरा जज्ञातानि ॥ तेन कालेन तेन समयेन यीसो राजा दुष्प्रसहो नाम राजा भद्रदेव एव सो देवदत्तः ॥ तेन का
 लेन तेन समयेन एवं हि भिक्षवो बोधिसत्वभूतेन बोधिसंभारपरिपूरणार्थं महदुत्करकर्म कृतमिति ॥ भिक्षवः संशयः
 जानः शंसय छेत्तारं बुद्धं भगवन्तं पप्रुः समं जादु घृयितानि दिव्यानि च वायानि पाहतानि महच्चरत्नवर्षयन्ति ॥ दिव्य
 नासि चरत्नदण्ड देवताभिः संधारितं ॥ सर्वलोकेषु भूमिं संजानं ॥ यशसा च सर्वलोके आपुराः ॥ सर्वदेवा भद्रिति ॥
 ॥ भगवानाह ॥ मणिचूडेनैव भिक्षवः कर्माणि कृतानि उपचितानि लघुसंभाराणि परिणतं प्रत्येयाणि ओ देवसु सुपुत्रि
 तान्यवशं भाविनी ॥ मणिचूडेन राजा कर्माणि कृतान्युपचितानि कोन्यः प्रमुनं विष्यति ॥ न भिक्षवः कर्माणि कृतान्युपचि
 तानि वा ह्येषु धिविधातो विपच्यते नास्तीति तेनो धातो न वायु धाता वपि भुया नैषेव स्कंध धात्वा यत्तनेषु कर्मानि कृतानि वि
 पच्यंते शुभो न्युभा निच प्रसास्यन्ति कर्माणि कल्पकोटि शतैरपि ॥ सामग्री प्राप्य कालं च फलं निरकुदेहिना ॥ भूतपूर्वभि

५७

श्वीऽति ते ध्वनि अतएक त्रिंशत्तमे कल्पे शिविनाम संस्य कं बुद्धो लोक उदयापि विशाचरणा संपन्नः ॥ सुगतो लोक विदु
 नरपुरुष दंम्य सारथि सात्ता देवमनुष्या नो बुद्धो भगवानसोऽरुणावतिराजधानिमुपनि सृत्य विहरति स्म ॥ यावत्त शिखी
 संस्य कं बुद्धः सकलं बुद्ध कार्यं कृत्वे ध्वनक्षयादिवाग्नि निर्भूय विशेष निर्वाण धातोपरि निवृत्तः ॥ तस्य राजोऽरुणो न शरि
 रेशरि पूजां कृत्वा समनतो योजन श्रुत्वा त्वमये शरिरः स्वयं कृतः प्रतिष्ठापितः ॥ ओ समुच्चयेन ॥ तत्रानेका निशत शह
 स्वाणि कारान कृत्वा स्वर्गमोक्ष प्रायणा निभवंति स्म ॥ तत्रारुणो राजानि काल गतेन स्मिन् स्रुये चटित स्फुटितानि संजा
 नानि ॥ तत्रारुणो यो प्रजो राजधर्मिको धर्मेण राजंकारयामास ॥ तेन तच्चैतं प्रति स्मृत्य तथो गतगुणानुभूत्य स्वचूडाम
 णिमुत्पात्य तस्मिन् स्रुये उषिष्य आरोपितं ॥ छत्रावरोपणं ध्वजपताकाभिः सर्वपूजाभिश्च पुज्य नाना वायानि प्रवा
 दितानि ॥ सुगंधैर्लेन प्रदीपमालाः प्रज्वलिताः कृताः ॥ पंचघृतमयः प्रदीपः शिरसा धावितः ॥ पद्मैश्च पूजां कृत्वा
 प्रणिधानं कृतं ॥ अहमप्येवं विधानां गुधानां लाभिस्याद्येन सर्वलोकान धर्मेण चिरकालं सुरेन संतर्पयेयमिति ॥ यो

सोमिश्चवराजाभूदेनशिविनसंस्मृतं बुद्धस्यपरिनिर्गतस्यत्वेकाराकृताः॥एषएवसराजामणिचूडः॥यत्नेनशिविनः
 संस्मृतं बुद्धस्यत्वेप्रतिसंस्तुतं॥तस्यकर्मणोविपाकेनसर्वलोकानांनायकोराजापरमधर्ममार्गोपदेष्टाभवतिस्म
 ॥यत्नेननष्टत्रावरोपणं कृतं॥तेनास्यजन्मनिदिव्यच्छत्रावर्षरत्नदण्डमणिनालव्यजनमुपर्यन्तरीक्षेदेवताभि
 धोरितं॥यत्नेनध्यजयताकाभिः पूजाकृतं॥तेनास्यजन्मनिदिव्यध्यजयताकादेवताभिः समुद्रापिताः॥यत्नेनात्रचूड
 मणिरारोपितस्तिनास्यमहत्सुभास्वरमनंनगुणोपेतंमणिरत्नैश्चिरसिजातं॥पुनरपिभिक्षवोराजा॥यत्नेनस्वशिरसि
 प्रक्षेपप्रधारितः॥तेनास्यपुनरपिद्विगुणप्रभास्वरमनंनगुणोपेतंमणिरत्नैश्चिरसिजातं॥पुनरपिभिक्षवोराजामणि
 चूडेनभुजपूर्वसार्थवाहंभूतेनविषोपसृष्टगात्रस्यप्रत्येकबुद्धविषयसमनिमिषोपधिभिरुपलिप्यविषोपशमकृ
 तः॥सप्रत्येकबुद्धस्वस्थिभुजः॥तंस्वस्थं दृष्ट्वा सार्थवाहेनप्रणिधानं कृतं॥यन्मयायंप्रवृजितोविषोपसृष्टगात्रः स्व
 स्थिकृतानेनकुशलमूलेनयत्रयत्रजायेयं॥तत्रतत्रानेनमेशशिरप्रक्षालनोदकेनपृष्ट्वा सर्वव्याधिताः स्वस्थश

५८

रिसःसूरिति॥योसोसार्थवाहः॥एषएवमणिचूडोराजाभूतः॥यत्नेनप्रणिधानं कृतं॥तेनारमेशिरोमप्रक्षालनो
 दकेनचसर्वपद्मानशमितः॥सर्वलोकानां व्याधिनुप्रशमयति॥॥इतिहिभिक्षवकृष्णानामेकान्तकृष्णोविपा
 कः॥एकान्तशुक्लानिकर्मणाकाजसुकोविपाकः॥व्यतिमिश्राणांव्यतिमिश्रस्तस्मात्तर्हिभिक्षवएकान्तकृष्णानिकर्मान्यपा
 स्यव्यतिमिश्राणिचएकान्तशुक्लवैवकर्मस्वाभोगकरणियः॥॥इत्येवंभिक्षवशिक्षितवामिदमवोचतभगवानानन
 मस्तिभिक्षवोभगवतोभाषितमभ्यनन्दनिति॥॥इतिमणिशैलवदानेनमणिचूडराजाभिषेकपटत्रयोदशःपरिच्छेद
 ॥१३॥अथपुनपिभगवानमैत्रिययेनदवोचत॥मैत्रियायशक्तगुणीतुकोशक्यते॥खलुणाचतुर्मुखेनशतसहस्रवर्ष
 भाषितेनापिसंख्यागणितुंनशक्यते॥तथाशेषनागराजःसहस्रमुखेनशतसहस्रवर्षभाषितेनापिप्रभावस्यसंख्याकर्तुं
 नशक्यते॥तस्यायंत्रधारितमात्रेणाकारमृत्युप्रमुच्यते॥मैत्रियग्रह॥आद्यायामंत्रधारितमात्रेणाकारमृत्युप्र
 मुच्यते॥कार्थप्रभोस्माकंसंदेहोजातःभगवतःसंदेहछेदमहंतिगुरो॥भगवानाह॥मैत्रियपरावारांनस्यामहानगर्या

२५
 २०
 १५
 १०
 ५
 ०

कुसुदनामराजाधर्मेशराज्यकारयतिपुत्रवदखिलपृथिविसर्वविजयनेराज्यकरोतिस्म॥अथमैत्रियकुसुदेवेनजाज्ञा
 विजिताउर्जयनिनामनगर्यानिवासिनःवैश्यविसलचिजनास्माकिंचिदपराधकृत॥तस्मैपाशेनवधयित्वावधागारे
 स्थापितः॥ततकतिपयदिनानेसराजकुसुदनेनवधकपुरुषःघाटयितुंधारपारेभ्यराजादजः॥धारपारागच्छेनपुरुषंगु
 हित्वास्माकउर्जयनिदेशस्यदक्षिणादिशेमहोचपर्वतोत्तिशिलातलमहान॥तत्पर्वतेपराधकृतपुरुषानांघानधिदुपरा
 अयोमयधारंरुत्वाततेस्थान२अशिपत्रवद्भुचक्रअशिज्वालामालासमनतस्थापितंस्ति॥तत्पर्वतात्पातिनेयथापोसु
 वत्मांसंजायतेतथासहाधोलशस्त्रास्त्रस्थापितोस्पी॥तत्रपर्वतेअयोमयधारमुद्याद्ययवतविवलमार्गेनभृगेनभृ
 गेनीन्वाजीवितावधपरोपयतेत्याज्ञादजः॥धारपारारेतदाज्ञांशिरसानिधायतंवधकपुरुषंगुहित्वापर्वतस्यविव
 लमार्गेभृङ्गेतिन्वाअशिकोशानिष्कास्यतेपुरुषंजिविताध्यपरोपयितुमाह॥धारपाराराह॥भोपुरुषराजापया
 त्वंघाटयामिनवस्यदेवतांभजसेत्युक्तः॥तदासपुरुषइमांडयतारांकजटिमहाप्रतिसराफपिनीमहाविद्याराज्ञी

५५

१०
 ५
 ०

मनसाविन्यनसकृतवान॥तारिरापर्यत्रपुरुषस्यदक्षिणोवाहोधारितोत्ति॥ततःपर्वतोपरिनीन्वाराज्ञःपुरुषेणानेवध
 कपुरुषाययीवेचंद्रकरादत्वापर्वतात्पातितः॥सपुरुषश्रीदेव्याप्रभावेनकिंचिदपिपीडांनाभुन॥यथाशात्यछिन्नःस्वेदाया
 दुमेआगतेसपुरुषआनन्देनस्थित॥अशिरैकज्वालिभुत्वाखरांखरायथायांशुमयोभविष्यति॥तारिरापायत्रप्रभावेन
 किंनाभुन॥तद्द्वाराज्ञपुरुषाःविस्मिताःनयमितात्वप्रितेःराजधानिगताराज्ञःप्रतोयत्यतथानिवेदयामास॥राजनवधक
 पर्वतोपरित्वाजीविताध्यपरोपयितः॥सपुरुषःकिंचितस्यवेदनापिनाभुन्महाराजनकथंनजानामि॥स्तडाज्ञाभुत्वापकु
 पितःश्रुतिभूतःकथयति॥गच्छभोपुरुषारयतमास्मिन्ममराज्ञविषयप्रदेशीयुहास्ति॥तत्रवहुनियक्षशतसहस्राणिप्रतिव
 संनिपिष्टिताक्षिनी॥तत्रनिन्वाछोरयेत॥ततःसवधकपुरुषनीन्वातत्रगुहायांकयाटमुद्यात्ययत्रयक्षतिष्ठंतितत्रछोरितः
 समनन्तारोहिवे॥मस्मिगुहायांस्थितायक्षानंपुरुषंदृष्ट्वासनसतीवर्हृषोदशमानुष्यंभक्षयिष्यामेत्युक्ताप्रधाकिताः॥तेप
 रपतिअस्यामहाप्रतिसरायैकजतादेवानुभावेनतंपुरुषमेकज्वालीभूतदेवमानवियरुंदृष्ट्वाचसर्वस्वनेयक्षाःमन्त्रज्ञाद

हस्तानुशानिपश्यति ॥ समानुषनेवेति यथाः विस्मयमापन्नास्तं पुरुषं गृह्णित्वा ॥ गृहाया हारस्य बहिःस्थापयित्वा नमस्कृत्य प्रद-
 क्षिपि कृत्य यक्षांतं पुरुषं चोरितः ॥ अथ राजपुरुषेर्नदृष्ट्वा राजधानि गत्वा राज्ञे प्रणि यन्ने विस्तरेणारोचिनः ॥ ततो भूयो राजा
 प्रक्षपितश्चातिभूतं कथयति ॥ यद्येवं भव नो गच्छेत्तं पुरुषं चर्मणा आच्छाद्य चर्मलज्जना जुनावद्भान्नां प्रक्षिप्यतः ॥ ततः
 राजा पुरुषान् पुरुषं नीत्वा चर्मणा आच्छाद्य चर्मलज्जनावद्भान्नां अगाठनशोयक्षिप्रः ॥ समनारप्रक्षिप्येनस्मि महापुरुषे
 स्तान्द निरुदकीभूता ॥ यथा स पुरुषः स्थलगतस्त्विति ॥ नानि च वधनानि स्वराध्वराऽमिचूर्णिता न्यभूत ॥ एतत्तु
 कारभूतं सर्वराजा भुत्वा विस्मितो न्द्वितवदनं कथयति ॥ अहो विस्मयमिदं पुरुषस्य दृश्यते किमत्र कारणाणां दिति मे वि-
 नर्कः ॥ अथ सराजानं पुरुषमाहु यैव माह ॥ किं त्वं भो पुरुष जानामि केन कर्माणां कस्य प्रभावेन पर्वनायक्षेभ्यः नयः त्रयन
 कारमृत्युमोचयित्वा जिवितो सिकस्य प्रभावेन ॥ तत्सर्वकाराणि शंक्यावदः ॥ स पुरुष उवाच ॥ नाहं महाराज न किंचिद-
 पिन जानामि अन्यत्र महाप्रतिसरा महाविद्याराजी आरयामि ॥ तस्यास्वदेव प्रभाः ॥ राजा प्राह ॥ अहो जाश्चर्यमिदं महत्तु

६०

हाविद्या शुभाविना ॥ मोहनी मृत्युदराऽस्य सर्वबुद्धेरधिष्ठिताः ॥ तारुणी सर्वसन्धानां सर्वदुःखप्रमोचनि ॥ महाविद्या महा-
 तेजा अकारमृत्युप्रमोचनी ॥ भाषिता कारुणिकेर्नाथो महाराज निवारणी ॥ ततो राजा प्रहृष्टमानसे नमहाप्रतिसरास्क-
 जराविद्याराजीं पूजयितुं विधानं कम्प्रीतुमेव माह ॥ भो पुरुष न स्या विद्याराजाय त्रोधारणं कम्पूजा विधिं कथं तत्सर्वं
 विस्तरेण मवद ॥ पुरुष प्राह ॥ महाराज तस्या विद्याराजा पूजाकर्तुं प्रथमतः शतः नानागन्धोदकेनास्नानं शिरः सुचिवस्त्रं वा
 हृत्य इमामेकजटिमहाप्रतिसरा विद्याराजीं मनुस्मरन् यथाविधिना भोजयन्नेवास्वर्गायन्नेवाकृत्य पत्रे वा फलिके वा उज्जमा
 फलिकस्वर्गारूपेषु पंचशुगन्धेनाभिलिख्य तामाराध्यैकचित्तेन विकायपरिश्रम्य प्राणायामं कारयेत् ॥ ध्यानं कृत्वा यथावि-
 धि पूजयेत् ॥ ध्यानं कृत्वा यथाविधि पूजयेत् ॥ ततः दक्षिणोवाहो अथ वा करोष्ठधारयेत् सर्वमृत्युभयालक्ष्मिं राजन तस्मा-
 दिमां महाविद्याराजाः सन्त्रधारयित्वा पूजयित्वा दिनेऽकवचपाठं कर्तव्या ॥ तस्य शत्रुभयं नाष्ट भयं न परचक्रभयं न
 विवादभयं न सर्वभयालक्ष्मि ॥ अकारमृत्युविनश्यति ॥ सर्वसुखसंस्पन्नि महाभोगविशारवं शोभयिष्यति ॥ चानैकैवल्य

प्राप्नोति॥ इतिरैश्यपुरुषेनोक्तवाक्यं श्रुत्वा अभिनेदितातस्यपुरुषस्य यदुपबंधकृत्वा स्वस्य उर्जयनिजनयदस्य परश्चान
 गरजेष्टतायामभिवेकोदत॥ एवं हि मे त्रय इयं महाप्रतिसारा एकजतिं सर्वत्र महति पूजां कृत्वा ते राजा कवचं कृत्वा य
 श्रपूजाकृतः॥ मैत्रियनारिण्यप्रभावा संवर्षात्तु कोशकपते॥ पनाकतिपयवर्षाते बुद्धदत्तस्य वारानसिनगरिनी विवा
 र्यविनाशयितुं कारेपि एकजटा महाप्रतिसारा देव्या यंत्रप्रभावा चतुरस्रवरपरचक्रराजाय रायंति विनश्यति॥ इति श्रु
 त्वा पुनर्मे त्रियाह॥ भगवनकः राजाय रायित कथं विसरेता वदप्रभो॥ भगवानाह॥ मैत्रियाश्च शक्त्या यंत्रस्य प्रभावश्रुता
 ॥ पुना वारानसीनामनगरमासित गंगानिले पुं रणेक्षेत्रे कृपिसिद्धा जनयोगध्यान कृतेन निवृत्तिराजा गृहस्थादिलोका
 नस्नानकरोति ततिरेनेकस्वर्गालुप्यरत्नादिदानं ददाति॥ इति नार्थमनोरथफलं प्राप्नोति देवा सुरमानुषादिदिग्विदि
 गादा गच्छति॥ तस्मिन्नुपदेष्टे जिनावासे विद्वज्जनसमाकीर्णानां मङ्गलसेजुने॥ बुद्धदत्तनाम राजा राज्यं करोति॥ सुनी
 तिजपूजाहितकारिरे॥ कपुत्रमिव प्रजायोरयनि॥ अतिधर्मचिन्तनराजा॥ एकस्मिन्समये दक्षिणादेशस्य श्रीमिकना

६९

मचक्रवर्तिराजा सचंचुरं वरमादाय बुद्धदत्त राजा जयतु मागत्य वारानसिनगरे परिवार्य विनाशयितुं मालघ्नः॥
 ततो राजो बुद्धदत्तस्यामात्ये निवेदिनं॥ देवदक्षिणा शस्य श्रीमिकनामचक्रवर्ती राजा चतुरं वरमादायान् स्थापित्वा वारान
 सिनगरे परिवार्य स्माकं जयत्रे विनाशयितुं मालघ्नः॥ राजानस्माकं सैन्यवलेन न शक्नुयात्॥ किं पुनरवलुबयमुपायं
 कुर्यामः॥ येनैवास्मान्न न्यरचक्रं विनश्येत्॥ सराजकथयति॥ अन्ये सुका भवन्तो भवः॥ अष्टिमसमहाप्रतिसारं कजटा
 नाम महाविश्वाराजी॥ यनाद्रिमिमे चतुरं वरकायं पराजयिष्यामि भस्मिं करिष्यामि॥ अथ भिमावशिषा पणियनो जुः
 ॥ किं मिदं महाराज तत्रास्माभिकदाचित् दपि श्रुतमिति॥ राजा प्राह॥ अहमिदानीं प्रत्यक्षं दर्शनं करिष्यामि अथ सराजा बुद्धद
 तो नागधोदकेन स्नानात् शिरःसुचिवस्त्रं प्रावृत्त्य॥ इमां महाप्रतिसारां महाविश्वाराजायथाविधिनालित्यविधिवत्पुज्य शि
 लकोशे स्थापयित्वा संग्राममध्ये अवतिर्य च लङ्कावरकायः पराजितार्थं महाविश्वाराजी कवचं कृतवानुनस्य प्रभावेन
 बुद्धदत्त राजः जयशब्दः मुच्योषमभुत्॥ न शब्दश्रुत्वा परसैन्यं जामिनः भीताः शिपुं परायितः॥ चतुरं वरकायं

राजितः पाचकः न तु ॥ तत्र दृष्टव्यं दत्तगजः मद्रिअमप्यसे ॥ तत्र दृष्टव्यः सर्वदा ॥ जनांश्च मासहाप्र
 निसरा मेक नरि देवी पूजयिष्यति ॥ कवचं वारयिष्यति देव ॥ यथा विहिता यं लिखित्वा वा रोको धारयिष्यति ॥ तस्यापुत्रप
 प्रभावेन सुखमकलशरुमभूतमहालक्ष्मी सर्वलोका ॥ तत्र दृष्टव्यं निसुरालिरयाति चंति ॥ इदं यत्र महात्म्ये अवदाने
 जिनोदितं ॥ अत्रा ॥ कानुमोदितः श्रुयति श्रावयति च ॥ तिसर्वध्रुयानि त्रदानं कृत्वा च भोग्यवान् ॥ ततो रत्नं सुचिरं मुक्तं
 ते मायसुखावति ॥ ॥ इति मणिमौलावदाने देव्या जंत्रमहात्म्ये वने च नु दर्शय रिच्छेदः ॥ १५ ॥ अथ भगवान् मे त्रियं पत्रं
 वाच ॥ मैत्रिये महासाया देव्याः यंत्रस्य प्रभावसंस्था कर्तुं कः शक्यता ॥ केनापि न शक्यते ॥ दशाकुशलपापकारिभिः सुपियंत्र
 गले धानि तेन मृतः यंत्रप्रभावाच्चायत्रिंशोषपत्रः ॥ मैत्रियरूवाच ॥ ॥ भगवान् कथं यंत्रधारितमात्रेण सर्वपापमुक्तास्त
 मेऽपत्रः ॥ नः संशयजाता तच्छयश्च नुर्महं सिगुरो ॥ भगवान् ॥ मैत्रियदृष्टिनेन भूतविल्लवलेन वडामि ॥ मैत्रियभूतपू
 र्वमस्मिन् पृथिवीयुदेशे भन्यत मनगलस्य समिपयेकमिशुरलि ॥ अथाहं तथागतकलशिक्षायाऽकः धर्मनिन्दा देवकारि

६२

दशाकुशलकारि ॥ अदनादायिमुखाय दारहारकसंघगणा कुत्र निमेतितः कुत्र गच्छति च दंडयव्यं ॥ दृष्ट्वा रोगसर्वमधिया
 यवरेणा गृह्णित्वा भक्षयति ॥ तत्र तन्महापापेन सः मरुति व्याधिपृष्टः नाकधुकृष्टा विष्टकर्तारि न सुरादिनां नादाहारि रोगपीडित
 ॥ मरुतीदुःखानि वा कडुकां खरां वेदनामनुभवति समिशुरातो ॥ अप्रतिसरणा ॥ अस्मिन् पत्रेण महान् मुक्तो शरणाश्रयकरोति स्म
 ॥ आर्तस्वरेणा अथ तस्मिन् अन्यतमदेशे बोधिज्ञानतः प्रतिसरो यतारोपाशिकवा सरोकप्रतिवशति ॥ सः ब्राह्मणात्तद्देशावहिर्गतु
 समयतेन शब्दं श्रुत्वा मनसा चिन्तितकचायं शब्दातिवेदनदुःखीकीभूतदर्शयामि ॥ इति चिन्त्य यत्र दिशा शब्दागततत्रगतः स
 हेन पीडित ॥ अथैतन्मिशुरदृष्टः ॥ हाहा महादुःखं प्राप्नुतस्मै देव्याः यन्मृगलेव भयिष्यामि मुक्ता विधिवन्मत्रलिखित्वा करो
 वधातिस्म समनरवद्राया च देव्या यंत्रप्रभावेन भिक्षाः सर्ववेदनाप्रशान्ताः सर्वव्याधिभिश्च परिमुक्तः स्वस्थाभुदिति ॥ स ब्रा
 ह्मणात्तद्देशं गतः ॥ तस्या सकराया अन्ययान्मुपस्थितसमये महान् मृगुरागेभ्यसकालगतः ॥ तस्मिन् भिक्षोः पापकर्मणा अविचो
 महानरकैऽपत्रः ॥ तस्मिन् विरोनेषां नारकानां सत्त्वात् वेदना कानानां ॥ अनेकबोडशभस्कादिनरकेषु नानादुःखपिडितानां

सधुनरकेड यत्रमात्रेगानेवं नारकानां सत्त्वानां सर्वाङ्गः स्ववेदनाः ॥ प्रज्ञानाने च नारकाः सत्त्वा सर्वसुखसमर्पिता अभवन् ॥ ये च नेम
 हान्तअविद ॥ अग्निं चोत्तिष्ठति सर्वेण सर्वमुपशान्ता इति ॥ अथ ते नरकपारास्तत्त्वा यपुरुषसत्त्वानां सुखप्राप्तदृष्टा विस्मयभ
 त्वासत्त्वं मयधर्मराजस्य राजधानिगत्वा राजे ॥ ६ ॥ इदं कृत्वा कृतं जलिभूर्यारिदं च नमब्रवीत अतिविस्मयमिदं देवदृश्यते न
 रकसंकटप्रशान्ता दारुणाः ॥ इत्था सत्त्वानां कर्मणा श्रये ॥ करपत्रानवाधने कर्मजो पुनयसत्त्वधर्मराजो सिधर्मेण शासये मे प्रजां ॥
 इदं कालेन जानाम्यस्माकं वक्तुमर्हसि ॥ ततो सौधर्मराजा करुणा शयनशानां यमुपपुरुषानां वाकं श्रुत्वा विस्मयभूर्यरेदमिदं ॥
 किमेतत्कथ्यतामिति विचिंत्य नरकपारासह्यमराजा तत्र यमसासने गताः ॥ तत्र नरकपारा रुचुः ॥ अयं देवसत्त्वउत्पन्नो नर
 कसंकतेन क्षणो रासर्वनरकानुपशान्ता भूता महाराज त्वं जानेहि धर्मराजो वाच ॥ ॥ नरकपालारविचिर्यस्य नामेदं नेना
 सौ नरकसंकटउच्यते ॥ कर्मणा यश्यं वै चिंत्सत्त्वा ये सुखीकृताः ॥ सुखिताद्येष सर्वत्रयनयीति सुरालयं ॥ इति भाषिता
 नेयमपुरुषसत्त्वं मयधर्मराजस्य भोगिनः सर्वात्र नरकास्तुक्तास्त्वर्जगताः ॥ यमोपि धर्मराजो वैदृत्वा वदति विस्मि

६३

नः ॥ तथा स्य शोभते कायप्रतिसरावद्भक्तं राटकः ॥ कथमियं देवप्रतिसरेत्युच्यते ॥ धर्मराजो वाच ॥ प्रतिपत्सारयद्यसु स न
 गच्छति उर्जति ॥ सुगतिगच्छते चासौ प्रतिसरे कजटाभावभाषितः ॥ देवताभिः स्वप्नस्वर्गाकटेषु सेनतिष्ठति ॥ युयं न
 रकपाला वै गच्छथ पुष्यार्तिः ॥ तदृष्ट्वा सर्वसत्त्वेषु मे जचिन्ता भविष्यथः ॥ अथ ते यमपुरुषाय मयधर्मराजस्य ज्ञाया
 तस्या मे वरात्रीषु क्त्वा वतिंगताः ॥ ते यश्यति न दाराजधानि समापतः ॥ तस्य भिक्षोः कूटं समेत्ते नरकज्वाला समाकुलं
 मृतभिक्षोः सरिपश्यति प्रतिसरावधकशाटकः ॥ देवनागाश्च गन्धर्वयः ॥ राक्षसकिंनराः परिवार्य समेत्ते न पूजां कुर्वन्त्य
 उन्नताः ॥ यावत्तस्य नैयक्षोः प्रतिसरकूटं तिनामस्थापितं ॥ तत्रामरावतो सुखलिलया तिष्ठन्ति ॥ अथ ते यक्षाः पुनरागत्य यम
 स्य राजधानिगत्वा राजे निश्चयं विस्तरेण सारीचयन्ति स्म ॥ एवं सेतदेव यथान्वयाः ॥ भिहितं समन्त्रराजोचिने सिचवनपर्येवसानेन
 समस्तसत्त्वानां नारकं शरिरं विजस्य त्रायत्रिषु देवेषु ययत्रः ॥ तेन हेतुना प्रतिसरपूर्वदेवपुत्रस्तुच्यते ॥ इति वचनमाकर्षय
 मरोजो वाच ॥ ॥ नलकयत्रस्य प्रभावधन्य ॥ मार्गयागतवाहनं नेकदलोतिष्ठत्वा करणासया तस्य करोष्यं ब्रवधयति

भक्षभावनभक्तिनलोगमुक्ताअमरावनिप्राप्रधन्यप्रतिसारायनारादेयाप्रभावइतिमनसारनद्याकुषणासकृन्वातिदंतिम
 णालाप्रतिसरोयनारादेयाः प्रभावसर्वदृष्टमित्युक्तायमोमिप्रतिसरोयनाराया॥तेनहिमेत्रियपरिज्ञातपूर्वतस्मादवश्यमेवय
 महाप्रतिसराधारयितव्यावाचयितव्यालिखितव्या॥यथाविधिनानित्येशरणागतांकृत्वाधारयितव्या॥सनित्यसर्वव्यस
 नःरेभ्यःपरिमुच्यते॥सर्वदुर्गतिभयभैरेभ्यःउत्तरति॥यावदद्याक्षरौभ्यःपरिमुच्यते॥नचविद्युताशक्ययातयितुं॥
 मैत्रियस्तस्यास्मरणासात्रैरौतेफलप्रोप्नोतिः॥इदमविविमुक्तश्चअवदानंजिनोदिनंश्रद्धावाप्यनुमोदंनश्रुयतिश्चा
 वयंतिथे॥तेसर्वेभद्रयानित्यंतारास्तृत्वाउमोदितासत्तोरंमुविंमुक्तास्तेयायुःसुखावति॥इतिमणिशैलमहान्येअ
 धिचिमुक्तमिशोरवदानंपंचदशपरिच्छेदः॥१५॥अथभगवान्पुनरपिमैत्रियमवोचन॥मैत्रियप्रतिसरोयनारादेयाप्रभा
 वस्यसंख्याकर्तृकःशक्यतोदेवैरपिनशक्यते॥गंगानदिवालुकानांसंख्याकर्तृनशक्यते॥ननुदेव्यायंत्रकवचस्यसंख्याक
 र्त्तुनशक्यते॥तेनमैत्रियप्रतिसरैकजटायाप्रभावश्रुणुदृढचिनेन॥मैत्रियाहिं गुलमर्दनोनाममहानगररासीन॥नाना

६४

विद्वज्जनायुक्तानामुजवासिता॥अनेकनारिगणायुक्ताअप्सरसंनिभाशुभा॥नानोक्तावसमाकीर्णामहावशिजसेयुता
 ॥महालक्ष्मीसमायुक्तादानपरापेसदारना॥तस्मिंतुरेमहाआकाशिमलसंखेनामश्चश्रेष्ठीरासीमहाजनः॥महाधनोम
 हाभोगोविशालपरिवारकः॥धर्मचिन्तःमहाभित्तःसुजनेपरिशेविता॥देवभिधुवाह्येभ्यःदानंकृत्वासदास्थितः॥अथस
 सार्थवाहश्चलोकेविख्यातवानिति॥अथसविमलसंस्वरत्नाकरंजुमिच्छामि॥तेनेजनामयासहआगच्छपुन्यमादाय
 ॥इत्युक्तेत्रयःशतश्रवणजानाहवैजाताः॥वशिजानुवुः॥सार्थवाहवयंसर्वैःसहागमिष्यामः॥इतिनथ्येवचवयंभुवे
 तिसहर्वितश्चा॥पुनसार्थवाहवोचत्रयशतवजःयुयमापयःपश्यसन्तिसाप्यमादायागच्छतिरितिवाचयित्वाविस
 र्जयासाहप्रतिगृहं वशिजोपिसार्थवाहायनम्यस्वस्वगृहंययौ॥अथसार्थवाहपुन्यसर्वमानियसंजितेति॥तिथि
 नक्षत्रवारमुदिनेसुलग्नेसुमुहूर्तेवशिजानसर्वनाहवशिजाःसर्वहर्षयुक्तेःसार्थवाहप्रतिगताः॥सार्थवाह
 सह॥वशिजावयंरत्नाकरंगुलमोयंयुयंसर्वदेवतेभ्यस्मरणाकुर्वन्तु॥इत्युक्तास्वस्तिवाकेनमङ्गलंकृतवाना

नामङ्गलवस्तुनिदम्यमङ्गलाकारवहिरथाप्यनानामङ्गलवाक्यं भुवःपुरवेपुरस्तुत्यरत्नाकरदिशेमुखं मुक्ताप्रस्था
 पथामासुः ॥ देशावहिरपश्चाच्चराजनानसर्वेयोम्यानिवस्तुनिदन्वास्त्रेहसुवाक्यं कृत्वा विजयामासुः ॥ अथ ते सर्वानुग
 तः नानाया मदेशेन दिपर्वतः अरण्यनलेद्ययित्वा महासमुद्रस्य तिरे प्राप्तेः ॥ तत्रासौ सार्थभिदृष्ट्वा तं समुद्रमहासुधिं
 ॥ कृतोजलिपटो नत्वा प्रार्थयेत्तरुणैः ॥ नमस्ते जीवनाधार सर्वसत्त्वार्थसंपद ॥ त्वदासया समया ममभ्यामित दाशो मे
 प्रपूरया ॥ इति स्तुत्वा महासुधेन मस्कारं कृतमवक्रा ॥ नतः नाविकमाह्वयसाह ॥ नाविकयं त्वार्थित्वा सयारत्नाकरे गतुमाग
 ना ॥ त्वया देवतो माराध्य सुमङ्गलेन निर्विघ्नेनास्माकं सर्वानर्यसमुद्रद्वारयसा ॥ अस्माकं जीवाधार त्वं देवता त्वं इत्युक्तेना
 विकसधरं नौका मादार ॥ साह ॥ सार्थवाहस्मिन्नौकायां युष्माकं कुलदेवता ॥ सम्पत्कनाराध्य निष्पत्तिउत्पत्तेः सौ सार्थवाह
 ॥ कर्णधारनावा प्रयैः सुभयगौः वस्त्राणां दत्वा ॥ तोषयित्वा प्रबोधयन् ॥ कृतं जलिपटो नत्वा तथैवं समयाचयेत् ॥ कर्णधार
 महाबाहो तवाहं सररां व्रजे ॥ तत्त्वस्ति चारय त्रौकां यात्रां सिद्धिप्रसाधये ॥ तथा सौ वहने दृष्ट्वा दृढं तं गाधवेधितं ॥ कृतं अलि

६५

पटो भुत्वा पराभ्यसमयाचयेत् ॥ यथामाना स्वर्भस्यं बालकं शंखलक्षणेन तथा मानवगर्भस्थनौके मातृपलक्षणां ॥ इति क्षमापयित्वा च
 नौकां नत्वा सुमङ्गलैः ॥ भारता नारोय नौकायां समारोहजने सत्मा ततो सौतः चक्रमेणौ वकर्णधारप्रयत्नतः ॥ मरुतां चानुकुलेन सं
 जगाहे महासुधौ ॥ मध्याने अमुधे मध्ये महातिमिगिला स्थितः ॥ यावन्तिमिङ्गिलैः सोऽस्य योतोऽवष्टवः विशाशयितुं कामानागाश्च
 सक्षुद्रा ॥ मरुतं गर्जनास्फोटं पूर्वतिविष्का मुत्सृजेति वज्रासनिप्रवर्षयितुं मालघ्नानतः तेव हि जोमहुताडः खेनात्पाहत चित्तास्ते म
 हान् नागसंक्षोभं विमुड्को वज्रासनिचो मृजनेनैश्च निमिङ्गिलैः पोतमवष्टव्यं दृष्ट्वा महान् मुक्तोऽनाशब्दं कर्तुं मालघ्नाः ॥
 केचित्तवणिजास्वस्वगृहमानापितापुत्रपुत्रिभ्रातानुसम्भारोदयं नि केचिज्जार्थावशुमित्रानुसृत्यानेक प्रकारेण रोदन्तिः ॥ केचि
 क्षीरजनासार्थिकेभ्यरुचुः ॥ भोभोसार्थिका रोदनेन महाहाकारकृतेन किं भविष्यति ॥ भावितव्ययथा भविष्यति तथा भुत ॥ तथा
 पि देवतानां स्मरणीयं धैर्यमारब्ध ॥ इत्युक्ते सर्वे वणिजाः ब्रह्मविष्णुमहेश्वरादिदेवतानुत्पत्तयुक्तनामानुस्मरन्त्याचरन्ति ॥ देवता
 स्मिभ्याना वयोशिघ्रं रक्षो कुर्वन्तु ॥ ने देवता विशेषमायाचरन्ति ॥ न च कश्चिन्नतेन परित्राणो भवति ॥ नततो सार्थवाहभ्योपगम्य कुरु

रामिदं वचनमब्रुवन् ॥ परित्रायस्व महासत्त्वमोचयास्यान्महाभयात् ॥ अथ बलुससार्थवाहो दृढचिन्तौ महामतिवरी ॥ जो वि
 कृविभुता निदं वचनमब्रुवित् ॥ मा भे मा भेवाता जो भवन्नाधीरतां व्रजन् ॥ अहो मोचयिष्यामि अहो दुःखमहाभयात् ॥ ततो
 धीरमनसो भुत्वा वशि जइदं वचनमब्रुवित् ॥ किमेतन्महासत्त्वबुद्धिशिष्टं मविघ्नतः ॥ यावजीवटीमस्माकं त्वत्पभावान्महामत ॥
 कथं तां ज्ञानमहात्म्यं पश्चात्वं किं करिष्यसि ॥ ततः सार्थपतिस्तेषां मिमांसा विद्यामुदाहरेत् ॥ अस्मिन्महाविद्याप्रतिपत्तिरा नाम वि
 भुना ॥ दसनी सर्वदुष्टानां महावलपराक्रमा ॥ तेनाहं मोचयिष्यामि अहो दुःखमहार्णवान् ॥ ततः सार्थवाहतस्यावेलायामिमांसा
 ह्यसरा महाविद्याराज्ञी लिखित्वा ध्वजाया वलोपितां करोति स्म ॥ समनन्तरं ध्वजाया वलोपितायामस्यां महाप्रतिपत्तिराया
 महाविद्याराज्ञे एकजटा देव्या रनुभावेन तेति मिङ्गिलादस्य मानाप्रपलायिता विलसन्ती नमो कर्त्तव्या लिभूतं य इति ॥ ततः
 यत्र ते मिङ्गिलानि स्थित्यत्र स्थाने तस्यां तिकेऽवतीर्य पूजाकर्तुं मालयाः ॥ अस्यामहाप्रतिपत्तिरेकजटा देव्या रनुभावेन तेति मि
 ङ्गिलादस्य मानाप्रपलायिता विलयंगतः ॥ तेन सार्थिका तेना गतिमिङ्गलस्य भयं मुक्ता समुद्रस्य पारं ययौ ॥ ततिरस्थित्वा यद

स्मरप्रतिसरैकजटाया नामानुस्मरनरत्नदीयेष्टापिता॥तत्राग्निदेवाः प्रभावेन दिव्यदिव्यरत्नानि वरं त्वाकरां गृहे गन्तुमागताः
त्वया सुमङ्गलेनायं समुद्रतारयस्व॥ इत्युक्ते वरार्थाधारस्तथा स्मुरित्युक्ता नौकामादायाह॥ सार्धवाहेयं नौकामालोहयदेवान् स्मृ
त्वानि स्थ॥ ततः ते सार्धकान् प्रतिसरैकजटां स्मृत्वा वमालोहयन्तीताः॥ नाविकोपि बाहुवलेन मारुतानुकुलेन नावजगाहिं
लेबुद्धौ॥ ततः क्रमेणानिलप्रापः महोदधे॥ सार्धवाहोपिनौकादवतीर्य कर्णाधानाय नानारत्नदत्त्वा विसर्जयामास॥ कर्णाधारं ति
हर्षिता गृहययौ॥ ते सार्धकोप्यतिहर्षेणाप्रतिसरैकजटादेवाः नामानुस्मरन् स्वदेशजम् स्वदेशे हिं गुलसर्दनेषां प्राः॥ ते
सर्वान् सार्धवाहस्य गृहे गत्वा सुमङ्गलकालयित्वा वशिगणान् स्वस्वगृहं समाययौ॥ अथ सार्धवाहोपिसः नानारत्नानि सर्वाणि
स्वजनेभ्यः प्रदर्शयेत्॥ ततः विमलसंखेच सार्धकानां समाहूय॥ एवं बुध्न समाहितः भो सार्धिकाः महाबाहो समुद्रेभ्यसा
गते॥ प्रतिसरैकजटायाः कृपया जीवितोदये॥ ततस्माभि सुचिन्तेन तत्परत्वं प्रठौकयः॥ इत्युक्त्वा विमलसंखेचः नानारत्नप्रठौ
कयत्॥ अन्यवनिगरीनां मूलपरत्नसमर्पयेत्॥ ततः सार्धकानां सुसंभाष्य पूजाङ्गं समाधयेत्॥ वाज्यभोज्यलेज्ययेज्यतत्सर्वं

सदाध्वजेन ततश्च नमो गीगाह्यमज्जले ॥ पूजनं समाप्तं ॥ चण्डोलेयमुदा ॥ प्रति सरेकजटायाः सरालं तत्रस्थापिता
 ॥ तेनानेनैव नित्यं भजयेत् ॥ ॥ वस्त्रभूषणादिमुक्तिरत्नैः समन्विताः ॥ फलमूलेनैव यदि भोज्यानि च समर्पयेत् ॥
 पुनः ॥ नमो भगवते ॥ प्रणमिता ॥ ततः शमार्पणं कृत्वा दक्षिणानि समर्पयेत् ॥ ततः शिवे कं गृह्य प्रसादानीं पुभुंजते ॥ ततः विस
 जनं कृत्वा सु ॥ नैगृह्ययेत् ॥ तस्मिन्दिनानि समाभ्यः प्रति सरेकजटायाः ॥ सदापुन्यसदा मृत्वासुभोज्यसुखं सस्थिताः ॥ बहुकालं
 तेनैव नमो नमो नमो नमो ॥ मृताय यो सुखावत्या ममृता भस्यता यिने ॥ सुखं भोज्यामृता पीत्वा सुखेनैव सदा स्थिताः ॥ ज्ञात्वा तस्या प्रभा
 वाभिसेविय सर्वदा भज ॥ ज्ञानवर्तियं महाविशमहा प्रति सरोयता सर्वतथागता धिस्थिताः ॥ तेन हेतुना मेविय महाविशेति ख्यात
 ॥ तस्मादवस्य मेवयं ब्रह्मजाया वरोपितां कृत्वा धारयित्वा ॥ सर्ववाटशीतालमेघविशुदर्शनी प्रशमरति ॥ सर्वदेवमनुष्यामप्यपि
 ग्रहविवादेषु परिमोचयति ॥ सर्वेर्दशमसकलमप्राणा कजाता विविधरूपाः शस्यविनाशकान् प्रभवन्निप्रसमे गच्छति ॥ सर्वे च
 रक्षिता सुगय छिद्रिणो विनश्यन्ति ॥ सर्वाणि च पृथक् फलपत्रवनप्यभ्योषधिसस्यादीन्यभिवर्द्धन्ते ॥ सुरसानि स्वाडिति मृदुनी

भविष्यन्ति ॥ सम्यगेव परिपाचितानि भविष्यन्ति ॥ अतिहृष्टा अनामृत्पीदोषाः सर्वेण सर्वथा ॥ सर्वे न भविष्यन्ति नाकालह
 रिः ॥ एव तस्मिन्निषये महानागास्ते सम्यगेव कालेन कालवर्षधारा मुत्तजन्ति ॥ यस्मिन्निषये इयमिच्छा राज्ञी प्रति सरेक
 जटाया नाम प्रचरिष्यति ॥ तत्र तेः सर्वे सत्त्वैजात्वा पूजा संस्कारं कृत्वा ॥ नानागंधेनाना पुष्पेनाना वस्त्रैः परिवेष्टयित्वा चैत्प
 रोपधि जाया वरोपितां कृत्वा ॥ नानावाद्यभूर्या संगिति भिवाद्यमानाभिः प्रदक्षिणी कर्तव्या ॥ ततस्तेषां महासत्त्वानां यथा
 संनितमासी परिपूरयिष्यन्ति ॥ देवतः शक्रकबलप्रभुजयः ॥ अथ यथा यथा विधिना लिप्यते तथा तथा समृध्यते ॥ पु
 नार्थिलभने पुत्रं गर्भसंधारणि परा ॥ सुखेन वर्द्धते गर्भः कालेन परिमुच्यते ॥ यथा मे गुरुणा रभ्याते तथा ते भाषितं मया ॥
 तदुत्ताग सा राजन दृढचित्तेन सर्वदा ॥ तया पिकवचं कृत्वा यत्र धारं सदा कुरु ॥ तथाने मङ्गलं भूयात् प्रजाश्चापि सुखि
 नवेत् ॥ इति भुत्वा अशोकोशोस्त कर्तुं समिच्छति ॥ देव्या यंत्रो महात्म्यं मुनिवक्त्रितं सर्वदोषा विमुक्तं श्रुत्वा येऽपि सोऽपि
 ॥ इति वचनां श्रावयन्ति परेभ्यः ॥ ते सर्वे पपमुक्ताः सकरः परजनैः सोऽपि संनो गच्छन्त्वा ॥ केवल्ये च निपाप्य जिनदरस

वर्ष १९११ ॥ इति मणिशैलावदानेयं नो न हात्म्यं यदा दशपतिद्विदः ॥ १६ ॥

श्रीमदश्वमेधस्य सारं ॥ संकलनं
श्रीमदश्वमेधस्य सारं ॥ संकलनं

६८

श्रीमदश्वमेधस्य सारं ॥ संकलनं
श्रीमदश्वमेधस्य सारं ॥ संकलनं

25

20

15

10

5

0

5

10

15

20

25

30

35

40

